

IRODALOMTÖRTÉNET.

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG
FOLYÓIRATA.

SZERKESZTI

PINTÉR JENŐ.

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM.

KIADJA A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG

BUDAPEST. 1925.

FOLYÓIRAT

1925

212

TARTALOM.

Baros Gyula: Gróf Gvadányi József és az utókor	171
Tolnai Vilmos: Miért szűnt meg Kármán József Urániája?.....	175
Összefoglaló könyvszemle	180
Bírálatok	198
Folyóiratok szemléje	206
Figyelő-cikkek.....	229
Elhúnytak	241
Hírek	246
Új könyvek	262
Társasági ügyek	265

Tagjainkhoz és előfizetőinkhez.

Folyóiratunk a jövő évtől kezdve kéthavonként fog megjelenni. Ára egy évre 100.000 korona. A folyóiratot ezért az árért nemcsak tagjaink kapják meg, hanem megrendelheti minden érdeklődő is. Iskolák, könyvtárak és társaskörök számára az évi előfizetés 200.000 korona. Külföldi megrendelés egy évre 200.000 korona.

A jelzett összegek a Magyar Irodalomtörténeti Társaság pénztárosának, Oberle Józsefnek küldendők be postautalványon (Budapest, I., Attila-utca 1.), vagy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 30.309. számú postatakarékpénztári csekk számlájára fizetendők be.

Folyóiratunk 1926. évfolyamát csak azoknak küldhetjük meg, akik fizetési kötelezettségüket 1926 január haváig teljesítik.

A társasági ügyeket Alszegehy Zsolt titkár intézi (Budapest, II., Mária-tér 3.).

Az ismertetésre szánt könyvek és folyóiratok Pintér Jenő szerkesztő címére küldendők (Budapest, I., Attila-utca 1.).

A folyóirat beható tájékozást nyújt a magyar irodalom és irodalomtörténet haladásának minden fontosabb mozzanatáról. Egyes füzetek külön is kaphatók a Studium-könyvkereskedésben (Budapest, IV., Múzeum-körút 21.).

TANULMÁNYOK.

Gróf Gvadányi József és az utókor.

Írta: BAROS GYULA.

Az irodalmi halhatatlanság legbiztosabb fokmérője az idő. Minél tovább áll ellene valamely írói egyéniség vagy alkotás e mindent elkoptató tényezőnek, annál tartósabb szellemi erőforrást jelent. Az *Egy Falusi Nótáriusnak Budai Utazása* szerzőjének születése óta immár kétszáz év pergett le, érdemes tehát — az ilyenkor szokásos ünnepi megemlékezésen felül — kissé szemügyre venni, mily nyomok jelzik életművének további sorsát.

Ismert tény, hogy Gvadányi munkássága már a költő korában népszerű volt. Főművének folytatása *A Peleskei Nótárius Pokolba Menetele* egy ismeretlen szerzőtől még 1792-ben megjelent. Életében kiadott verses levelezése Csízi Istvánnal, Donits Andrással, Molnár Borbálával, Fábrián Juliannával és egyéb műveinek elterjedtsége szintén nagy költői híre mellett szól. Ugyanígy okból figyelemreméltóak jeles kortársainak, Virág Benedeknek és Baróti Szabó Dávidnak, verses üdvözlétei. Az utóbbi különösen lelkes bámulója lehetett, mert Költeményes Munkáji három kötetében vagy tíz utalást is találunk az egykori „Magyar Lovas Generális Úr” tiszteletére. E nyomtatásban is megjelent dicsőítéseken kívül számos kéziratos vers lappanghat még a különböző levéltárakban. Ilyenre példa néhai Tisza István gróf geszti könyvtárának egyik Gvadányi-kötetében (Unalmas Órákban... Való Időtöltés. Pozsony 1795) a könyv egy hajdani tulajdonosának, Balla Antalnak 1795-ből való verse:

Ki légyen, azt kérdeked töllem Gróf Gvadányi?
Apollót képzelnék Versos Maradványi!
Ki mint egy nagy vitéz, úgy ékes Poéta,
Olly tauda, mint Dávid volt király a Próféta.
Egek élteszéték e nagylelkű Múzsát
Rakjatok fejére koszorút és Rúzsát:
Hogy milly szeretettel nemzetéhez ége,
Emlékezetének ne lehessen vége.

Ez egykorú közérzést kifejező soroknak számos párjával találkozunk még a Magyar Kurir 1802. évfolyamában, mely a költő halálát sirató versekből szinte egy egész koszorúra valót közöl.

De míg a kortársak dicsőítő vagy gyászoló megemlékezésében bizonyára a személyi érdekeknek is részük volt, a későbbi adatok értékét növeli az a körülmény, hogy ezek létrejötténél irodalmibb indítékokat kell föltételeznünk. Az ily jelentőségű nyomok egyik nagy csoportjára Gragger Róbert mutatott rá Irodalomtörténeti Forrástanulmányok című becses tanulmányában, mely alapos utánjárással tájékoztat arról, hogyan él tovább a Gvadányitól teremtett Nótárius alakja Gaál József híres bohózatában, Tatár Péter öt folytatásra terjedő ponyvairodalmi átdolgozásaiban (ezek egyike Mikszáth új Zrinyiászának forrása), továbbá a Vas Gerebentől való apokrif levelekben (Napkelet, 1857), valamint azokban a címreminisztrenciákban, melyek egyes lapok, naptárak és sorozatok élén szerepeltek. Ugyaninnen tudjuk, hogy Gaálnak tárgyilag Gvadányira visszavihető darabja 1853-ban, Bécsben is színpadra került Mühlfeldi Megerle Teréz átdolgozásában. Szintén ide tartozik a — Graggertől említett — Tinódy Lajostól (= Toldy István) egy francia dráma felhasználásával írt s Erkel Ferentől megzenésített *Új Peleskeick* című, öt felvonásos nagy népies bohózat, melyet először 1876-ban a budapesti Népszínház adott elő. A Graggertől nem idézett nyomok közül tárgyánál fogva említhető meg Szinnyi József Magyar Irók-jának az az adata, mely szerint először Görög István dolgozta át e témát színművé (előadták Pesten 1813-ban); Hegedűs Lajos színész (1818—1860) pedig „Sámson után magyar színpadra alkalmazta a *Három peleskei nótárius* című vígjátékot“. A Gvadányi-féle előadásbeli formával függ össze az *Egy nótárius az irodán kívül* (1891) című könyv, melynek szerzője — mintája után — e körülírással jelöli meg nevét: „Összeszedte itt-ott található üres óráiban nemzeti Zajtay Istvánnak egy unokája: Mihályi Imre“.

A kalandos életű Benyovszky Mór (1741—1783) történetét ismertető művek egy része lihetőleg annak köszönheti létét, hogy nálunk Gvadányinak róla és Rontó Pálról írt verses elbeszélése felhívta a figyelmet e tárgyra. A német földolgozások csak megerősítették a téma iránti érdeklődést. Kotzebue színműve két év, vel utóbb (1795) jelent meg, mint Gvadányi munkája, Jászai Láng Adám (1772—1847) *Gróf Benyovszky* című magyar színjátékát

mely kéziratban maradt, 1834 január 2-án adták elő Budán. Öt évvel későbből való Szigligeti Ede Rontó Pál-ja. 1847-ben került színpadra a Nemzeti Színházban Köffinger Rudolf (1823—1856) operája *Benyovszky vagy a kamcsatkai száműzöttek*, melynek zenéjét Doppler Ferenc írta. Mühlbach Lujza német írónő 1865-ben regényt adott ki Benyovszkyról; ez a következő évben Bús Vitéz (= Matkovics Pál) fordításában magyarul is megjelent. Az eredeti Benyovszky-émlékiratok felhasználásával készült Jókai ismert átdolgozása s Radó Vilmos ifjúsági műve. Azonban bár mint látható, a Benyovszkyról szóló mű eléggé kedveltnek bizonyult, mégis egészen bizonyos, hogy Gvadányi népszerűsége a Peleskei Nótárius-on alapul. Petőfi is nagyon szerette ezt a munkát; s ezt nemcsak *A régi jó Gvadányi*-ről írt verse mutatja (erre írja válaszul Szemere Miklós: *A régi jó Gvadányi* Petőfihez c. episztoláját), hanem regényének, *A hóhér kötelé-*nek számos helye is, ahol a mű egyik alakjának, Hiripi Gáspárnak szinte szavajárása a Gvadányi név. E rokonszenv átragadt Petőfi kortársára s barátjára Kolmár Józsefre is, aki Epigrammák felírási kötetében közli *Gvadányi emlékezete* című négysoros versét, mely a költő halálának ötvenedik évfordulójára készült (1851 dec. 1). Szelestey László is emlégeti verseiben, Lisznyai Kálmán színtén megénekelte; Czigány Károlynak a Hon és Zala 1875. évf-ban Jókai ötvenedik születésnapjára — *ad notam Gvadányi* — írt „Szerény üdvözlője” pedig más irányú érdekességén kívül tárgyunk szempontjából is jellemző adalék.

A további költői megemlékezések közül néhány 1887-ben, a Gvadányi-albumban jelent meg, melyet a szakolcai emléktábla leleplezésekor adtak ki. Ebben olvasható Sz. Kovács Sándor tíz nyolcosoros szakra terjedő ódája a *Gvadányi-ünnepen*; azután Szamoszegitől egy Gvadányi-adoma verses feldolgozása *A tromf* címen; Gaál Mózes víg novellája *A badalai szép asszony* és Kadoosa Elek tizenhárom négysoros szakra oszló költeménye: *Gvadányi emlékezete*. A századforduló táján tette közzé Loránt Albert *It az éjszakában* című verskötetét, melynek első darabja egy fantasztikus történet keretében Gvadányit eleveníti meg. A föltámadt költőt a vers írója végigvezeti a fővárosban. Megmutatja neki a képviselőház ülést, a Petőfi-szobrot, a Nemzeti Színházat, sőt egy kávéházban is elviszi. Gvadányi meghotránkol a látottakon s a magyarságot pusztulásra érettnak látva búsan tér meg sírjába. Kicsérője bízik a jobb jövőben, „a név-

telen nagyok"-ban, s azzal a kéréssel búcsúzik a szellemtől, hogy annak idején, ha szükségünk lesz rá, majd egy győzelmes harcon Gvadányi vezessen bennünket a biztos diadalra.

A költő szellemének e föltámasztása megismétlődött, mikor 1921-ben *Pöstyéni Fürödés* című pajkos művét újból kiadták s Mészöly Gedeon jóízű versben aposztrofálta a letűnt idők lantosát. Az új kiadásban közzétett munka s a hozzátartozó vers készítette Vargha Gyulát annak a kedves üdvözetnek megírására, mellyel Gvadányi megénekelőjét köszöntötte a kis kötet megküldésekor.

Nem egy derüs percet szereztek — végül — az olvasóknak, azok az archaizált stílusú alkalmi versek, melyek egyik napilapunk utóbbi évfolyamaiban (*Magyarság* 1922—1925) névtelenül jelentek meg, a Peleskei Nótárius álarcában s hangján téve nevetségessé bizonyos időszerű politikai és társadalmi jelenségeket.

Petőfi egyik *Úti levelé*-ben (1847, VIII. 17) ezt írja: „Csekétől Szatmárig érdektelen falukon visz keresztül az út. Neveik sem jutnak eszembe, noha már több ízben jártam erre. Csak kettőre emlékszem, Zajta az egyik, a másik Peleske. Valahányszor átjöttem e falukon, megemlékezem a peleskei nótárius, Nagy Zajtai Zajtay Istvánról és szerzőjéről, a régi jó Gvadányiról. Istenemre, sokért nem adnám, ha én írtam volna a Peleskei Nótáriust. Megvagyok elégedve, ha az én munkáim olyan sok jó órát szereznek másoknak, mint nekem szerzett már Gvadányi. És őt már nem olvassa, elfeledte a közönség... mint majd engemet el fog felejtetni“. A költő ezúttal — hála a Gondviselésnek — kétszeresen is csalódott: sem őt, sem kedvencét nem feledte el az utókor.

A felsorolt adatok bizonyossága szerint „az elaludtvérű magyarság“ egykori ébresztője testi elmulásával nem végleg mondott búcsút intésre szoruló honfitársainak. Szelleme időnként megjelenik közöttünk, hogy rácszméltesen bennünket nemzeti örökségünk, nyelvünk s tisztas hagyományaink megbecsülésére. A költő emlékét szülőföldjén (a borsodmegyei Rudabányán) megörökítő új szobor (1925) talán a nem éppen gyakori magunkra-cszmélés egyik jele.

Miért szűnt meg Kármán József Urániája?

Írta: TOLNAI VILMOS.

„Két buzgó Hazafiak *Ifj. Kármán József és Pajor Gáspár* 1794-ben Pestenn *Uránia* név alatt kezdtetek, különösebben az Aszszonyi Nem' számára, fertály esztendőnként kiadni egy olly Folyó Munkát, melly minden megkivántató tökéletességgel felvén ruházva, beillett volna Európa' elsőbb Dámáinak tsinos kezeibe is, és mégis, ámbár a' nagyra törekvő Kiadók 289 Előfizetővel is megelégedtek volna, nem lehetett szerentséjek ezen kis számot is öszveszerezni, 's ezen anygali munka, két három Darabja után félben szakadott. Ugy tetszik, azért nem lett annak kivánt keleta, hogy Dámáink már ekkorra majdnem egészen idegenekké válván, nyelvünket nem igen értették, a' közép rendnek magyar ízlése pedig még nem volt annyira kifinomodva, hogy a' Grátzláknak igaz kellemeit, Urániában érezhette volna.“ Így ír az egykorú Pápay Sámuel Kármán József vállalatáról.¹

Részben erre támaszkodva, részben azonban Schédiusz Lajos, az *Uránia* egykori munkatársának értesítése alapján is Toldy Ferenc a *Kármán József és Fanni emlékezetének szentelt előadásban,*² mely aztán a Nemzeti Könyvtárban (1843) Kármán munkáinak előszavául szolgál, ezt mondja az *Urániáról*: „Három kötetig folyt a munka; tovább vinni a pártolás hiánya mellett nem engedé egy életemészto betegség...“ E mondat első felében kifejezett ok, a *pártolás hiánya*, azóta az irodalom történetében miut bebizonyított tény fordul elő. Minden életrajzban ezt olvasuk: „Az *Urania* pártolás hiánya miatt szűnt meg a harmadik kötettel.“ Pedig vannak adatok, melyek amellet szólnak, hogy a folytatás nem e miatt maradt abba, hanem inkább azért, amit Toldy sejtet: *egy életemészto betegség* kitétel, és amit Abafi Lajos a *Kármán-kiadáshoz* csatolt életrajzban mint járulékos körülményt említ: *Kármán atyjának, s röviddel utóbb saját magának halála.*³

Ha az *Uránia* kötetéhez csatolt bevezetések, felhívásokat olvasunk, azt a meggyőződést merítjük belőlük, hogy Kármán mindenképpen el volt szánva legalább az első évfolyamot teljesen

¹ A 'Magyar Literatura' Fomérete. 1808. 412. lap.

² A *Kinfoludj Tárasag* 1843 március 25-i ülésében; Schédiusz ott jelen volt.

³ Kármán Józsefről. LXVIII.

adni, s ha nem telik, amint már elején nem telt, az előfizetési pénzekből, pótolni a hiányt a magáéból s a Beleznay Miklósné társaságából került segítséggel. Hogy ez így volt, sőt hogy már az első kötet csak így jelenhetett meg, bizonyítja a *Bé-vezetés*: „Egy Hazafi, a' ki *titkossan* és Rejtekbe summás Adakozásával Lételet tsetsemő *Urániánknak* fel-tartotta, el-vonta magát Háládatosságunk elől.“ Ebből némelyek azt olvassák ki, hogy az anyagi segítség szabadkőműves körből eredt. Egyelőre ezt sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet; de az kétségtelen, hogy nem az anyagiakon múlt a vállalat folytatása. Ezt Kármán több ízben nyomatékosan ki is jelenti.

A *Bé-vezetés* végén ezt írja: „Ezen Tzéllyaink' El-érésére minden Erönket fel-áldozzuk. *Kevés Száma* Elő-fizetőinknek . . . nem rettentett-el Intézetünk' Folytatásától, és ámbár melly *nagy*, és terhes legyen-is Költségünk... bizonyossá tesszük, a' Közön-séget az eránt, hogy ha minden Reménységeink *ellen*, több Elő-fizetőink nem jönnének-is, és minden Segítség nélkül hagyatnánk-is, *magunk* Erejével az Esztendőt ki-visszük, és Jó-szándókunkat félbe nem szakasztjuk.“

Kármánék 1794 elején bocsátották ki előfizetési felhívásukat,⁴ de ennek, mint a *Bé-vezetés* imént idézett szavai mutatják, nem volt meg a várt eredménye. Úgy látszik, hogy a kibocsátók ismeretlen volta nem keltett elég bizalmat. Kazinczy 1794 május 11-én ezt írja Kis Jánosnak: „Az *Urania'* kiadóit nem ismerem. Úgy tartom, Kármán közöttök vagyon, és talán éppen Direktorok. Ez egy fiatal Pesti Prókátor. Nekem eránta nem írtak, és gyanítom hogy reá okok, jó okok volt. Az ide való Collectorok,⁵ Fő szolgabíró Darvas János Ur, sem tudja kik legyenek. Schédlusz Barátunk bizonyosan fogja tudni; ha nyughatatlan lettem volna eránta, tudnám én is eddig.“ Kazinczy e nyilatkozatában úgy látszik egy kis sértett hiúság, valami féltékenység lappang, hogy tudta és megkérdezése nélkül indítottak útnak irodalmi vállalatot.

Igy az első kötet névjegyzéke szerint 103-an fizettek elő 107 példányra;⁶ a második kötet szerint még 19-en 39 példányra, összesen tehát 146 példány kelt el. Ha a neveket nézzük, feltűnő,

⁴ „A' Magyar Asszonyi Nemhez.“ Magyar Hírmondó 1794. Toldalék a febr. 28-i számhoz (301—304.) 1.).

⁵ Collector: aki sziveségből előfizetőket gyűjt egy műre. Az *Urania'* fel vannak sorolva a M. Hírmondó idézett felhívásában, s az *Urania* rózsaszínű borítékán.

⁶ A 11. kötet 104-öt említi.

hogy legtöbbje főúri s az előbbkelő nemességhez tartozó,⁷ valószínűleg azok, akik Kármán pártfogójának, br. Podmaniczky Mária, gr. Beleznay Miklósné házában megfordultak és köréhez tartoztak, úgy hogy igazoltnak látszik a második kötet kiadói szózatjának e helye: „...nem sokára igazságosabb lesz az a' Szemrevetés, hogy a' Középrend éppen 's *tellyességgel nem olvas*, mint az, hogy a' Főbb Rend *idegent olvas*“. Ugyanitt a kiadók újra ismétlik első fogadalmukat (melyből kis panasz is érzik): „ámbrá eddig vólt Előfizetőink tsak egy Részét térítik-meg súlyos Költségiünknek, erre nem ügyelvén, kész Szívvel a' Hazának áldozunk“. Az első kötet 1794 szeptemberében jelent meg (évszám jelzése nélkül). Kazinczy október 6-án már tudósítja Kis Jánost, hogy nincsen meglegedve vele.⁸ A második kötet, úgy látszik, kissé elkésve, május december végén, 1794. évszámmal, mert a kiadók mentegetődznek: „Sok Akadályaink... elég Mentségünk az eránt, hogy Kötetjeinket ezen Esztendő' Folytán nem olly pontossan, mint kívánnánk, adhatjuk Olvasóink' Kezeikbe“. A harmadik kötet sem készül el a maga idejére, 1795 februárius 1-ére, hanem később, április elejére (megint nincsen évjelzése). Egyidejűleg a Magyar Kurír 1795 ápr. 5-i számához külön, számozatlan lapú mellékletül egy új felhívás jelenik meg,⁹ a folyóirat tervrajzával s a megjelenendő cikkek tárgykörének kijelölésével, mely egyebek közt azt is mondja, hogy az első évfolyam utolsó, negyedik kötete már készülöben van: „a' *negyedik*, és az *első* Esztendőfolytának *utolsó* Darabja, már Munkában van... A' *Hazát illető Gyűjteményeink*,¹⁰ sok együütt 's közössen munkáló Jóakaróink, 's Társaink által már szépen öszvegyültök, és annak a már Munkában lévő utolsó Kötetben Próbáját is fogjuk adni“. Panaszolják az előfizetők lanyhaságát, az elmaradt díjakat, az anyagi kárt, melyet ezáltal szenvedtek s mégis újra megismétlik már két ízben tett ígéretüket: „...ha szinte elsőben magokat jelentett Előfizetőinknél többen nem találatuának is, még is saját Költségeinken ezen

⁷ Ismert nevek: Kazinczy Ferenc, Madách Sándor, Széchenyi Ferenc, Toloki József.

⁸ Kaz. Lev. II. 364.

⁹ Ez a kiadói felhívás négy levélen, két papírosan nyomva a harmadik kötet melléklete is volt, pl. az Erzsébet-Nőiskola polg. tanárképző főiskolájának magyar irodalmi könyvtári példányában, A Nemz. Múz. példányában nincs meg. Egy új, teljes Kármán-kiadásba mind az első, mind a második felhívást föl kell venni, mert sok rokonságban vannak a Bevezetéssel s a Nemzet elismerésével.

¹⁰ Azaz: kéziratok.

Eszendőfolytát kivisszük — és valóban *nagyon* is megigazodott Igéretünk, mert azt valósággal saját Költségünkön *vittük* és *visszük*“. Ezért új módot gondolnak ki a következő, második évfolyamra: „mellyet hogy *ismét*, és valóban súlyos Károsításunkkal vigyünk, Igasságtalanság nélkül senki sem kívánhattya“. Számításuk szerint 289 előfizetőre van a folyóiratnak szüksége: „a' melly Szám ha be nem telne, letesszük Pennánkat sajnálkodva, és azt az érdeemes Közönségnek Közűjság' Levelek által fogjuk *tudtára adni*“.¹¹ Az új évfolyam előfizetőinek gyűjtését s a példányok kézhezjuttatását nem bízzák többé „collector“-okra, hanem 1795 júniusától a postahivatalokra, ami minden tekintetben könnyebbség kiadóra és előfizetőre egyaránt. Az Aerariummal, azaz a postával már meg is egyeztek s minden intézkedés megtörtént, hogy minden akadálytalanul lebonyolítottassék. A külső kiállítás szebbtételére is megtörtént minden előkészület; Mansfeld, bécsi rézmetszővel szerződtek, több és csinosabb képmelléletek elkészítésére.

Mindent egybevetve bizonyosnak látszik, hogy nem a pártolás hiánya miatt akadt meg az Uránia, s nem jelent meg az első évfolyam negyedik kötete; csupán a második évfolyam megindítását tették függővé az előfizetők számától; az elsőre rászánták a maguk költségét s bizonyára a magát megnevezni nem akaró pártfogó, vagy pártfogók segítségét. Hiszen ha a negyedik kötetet nem akarták volna kiadni, akkor nem intéztek volna a harmadik kötet megjelenésekor új felhívást a közönséghez, melyben júniusra megígérik a folytatást. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az Uránia megszűnését jelentő híradás nem jelent meg az akkori lapokban, sem a Hírmondóban, Kurirban, sem a Merkurusban, holott ezt határozottan megígérték.

A megszűnés okát tehát másutt kell keresnünk, s ez nem lehet más, mint Kármán halála. Atyja április elsején hirtelen meghalt; fia kétségtelenül Losoncra sietett, a temetésen valószínűleg már jelen nem lehetett, de még megfogalmazhatta édesanyja folyamodását gr. Ráday Gedeonhoz, elhunyt férje hátrálékos fizetésének folyósításáért. Kármán utolsó hetéről nem tudunk semmit, csak azt, hogy június 3-án elhunyt. Így az Uránia ügye, melyet a távolból intézni nem lehetett, s melyet úgy látszik nem bízott sem Schédlusgra, sem Pajorra, megakadt; a készülöben

¹¹ Ebből a felhívásból veszi Pápay Sámuel cikkem elején idézett adatait.

lévő negyedik kötet sem került már Marmarossi Gottlieb Antal váci nyomdájába, mert a kéziratok, melyeket Kármán bizonyos magánál tartott, elkallódtak, elvesztek.

Az *Uránia* első folyamának csonkaságát csak annak tulajdoníthatjuk, hogy Kármán a negyedik kötet szerkesztése közben Pestről eltávozott; visszatérését s az ügyek továbbvitelét pedig megakadályozta, sajnos korán bekövetkezett halála. Amíg újabb levéltári kutatások e körülményeket teljesen nem tisztázzák, ezt kell a nagyrahitott irodalmi vállalat megszűnése okának tartanunk.¹²

¹² Az *Uránia* kiadóra nézve érdekes adat, hogy az Erzsébet-Nőiskola fentebb említett példányán, az *egykorú* kötés felirata: „*Uránia* Kármán és Pajor által”.

ÖSSZEFOGLALÓ KÖNYVSZEMLE.

Jelentősebb szépirodalmi alkotások.

I. Költők.

Sajó Sándor kötetében (*Muzsikaszó*) egy régiveretű férfiú lelke tárul fel: férfias lélek, akinek vannak eszményei, nemes érzelmei; aki nem önmagában és önmagáért, hanem fájában és honfajtársaiért él. Sajó Sándor a szívvel-lélekkel magyar poéták, a magyar keserűség és magyar büszkeség ihletett költői közül való. Amióta a nemzet testét feldarabolták, nem tudja elüzni szeme elől egy pillanatra sem az ősi föld vérező romjait. A magyar szívvel való együttérzés addig is jellemző sajátsága volt: de ami azelőtt bú volt, az ma kétségbeesés, ami azelőtt keserűség volt, az ma lángoló gyűlölet, ami azelőtt szeretet volt, az ma könnyező imádat a lantján. Muzsikaszavát ez az imádat ihleti, ez a szomorúság árnyalja. Önmagát is így jellemzi: „Vagyok ezerév viharos egéről ide öröklött felhődző ború: foszlány a multból, mindig magányos, mindig szomorú. Vagyok fajomnak roncsolt teteméből úton fetregő, vérező szívdarab, daccal vonagló: mennél tiportabb, annál magyarabb!...” Másutt ezt az önarcépet ezzel egészíti ki: „Nincs Magyarország! — Zúgva harsogom, vagyok vészkonkás onló partokon, vagyok tüzes vas, szeges ostor, fajom-káromló bús apostol.” Szomorúságát csak fájóbbá, keserűbbé teszi az a tudat, hogy evvel ma egyedül van. Néha kicsap a keserűsége: „En Istenem, ne engedd, hogy megutáljam a fajtámat”, — másutt leborul fájának lélekformálta szobra előtt azzal a vallomással. „hogy nincs más nép e kerek ég alatt, se nemesebb, se boldogtalnabb”. Az átok és áldás között hányódik a lelke. A kétség kínozza, hogy „a magyarnak nincs már hova lenni”.

„Mert ami itt van, új a nap alatt,
Istendöbentő látomány az éjben:
Egy csomka ország duhaj táncra kap
S tivornyát ül a vézes kriptamélyben;

Egy nemzet lelke őrzőjébe kábul;
Nincs bünbánatja, nincs többé szemérme, —
S nekem látnom kell, sorsa magasából
Meggyaláztottan hogy zuhan a mélybe...“

Ilyenkor összetörött kétségbeeséssel vágja falhoz a kupát és valami megdöbbenő őskuruc hangulatban rikoltja: „Húzzad cigány: nincs mennyország, sehol sincs már Magyarország! Ejhaj, ígyünk rája, úgyis elnyel a sír szája, gyáva népnek nincs hazája!...“ Az olvasó megborzong a gyötrött szívnek ezen a vergődésén; mert úgy vonaglik fájdalmában, hogy a mi lelkünkre is reá fröccsen a vér, amelyet a kétségbeesés karmai fakasztottak. Sajó Sándor hazafias lírája ebben a kötetében a leghatalmasabb: keresetlen kitérésében döbbenetes erejű a fájdalma, szívet elállító a keserősége. A magyar történelem sokszor fakasztott már kétségbeesett jajkiáltást, de lírában az ilyen erőre ritkán emelkedett: ez már ott van az átok határán, de az átok szavát a féltő szeretet fölzokogó sírása nem engedi kifakadni. Ez a küzködő lelki tartalom a költő lelkét és lantját egyénivé, csodálatosan tiszteltreméltóvá teszi. Nem a porond szónoka, hanem az önmagának síró ember, nem az olvasóknak, hanem keserű önmagának mondja el, amit a szíve harcol: a hazafias líra páthosából a vadonba bujdosó, bánatába elmerülő, megsebzett, megtiport magyar ember lázongása-ajongása lett, a lelkesítő dalok helyére a kebel vívódásának harcfozlányai kerültek. Már pedig ez a legigazibb líra és ha át tudja izzítani olvasója szívét, a legigazabb költészet is. Ezért jelent az új kötet emelkedést Sajó Sándor költői pályáján.

Más lelkivilág jut kifejezésre *Mécs László* verseskötetében (*Rabszolgák énekének*). Ez a fiatal felvidéki poeta nem a nemzeti, hanem a szociális érzésnek a megszólaltatója. „En fölesaptam barkedés bús Noénak s kongatom a szeretet-harangot! Szennyes-áron, hófehér hajómon vitorlázom, pengetem a lantot és az ember meggyötört szívére szállnak, szállnak fehér veragulambok“ — így jellemzi a saját költészetét. Mécs Lászlónak szomorúsága a szívteletenség járványát ábrázolja: kérdő szóval kiált oda a ma emberének: „Vakságvért emberek, gyujtsátok meg a szívetek! Napot pótol ezernyi lámpás: s hajnullá gyúl az éjkeret! Lámpást lengessen minden ember s úgy nézze meg, ki szembe jő: száz areddő rejt kin-magot és mennyi klacs a könnyes szemben! Mert ő is testvér, szenvedő...“ Embertársait az alázat szörköntösébe

szeretné öltöztetni, az ablakokba pedig szeretet-rozmaringot ültetni. Keserőséggel, szomorúságba enyhülő keserőséggel van tele a szíve: „Ma boldog az, ki néma s ki vaknak lenni bír! Nem látni: a haláltánc hogy maskaráz a földön, hogyan bohóz a Téboly: ez is már égi ír!” De ezt a keserúséget fájóan igazzá és meleggé teszi valami önvád: ő ismeri és hirdeti a szeretet evangéliumát, ismeri és vallja az alázat csodatevő erejét, magát azonban nem meri az ígélet-betöltő szentek sorába számítani. A pap dalol lantján, de nem a Harsányi Lajos lírájában megszokott öntudattal, hanem a szent Ferenc köntösébe fogódzó alázattal. Az élettől menekül a hithez, a hit mélységéhez, — nem az egyházhoz, az egyház mai hierarchiájához. Mécs ott látja az éhségtől üzött, lármás csöcselék sorában Lázárt, Magdolnát, a betlehemi pásztorok sergét s a számaron ülő piros ruhás örök királyt, — és fáj neki a megvetés, amely piszkos csöcseléknek titulálja a jól-rakott asztalok papjainak és írástudóinak ajkán a Sors-verteknak csupátát. Nem első kötetének (*Hajnali harangszó. 1923*) nyomorballadája kísért itt újra: ma már minden perzselő tüzet melegengetővé szelídített benne a szeretet. Ebből a szelíd szeretetből mélységes megértés fakad: a lelke eljutott annak a szent-ferenci igazságnak megértéséhez, hogy ma, a kéjek és kínok orgiáiban is egy a szükséges: „Urunk lábához leülni (Nap, Hold szolgál zsámo-lyául) s míg a szem boldoggá ámul, két szemében elmerülni magad-megsemmisítőn. Megérezni, hogy szívéből hullottak ki a világok, naprendszerek... Ha így látod: örök fényvel lesz megáldott hulló-csillag-életed...” Az élet magát a költőt sem engedi ehhez a nyugodt, békés forráshoz: ma még nagyon érzi a televényt, amelyben lába gázol, és nagyon erősek, kedvesek a virágok, amelyekkel ifjúsága köti meg. De a hite e forrás felé hajtja: Péter hajóján látja a nagy hajók, az Allam, Fajtság, Egyenlőség zászlaját és tudja, hogy csak a „Krisztusvérrel festett vörös zászló fehér kereszttel” lehet a boldogság útjelzője. Vallása így magasul a szeretet vallásává, a mindenkit szeretők religiójává. Az ember szívének jóság- és szeretetkertjét tartja a legnagyobb emberi értéknek és noha tudja, hogy „Jézusnak volt a legnagyobb a kertje, s utána tán Assiszi szent Ferencnek”, hirdeti azt is, hogy „de mindenkinek: gyilkosnak, fegyencnek szívében áll egy elzárt kerti kert”. A vallás így és ebben az értelemben Mécsnél minden élménynek örökéletű kincsveszélykérenye: ő itt látja a ma piacán u bar: noknak prédikáló szent Ferencet, a lelencet mosdató szent

Erzsébetet — és kutyák-kergette Lázárt! A vallás az ő lelkében izzó tűzű gyémánt, amely minden élményből kiolvasztja a szere-
tet aranyát.

A papnak ezt az emberszeretetét két jellemző motívum szí-
nezi: öngyöngesége és fajszeretete. Hogy szereti a magyar
parasztot, aki a paradicsomból kivert Ádám makacságával
„tovább gyökérzik ugarban, trágyában, piszokból emeli életét a
Napba s Krisztus-bimbót termel istenes vágyában!” Milyen fájó
panasszal mondja Ady Endrének, aki „hitelenségéből, fájdalom-
ból fekete máglyát dacolt az égre“, akinek máglyája mellől a
törpe-tolvajok és törpe-gyujtogatók halált kiáltanak a magyarra,
hogy „négy égi tájon szenvedés-ugarba vetvén ömlő könnyeink
vetését“, mi hisszük most elszánásunk csodatevő erejének tuda-
tában, hogy a bojtorjánról is szólót szedhetünk. Nem titkolja el
azonban öngyöngeségét; katolikus pap ajkáról meglepő a val-
lomása: „Kétségeknek vándorútján feketéllő titok-fákról köny-
nyek hullnak fürtjeimre, ében gyöngy hull, permetez“. A szerze-
tes útját agglegények bánatkövel rakott útjának látja: „két oldalt
a dermedt vágyak, vetélt célok, holt remények soha-nyíló akác-
fákként állnak, állnak feketén... Ez az út a magányosság csönd-
és halálvermes útja: idegenség országában *célok felé sose visz*...“
Ennek a papi sorsra rendeltetésnek a terhe felhőt fakaszt a lel-
kén; az Évák, Kleopatrák, Magdalénák és Veronikák elcsalni, el-
tépni akarják: de a költő ma még konokul megy a csillagok felé.
Ez a konokság azonban csak az arcon hideg, belül küzdelmes
viaskodás, amely a lanton is megezőlal.

Költői stílusáról egyhelyt ezt írja: „...halálvemhes, zord, fan-
táziám előtt minden tárgy: gyötrő szimbolum s így nő fekete
mítológiám“. Valóban, a szimbolumok és képek gazdagsága, fris-
sesége, új, néha már groteszk szépsége jellemzi költészetét. Ez
a gazdagság, ez a bőség árt is szépségének, szétveti kompozíció-
ját. De mint az ár, amely medrére talált: ez a kötet művészi
zárttságban, önmérsékletben, tisztább szépségben felülmúlja a
régit. — ám minden zárttság, önmérséklet ellenére is üde maradt.
Mintha nem is a kifejezés művészete szilárdult volna meg, hanem
a lélek talált volna nyugodtabb medret, — azért oly mesterkélet-
len, olyan közvetlen a lélek és kifejezés harmóniája. Nincs a mai
magyarságnak „modern stílű“ poétája, akinek lelke ezt a modern
stílust ennyire megkövetelné.

Sajátosan kiűt ebből a modern magyar világból *Némethy*

Géza könyve (*Az ész tragédiája és egyéb versek*). Irodalmunknak Ungvárnémeti Tóth és Kazinczy óta nem volt ily őszintén görög szellemű lírikusa. Göröggé nemcsak bölcselmi világfelfogása teszi, hanem egész életszemlélete. Szívének uralkodó páthosza: a kemény bátorság, édes büszkeség. Ez a görög lelkület e kötet révén kettős genezisben jut elénk. Az *Életemből* c. cyklus fejlődésének fokozataiban mutatja be: kolostori iskolába járt, maga is pap akart lenni; egyik ifjú tanítójának a görög világ iránt való lelkesedése átköltözik a szívébe, ráébreszti arra a kettősségre, amely Krisztus és a pogány Kelet összeegyeztethetetlen kultuszával a szerzetestanárban disharmoniát teremt; a tanító keserű önvallomása és biztatása az antik világ felidézőinek sorába hajtja. A német tudomány és Itália csodái célhoz vezették; büszkén vallja: „értem a varázst s a holt leányzó, a hervadhatatlan, keblemben ért dicső feltámadást“. Ennek a feltámadásnak az értelemben vívott harcait tárja fel *Az ész tragédiája*. Az örök ember éli itt végig az emberi gondolkodás fejlődésének korszakait; áttekintésében azonban fenségesebb szemet óhajt, azért az értelem istenének szemüvegével nézi a vízből és földből gyúrt, parányi istenészsel meghihletett mikrokozmosz történetét. Az ókori kelet a deszpotizmus jármába törte a szellemet; a klasszikus világ felismerte az Észet istenül és megalkotta a — költőnk szerint — legdicsőbb vallást, ahol „a legfőbb cél: ismerni a világot és szent rendjébe illeszkedve bé, az éltet élni természet szerint: amaz jelenti a dicső Tudást, emez meg a Virtust, a jót s erényt; s teremt e kettő összhangzása bölcseset, ki, mint a gömb, formák legszebbike, olyan bevégzett, oly tökéletes“. „A legfőbb jó önéki tiszta Erkölcs, a legfőbb rossz a bűn, erkölcsi rút; világon néki minden más közömbös, nem jó, nem rossz, de adiaphoron...“ „A boldogságn független szabadság, sziklája néki ez autarkia.“ Ellensége e boldogságnak csak egy van: a szenvedély. Mark Aurélnak ez a világa a római nép örületében szertefoszlott. A végmaradványt a középkor szentelte meg, de a páthosz ebben is megzavarta a békét a kereszteshaddal és az inquisitlival. A renaissance meghozta az újjászületést, de a virtus fogalmát meghamisította. „Virtus néki a bűnök büne, a fékevesztett önző szenvedély.“ A reformációt a nemes megbotránkozás szülte, de a praedestinatióval rémet ültetett a hívő szívére. Az antireformáció viszont „a túll üdvöt a földi üdv gyilkává toltta fel“. A pap helyett a bölcseset állította az emberiség élére a felvilágosodás; törvénnyé vált az emberszeretet.

béke malasztjává a türelem. A jámbor álmodók halálával „a böles helyébe jött a demagóg, király helyébe jött a csöcselék“, amely az Ész oltárára hitvány hetérát ültet bálványul. A legújabb kor a józan, materiális élet kora; „a cél, hogy boldoguljon itt e földön“. A cél azonban a páthosz rabjává teszi a föld két dús-talentedű népét, kitör a világháború és megjön a béke: „védtelenné tenni mindörökre szörnyű feltételek bilincsivel“ az eltiportakat. A sok csalódás, kijózanodás után nagy ekpyrosist kíván az Ész, hogy fertőzött teste a nagy tűzben pusztuljon el.

Az ész tragédiája keserű költemény. Mark Aurél figyelmeztetése: „Különösen jó volna reám nézve, megfigyelni a Hatalom ama sok változását a multban és e változásokban a jövőt kutatni“, szomorú rezignációba vitte a költőt. Az egyes korok kivetítésében, az egyes világáramlatok kifaragásában a művész erejét érezzük, de az ekpyrosis végében nem tudunk megnyugodni. Mark Aurél is realizálta az Ész uralmát: megkötötte a Nagy k példájában az erkölcsöt, — Némethy Ész-istene azért érzi kudarcnak az ember megteremtését, mert csak az értelemre építi vilárendjét. Az Ész vallása nem e világra való; de nem ekpyrosiskívánást kell levonni e konstatálásból, hanem a szív és ész összhangbahozatalát egy magasztos vallás életszabályozó tanrendszerében. Ily értelemben érzi maga a költő is továbbfejlődőnek a görög eszményt a kereszténységben. Ámde ettől a motívumtól eltekintve, el kell ismernünk, hogy Némethy műve a mélyebb magyar böleselmi költemények közül való; világos előadásában, művészi elképzeltetésében van az értéke.

Ami e két költeményt köríti, az a „eras amet, qui nunquam-amavit, quique amavit, eras amet“ gondolatának hangoztatása és megvalósítása. A saját szerelmi élményeinek megjelenítésében a kilenvenes évek stíljén, kedves őszinteséggel, megkapó humorral mondja el emlékeit, amelyeket ócska pergament olvasásában kifáradva, az élet verőfényén gyűjtött. Derűs, regényekkel teli világ bontakozik ki meleg cyklusaiban.

Juhász Gyula új kötetében (*Testamentum*) is van egy szonett, amely Marcus Aurellusról szól, — az ő Marcus Aurellusa azonban nem a filológus elképzeltése, hanem a költő hangulatának a szoborvázlata; azt mondhatnók: a rezignáció szobra, aki „úgy látta, hogy káprázat semmisége a tett, a vágy — s az álom balga, dőre“. Juhász költészetében mindig uralkodó volt a melancholia, de ilyen lemondó erejűvé csak ebben a kötetében erősödött. Mi

ennek az oka? — A jelenkor romlottsága keseríti el a költőt. Úgy látja, hogy ma az az értelem: „csak okosan, csak adni, venni, ölni, törvényesen, míg az idő lejár“; ma az embert „gond, ital, nő, robot és a seft“ tartja igában; ma mindent ellep „a sok kiáltó és sok törtető, ki mind hiszi, hogy Űr és Isten Ő“. Ma a magyar ég is szomorúan felhős:

„De jaj, hol van ma ama hét vezér, De vérét a serlegbe önti és
Hol egy is, egy csak, nki nem beszél, A néppel együtt győzni, veszni kész.
És hol a nép, amelytől fél Nyugat?
A szeri pusztán kósza eb ugat...“

Az eszme zászlaját saját hívei tépik ronggyá, — „az igazság bukik vele és arra jó, hogy számadáskor bunkó legyen törött nyele“. Keserűen látja, hogy „nem szebb jövőndő forr a mustban, csak fejfájós mámor“. Új kötetének tartalmát ez a fájdalom teszi: „Ez a könny ég a szememben, ez a bú él énekemben, ez a láz öl lassan engem, ez a kín rág a szívemben“. Hogy felhőjén mégis átvillog néha a napfény, azt a szívében lévő szeretetnek és emlékeknek köszöni. A szeretet nem tudja vesztettnék hinni a hazs sorsát, bízik a jövőjében, a visszasóhajtott magyar őserőben. A modern magyar poéták között a legmagyarabb szívű Juhász; nem szégyenli, hogy Párizst nem látta, nem szenvelgi az idegen-ség kultuszát; büszkén vallja: „Magyar vagyok. Szegény költője árva derék fajtámnak s ez ma több nekem, mint világhír és világ-szerelem“. Az ő lelkének a magyar pusztá a szerelmese, az ő fája a bólogató ákác és a jegenye, az ő vize a némán ballagó Tisza, az ő óhajtott közönsége a magyar világ. „Mások világgá zengő zongoráját én nem irigylem. A magad cigányát lásd bennem, ó magyar, ki neked élek.“ Nem született harcos magyarnak: Botond bárdja és Kossuth tolla nem illik a kezébe, — de van neki is egy magyar lelket hódító fegyvere: a magyar föld hangulata. Annak a rónaságnak, amely a Tiszát övezi, lelkét és szépségét ma Juhász Gyula látja és dalolja a legszebben. Magyar tájképei, magyar areképei a gazdag lélek hangulataiból veszik színeiket: olyanok, mint Paál László alkotásai; nemcsak a téma, hanem a tónus is a legnagyobb magyar tájképfestőjével rokon. Ahogy Paál tájképein megérezzük az ihlető érzés pillanatnyi árnyalatát, Juhász Gyulánál is szemünkbe tűnik az. Ime egy tájképe: „Alkonyodik. Aranyos köd száll a földre. Szól a pásztor méla tülke. A lugashan oly sötét lesz a borostyán és az égen szende búsan indul a hold kék mezőkre. A napverte ablakokban a mus-

kátli újra éled és a kertben harmatot sír a verbéna. A csiosergő fecske mind ereszre röppen. És a nap szelíd halállal elköszön a barna tájtól. Esteledik. Most az élet mélyebb s tágabb a világ is...“ Nem olyan ez, mintha Paál László képét írná le előttünk maga a művész, mielőtt az esethez nyúl? De Juhász tájképeinek líraiságát az átszűrődő hangulaton kívül a saját személyének megjelenítése is elősegíti. Ez a megjelenés nem nyomja el a külső tárgyat, a képet magát, a helyzetiséget, csak átmelegíti, lírává teszi. És nincs E. Geiger (*Beiträge zu einer Aesthetik der Lyrik, 1905*) hangulati tájképelemzésének egy kategóriája sem, amelyre Juhász kötetéből szép példát nem idézhetünk. Csak a legsikerültebbek egyikére figyelmeztetek, a *Szakálszárító* c. rajzra, amelyben a költő szemének szögelhajlása az öreg gazda lelkének világát mélyíti el.

Világfelfogását az emlékek mámore simitja nyugvásra. A perc mulandósága nem tudja elszomorítani, mert „a tünt perc méze boldogít tovább“. A hangulatnak, nem a kínzó gondolatnak a költője, a lét problémái közül tehát csak az érzelmi vonatkozások vetődnek fel benne. *Credo*-ja csodának érzi azt, hogy él, csodának a feléje mosolygó örökkévalóságot, csodának a lemenő napokban a születő napok visszfényének rozsketését. A temető neki víg és gyönyörű, mert ott minden halott koszorús. Nem fájhat neki a mulandóság, hiszen tudja, hogy a múlt a jelen megtermékenyítője, és nem félhet a haláltól, mikor földre pihentetett szíve ég és föld között angyali üzenetként érzi a jövőndő életet. Ha jön az élet tele, szelíd szomorúsággal hajtja fejét örök párnájára, mint az ősszel lehulló levelek. Világfelfogását ez a szelíd szomorúság jellemzi: álma omladékán, magánya dombján búsan, de megnyugodva áll. Költeményeinek zenéje, csendesen dudolgotó muzsikája ezt a szelíd szomorúságot úgy hordozza, mint a csendesvizű tó a halódó hattyút; ez az összhang a lélek és forma között a művészi szépség Juhász Gyula költészetében.

Bodor Aladár, akinek most harmadik verseskötete hagyta el a sajtót (*Töredelem*), egyéniségét talán legjobban a halál problémájával szemben domborítja ki. *Úti leveleiben* — Petőfi óta a legüdebb úti emlékezősekben — 1906-ban ezt írta: „Én, míg a földön élhetek, a halál utáni öröklétre nem kíváncszom; ám keressék fel a papok, akik kínálják. Mit ér nekem, ha ott nem lesz eszem és magyar gondolat, amit vele gyönyörrel fölfogjak, ha nem lesz szemem s a Tisza, amit szerető érzéssel elnézgessek.

fülem s a Cserebogár, amin vele elkoseregjek, ajkam és leány, kit vele csókoljak, — ha még az emlékezetemben se vihetek a földről oda semmit!...” Költeményeiben is ez a lélek nyilatkozik meg, ha nem is ezzel a humoros célzattól túlzott szembeállításal. *A nyár fordulása*, *Holdkelte* a magyar természet szépségeinek nemesak látását, de csodálatra keltő megmutatását is odaiktatják Bodor költészetének érdemei közé: a színek gazdag bősége, a hangulati mozzanatok észrevétlen aláhúzása, a kép realitásának könnyed megőrzése, szavainak, ritmusának, sőt művészi kompozíciójának dallamos ereje e két verset költői-tájképeink legsikerültebbjei közé emelik. Uralkodóbb azonban költészetén a magyar gondolat; egy helyt Lehel vezér kürtjének, „ős tűzimádó nagyszerű dallam megcsorbult, meghasadt kürtjének“ mondja magát. Nemzeti problémákból fakadó verseinek alapszínét az ősforrás, az ősi jellem megbecsülése adja. Járt ő is Párizsban, de a Szajnából fölszálló köd a Tisza-vidék délibábos erejét lobbantgatja benne. Az Erős János átkát érzi ő is a magyarságon: „rabszolgajegy szemünk közé égetve“. Ma, a világháború után, Lázár ősi szegényének, a gyászmagyarok egyikének vallja magát és jóslásra nyílik az ajka, az új, jobb, hívőbb, égőbb magyar eljövetele nék jóslására. Az eljövendő Messiást idézi és fájó méltatlankodásában ellöki magától a hálátlan Nyugat minden civilizációbilincsét; bosszúra tüzeli megtiport véreit. A keserűség tüzel benne, — nem csoda, hogy néha a vers művészetét is fölégetve. A művészi megnyilatkozásban is van eredetisége: elsősorban emlékeinek versleszüremlése (*Kolozsvár*), másrészt a magyar mondai motívumok gazdag lírai felhasználása (*Attila szeme*, *Isten kardja*), néha pedig a népballadai stílusnak magáraöltése (*Hess darázs*, *Hajnali ködben*). Virágénekei is megkapnak a megszólaló lélek egyéniségével és a megszólalás eredetiségével. Első gyűjteményében (*Versek 1906*) szerelmi dalainak az a hangja volt a legmelegebb, amely önkéntelenül Tóth Kálmán dalstílusára emlékeztetett (*Kísértet*, *Jobb lett volna*). Második kötete (*Zátonyon 1910*) már izóbb érzést, láktetőbb szerelmet szólaltat meg, jellemzőbbet a magyar férfi lelkületére (*Én vagyok a minden*); egyre jobban érzi az olvasó e két sor igazságát: „Benn lészkel bennem az életisten, az én szégyenlett vadállatom“. Mostani virágénekei az ősi virágének játékságát, színes pompáját, ringató dallamát hozzák, de ezért nem válnak játékká, esnált eszesbecsökké. A népi lélek megszólalásának szépségkitűése ezekben a dalokban

a legteljesebb (*Május, Alvó hegedű*). — Az a ciklus, amely új kötetének címét adta, az Istennel való beszélgetésből és a saját magával való számvetésből fonja a dalokat. Legnehezebb a haza sorsának keserű szívvel való megértése; — érzi a olvasó, hogyan szövődik „könnyből, vágyból, bús örületből, bűnből, lázból“ egyre sűrűbbre az Isten-megismerés lehetősége előtt a saisi fátyol. A saját lelkébe vetett tekintet végigfut az emlék-jegyzéseken és szomorkás megtérést szűr le a multból. Egyik önvallomása is figyelmeztet arra, hogy a tettek felé vonja költőnket a mindenség mágnese, — hangulatát e tettek álomban-maradása magyarázza meg. Ez a hangulat megkapja a mi lelkünket is, de inkább a feltárás őszinteségével, mint a stílből eredő melegséggel: valami (a versekből ki nem hüvelyezhető) ok stíljét élesebbé, keményebbé teszi, mint volt a *Zátonyon* kötetében, és mint a művészi sikerhez szükséges lenne. Talán ezzel az okkal függ össze az is, hogy inkább az értelem, mint az érzés szava hallik e verseiből, ami néha hidegen hat. A „*vihar előtt*“ szuggesztivebb volt lelkének napsütése, mint ma, a magyar sors vihara után.

II. Elbeszélők.

Pekár Gyula regényírását így jellemzi Császár Elemér (A magyar regény története 327. l.): „gazdag képzeletével megjelenítette nemzetünk életének és a klasszikus ókornak egy-egy hősi vállalkozását és széleskörű, mélyreható tanulmányok alapján színes képeket festett a kor viszonyairól“. Ennek a jellemzésnek pompás kiegészítéséül kínálkozik Pekár legújabb kötete: *Lord Burlington arcképe*. Az író gazdag képzeletét érdeklődésének iránya teszi egyénlvé: Pekárt nem a nagy nemzeti problémák érdeklik elsősorban, hanem az emberek jellemző vagy mulatságos kalandjai; az ő regényforrásai nem a tudós emlékiratok, hanem a pletykákban és mendemondákban gazdag naplók, levelezések, „joyeux devis“-félék. Az ilyenféle források pedig rendszeren az intim kalandokban bővelkednek, szerelmi cselszövények elbeszélésében változatosak, a meglepő bonyodalmak bűvészi bogozásával tűnnek ki, — öppúgy, mint Pekár Gyula írásai. Ime, új kötetében a címet adó regény azt meséli el, hogyan játszotta Garrick a hatalmas Burlington szerepét a festő Reynoldszal ezután pedig Burlington nevével szemben, — a második novellánk címe: A hercegné titka, — a harmadiké: A befalazott ablak! A téma rendszeren kényes, vagy legalább is történeti indiszkréció,

mint például az a problémája, hogy a világszép Maria-Adelaide hercegné megcsalta-e az urát? Az ilyen kérdések mindig érdeklik a felületes, az átlag olvasót: és ezért olyan állandó Pekár Gyula kedveltsége. Igaz, hogy ez még nem művészi érdem, de két szempontból mégis jelentős: igazolja az író széleskörű, nálunk páratlan olvasottságát, másrészt pedig témáinak kifogyhatatlan változatosságát. Művészete a könnyed, szellemes előadással támogatja a téma hatását. Az előadás Maupassantra valló szellemessége Pekárnak legbecesebb művészeti érdeme; nemcsak az elbeszélés hangjának tónusában érzi ezt az olvasó, hanem a korok és emberek hirtelen odavetett karikatúrájában is. Ime Bompard professzor tyúk-om-tubicámnak titulált életpárja, „kire inkább a sárkányom, hárpia-m jelző illet, a csalódásig kofának nézett ki; holdvilágképe volt neki is, de az ő holdja haragos, kövérsége csupa pesszimizmus s mélyen ülő malacszeméből a legharciasabb gyanakvás áradt...” Vele szemben idéznem kellene a Burgundi hercegné portréját vagy mellette a luzsáni tant bemutatását, — nem mély, nem emléken-maradó képek ezek, de kifejezők, gálán-sak és mulatságosak. Néha egy kis szatirikus vágás frissíti előadását, mint a francia tudósok merev parcellázási rendszerének hánytorgatása Budapeste szemben; mindig van a megszólaltatásaiban egyéni és furcsa íz, amit szívesen húz alá idegen szavak közbekeverésével; a mese mindig frissen fakad az ajkán, mintha önmaga is gyönyörködnék az összeformálódásában. Mesei jól sikerült pletykák: nem az igazságukat, valószínűségüket méri le az olvasó, hanem azon mulat, hogy milyen találóak, ötletesek. Nagyon jól támogatja írásainak ezt az érdekességét gazdag tapasztalata, világlátottsága. Úti emlékezéseinek az a színes sor, amelyet *Északon és délen* címen bocsátott közre, a természet, művészet és élet jellemző vonásainak és szépségeinek nagyszerű megfigyelőjéről és kitűnő fölismerőjéről tanuskodik; ez a világlátottság a színeknek páratlan gazdagságán kívül még egyet biztosít írásainak: a hang melegségét. Új kötetében is innen ered a párizsi tudós világnak az a pompás rajzsorozata, amelyet Henry Constant környezetéből élénk rögtönöz, egyrészt a Café d'Harcourt terraszáról, másrészt a Müntz-szalónból. Az ilyenfajta emlék-képek egy-egy hangsúlyozott vonással kitűnően jellemzőek és a millióval együtt a mesét is valószínűbbé teszik. Végül mese-mondó hangjának is ki kell emelnünk egy jelentős érdemét:

árnyalata nemcsak érzeteti a mesélő tréfás kedélyét, hanem az ügyes zenei kíséret erejével az olvasóra is reakényszeríti azt. Pekár Gyula könyveit ezért szereti a közönség.

Nemcsak értékben, lelkiségben is mások *Gárdonyi Géza* írásai. Lelkületét jól megvilágítja az a néhány adat, amelyet szerelméről Fesztyné jegyzett le *A tegnap* lapjain. Fesztyné két szerelméről emlékezik meg; a művésznő úgy ítél, hogy Gárdonyi „az elsőnél gyáva volt, a másodiknál vak”. Ez az ítélet nagyon felszínes; az vitte tévedésbe, hogy a férfileleknek a szerelemben csak egy attitűdjét tudja elképzelni. Gárdonyi lelke a szerelmet egészen sajátosan érezte és fogta fel. A hagyatékából most megjelent regénykötetek közül a *Te, Berkenye* ezt a Fesztyné könyvében leplezett lelket teljesen más világításban mutatja. Az érzés finomságnak olyan fokát látjuk hősében, Berkenye Pistában, amilyent csak Gárdonyiban találunk meg. Boldogtalan szerelemnek históriája ez, de boldogtalanságának nem a külső körülmények — a családok helyzeti különbsége — a főoka, több háramlik belőle Berkenye Pista természetére. Valami ősparasztí góg, amely a finomság kultuszával vegyül: ez az alapja a hős lelkületének. Gárdonyi a saját lelkét ültette át hősébe, — innen az igazsága —, képzeletével csupán meleghangú mesét költött hozzá, azt is a szíve mélyéből. Nincs is Gárdonyi könyvei között regény, amely Gárdonyi szívét ilyen őszintén és sokoldalúan tárná fel. Minden alakjában van valami az íróból: még amikor az öreg Phylep Albert furesa könyvének töredékeit olvassuk is, az egri remetét halljuk, amint a magyar nyelvnek a német nyelv felett való előnyeit fejtegeti. Önmagának ezt a művészete prizmáján szétosztott színeképét a történeti multba helyezi, de ez a mult nem Gárdonyi történeti regényeinek szokásos, aprólékos történeti millője, hanem könnyed, mesében feloldott történetiség. Hátra hagyott kötete tehát a történeti regénynek új stíljét próbálta meg; az eddigi stíl — ahogyan azt szóban tett felvilágosítására hivatkozva a XIX. század irodalmáról írt könyvemben kifejtettem —, a történelem emberi igazságának a problémájából indul ki: itt a regény nem problémán épül, hanem a szív történetén; ha nem is olyan teljes a mult képe, ha nem is olyan pontos és aprólékos, de meleg és igaz. A mesemondó Gárdonyinak épp ezért egyik legszebb regénye. — Szerelem történetéről mond mesét a másik két kötet is, de hőst már kívülről vesz, nem önmagából. A magyar paraszt alakja körül szövődik a mese. Az *„Agy-Isten*.

Biri“ egy Amerikát-járt legény története, *A kürt* egy kisvárosi toronyőr. Amaz a magyar legénynek merőben egyéni képét dolgozza ki, pedig a felületes szemlélő hétköznapiinak gondolná esemény-problémáját: hogyan válik a gyűlöletből szerelem? A lelki fejlődést eseményes bemutatásban nyújtó regényművészetnek pompás értéke ez a kötet: mindvégig mese és mindvégig lelki formálódás. Hősét két oldalról is divatba hozta a magyar szépirodalom: Amerikában való megváltozását is, háborúban való formálódását is. Gárdonyi ezeket a vonásokat sem mellözi, de jellemző művészetének legszebb lapjait akkor írja meg, amikor Kelesse Palit legnagyobb haragosa, Mács Lukács megmentőjévé teszi. A lélek apró árnyalatainak ugyanaz az ismerője rajzolja meg ezt a Palit, aki a Jancsi Frátert és Zétát halhatatlannította; most azonban a jelenben maradt, a saját világából festet. Van ebben a Kelesse Paliban és Mács Biriben sok vonás, amelyet már Gárdonyi novelláiból ismerünk; de érdemes a *Falábú embert* összevetni vele, hogy lássa az ember, milyen hatalmas emelkedést jelent ez a mű Gárdonyi regényírásában. Ott a magyar ember pompás egyénisége hódította meg az olvasót, itt a regénynek egész magyar világot megelevenítő meséje. A népi életnek utánozhatatlan képei kerülnek elénk: csak a gyónást, a kocsmai jelenetet, a bíróval való beszélgetést említem — a háborús magyar világ változatos hangulatai kelnek életre —, de a lényeg a tisztalelkű magyar legény szerelmének története. A naturalizmus hályogosai a paraszt szerelmének ekkora erejében bizonyára kételkednek; de Gárdonyi hőse csak ilyen lehetett, különben sem ez az álom, sem ezek az emlékek föl nem kereshették volna az amerikai szérűben. A mesekompozíció szerves egysége így teremti meg az alak igazságát. — Háborús világunkban játszódik le *A kürt* is, de a témája más: Gárdonyi eddigi írásai közül a *Dávidkáné*-ra emlékeztet. Miliője a kisváros iparosvilága; hőse egy, iskolázás következtében az anyja világából kiszakadó leány. A cselekvénye nem sok, de két szembekerülő férfiszereplője, a toronyőr és a szabó, kitűnően megfaragott szobor. Ebben a regényben is a szerelem vonzó ereje irányítja a cselekvényt, attól kapja az életerőt a kis Zsuzsika kisasszony. Ha művészi értéke nem is éri el a másik kettőt, néhány pompásan megrajzolt alak és jelenet ebben is Gárdonyi kezére vall. Nagy örömmel adunk hírt e három kötetről: Ime, Gárdonyi irodalmi hagyatékában

olyan kincsek is akadnak, amelyek a magyar irodalom elhomályosulhatlan értékei közé sorozhatók.

Mikor utolsó izben engedte meg a sors, hogy az egri remetével beszélgethessek, éppen Kukún Géza festőművész erős realitású képei közül közöltünk néhányat az *Élet*-ben; Gárdonyi a képek kapcsán elmondotta, hogy az ő művészi felfogása az élet durva ábrázolását nem tartja helyesnek. Regényeiben és elbeszéléseiben a szennynek nem is jut hely: az élet untig eleget tár az ember elé, az ő ítélete szerint nem lehet a művésznak hivatása ezt a szennyet művészi alkotásokban gyarapítani. Merőben szembehelyezkedik ezzel Móricz Zsigmond művészete: vajjon csak azért, mivel a mai könyvvásárló közönségnek ez a csemegéje, vagy következetes programm alapján? — de nála az élet szennyének túlságosan bő tér jut. Móricz látása sokkalta sötétebb, életfelfogása sokkalta sivárabb, reménytelenebb, mint Gárdonyié. Móricznak legelsősorban az emberi gyengeség, az emberi szenvedély fékevesztett vadsága, a levetkőzött állatember tűnik a szemébe: a parasztban és az úrban az összenvedély perzselő tüze érdekli. Esztétikai elvvé az szilárdul benne, hogy az ember igazi lelke a szenvedély perceiben a legőszintébb, hogy minden emberben tombol valami szenvedély, akár érzéki szerelmi, akár földéhség, akár önzés, akár ártásrahajlás annak a neve — mindazt, ami ezen kívül van, felöltött, idegen, kényelmetlen ruhának veszi. Innen van, hogy új regénye, amelyet pedig idillnek nevez, éppoly sivár, vigasztalan hangulatot hagy az olvasóban, mint a *Sárány* és *Az isten háta mögött*. Pedig ez a *Pillangó* meglepően derűs Móricz írásai között. Elsősorban a testiség durvasága hiányzik belőle, másrészt a fonódó szerelem költészetének jut benne sok kedves szín. *A harmatos rózsá* óta ilyen tisztán Móricz egyszer sem írta meg a szerelem ébredését, pedig itt is a paraszti népről van szó, arról a népről, amelyet a durva indulatok rabjának festett annyi írásában. Zzuzsika és Jóska szerelmének a megérése azért korántsem idealizált: olyan, mint a mezei virágcsokor, csak a kóró hiányzik belőle. Az idill műfaji megjelölése erre valóban reáillik: maga a pillangófogás jelenete úgy marad meg az olvasó emlékezetében, mint valami ragyogó Csók István-kép. Egyszerű, igaz, látszik a könyv első felén, hogy elemeit úgy szedte magába az író, mint Csók István szokta parasztképeln. Még a ragyogó napfény is megvan Móricz írásában. A kötődésnek, békülésnek, húzódásnak és átengedésnek híven, de könnyedén megörökített jelenetei fonód-

nak itt össze. A debreceni szegény ember élete már borút hoz az idill fölé: Móricz itt is az eredeti alakok és eredeti jelenetek sorával szolgál (a hazatérő katonára, ennek feleségére, a Maróti lányra és a Maróti-vacsorára gondolok), de a való komorsága lép elénk a mérnökék otthonában; amit Zsuzska innen visz magával élettapasztalatul, az megzavarja az élet minden idill-lehetőségét. Móricz gondosan szövi a mesét és ha az alapszint egyszerre sötétebbre fogta, annak is a meséje igazsága az oka. A két szerelmes természete összekülönbözésre visz; ez a mindent megvalló Jóska és ez a szerelemre szomjas Zsuzska nehezen formálja összeillővé a lelkületét. A szegény ház ellenszenve a szegény vő vagy meny iránt az idegenség csíráját hamar nekinöveszti, hiába! — „tele van bajjal az élet és azt mind az a pénz csinálja“. A regény művészi problémája az volt, hogy e kettős akadály ellenére hogyan juthatott diadalra az idill napfénye az erőltetés és valószínűtlenség veszedelme nélkül. A szerelem ereje erre magában Móricz írásaiban máskor nem elég; itt is fölveti a legény: „Zsuzsikám, mibőlölünk nem lesz egy pár soha, hacsak te nem akarod megtenni velem, hogy szeress és akkor, ha gyerekünk lesz, semmiféle isten és anya el nem választhat.“ Ez a Zsuzsa azonban nem Móricz megszokott leányai közül való: erre a beszédre arcul vágja a legényt és ott hagyja. Azért mégsem lesz másnak a felesége: ezt a szerelmet nem tudja leküzdeni. Előbb bosszúra gondol, végre is egy keserves, panaszos sikoltással vonja vissza a már máshoz esküdt legényt. A leány maszka-szereplése groteszk gondolat, ha meg is van e szokás Debrecenben, itt felesleges, fonák, de a regény azért döccenő nélkül jut a megbékülő véghez. A hosszadalmas elidőzések is hiányzanak a regényből, és ha realitását eddigi hívei nem is fogják eléggé nyersnek találni, mesterkéletlen művészetével Móricz Zsigmond becsesebb kötetei közé kell számítanunk.

III. Színműírók.

A kötetben is megjelent drámák sorából kettő érdemel különösebb figyelmet, Surányi Miklós és Bibó Lajos darabja. Surányi a magyar renaissancénak abba a színes világába mélyedt el témáért, amelyet *A nápolyi asszony*-ról írt kétkötetes regényében már egyszer feldolgozott. A humanista tudákoságnak varázslatban bízó babonáját teszi drámájának alapjává, azt a hitet, hogy a Mercuriustól klerószakolt quintessencia egy embert hallhatatlanná tud tenni. A varázsszer megszerzője

Galeotti, a halhatatlanság reménye pedig Mátyás királyra mosolyog. A halhatatlanságot azonban mindenki megkívánja, a quintessenciának el kell folynia, mielőtt Mátyás kezébe kerül: ennek a bonyodalomnak története a dráma. Surányi írói művészete e bonyodalom valószínűségét, a korban és emberekben szembe-tűnő lehetőségét és a bonyodalom érdekességét biztosította. A kor lelkét hősei pompásan emelik elénk: maga Galeotti, annak komikus famulusa, az udvar tudósai és hölgyei, a magyar testőrkapitány — mind egy-egy jellemző árnyalatot adnak a korból, gondolkozásukkal, viselkedésükkel, itt megjelenő életepizódjokkal. A halhatatlanságért küzdők között azonban két alak a fontos, akik nemcsak a halhatatlanságért, hanem Mátyás királyért is küzdenek: Beatrice és Genovéva. A színjáték, *A halhatatlan ember*, lényegesen símitott e két hölgy regénybeli képmásán: egyszerűsítette, s ezzel világosabbá tette őket. Beatrice itt már nem az Apokalypsis-beli Titok: érthetővé teszi a magtalan asszony féltékeny küzdelme. Néha áttör ugyan ezen az asszonyiságon az uralkodni akaró asszony önzése (— „De Európa halhatatlan ura én magam akarok lenni!“ — mondja Galeotti-nak), de a halhatatlanságot mégis odaajándékozná Mátyásnak, hogy ezzel örökre magához láncolja. Genovéva is egységesebb faragású itt: a királyi trón fénye vonzza, ezért a fényért hajlandó még szerelmét is feláldozni, de attól való félelme, hogy a királyné elteheti lábától, vagy hogy az öregség félretolhatja Mátyás elől, a mámortól segítve, az esszencia felhajtására készíti. A két asszony küzdelme érdekfeszítő dráma: Surányi sikerét ebben eltagadni nem lehet. Ez a siker pedig nemcsak az alakábrázolásban, hanem a kor megjelenítésben is nem-közönséges művészetről tanuskodik. Nehezebb probléma a dráma szimbolikus végakkordja; az nyilvánvaló, hogy az esszencia csodás erejében ma senkisé is hisz: a halhatatlanságot az meg nem tudta volna szerezni Mátyás királynak sem. Surányi tehát Genovévának, az örök női titoknak nyújtja italul, és a varázserő csodáját az örök-Eva megmaradására korlátozza. Azonban két zavaró momentumot nem sikerült eltávolítania: a közönség a máglya tüzének elalvása után nem hiszi el, hogy Genovéva ma is élhet, — viszont az örök Éva eddigi életének fázisait maga Galeotti jelöli meg Helénában, Cleopatrában, Genovévában. Megoldatlan marad tehát a kérdés: mi is voltaképpen Galeotti csodaszerének a hatása? A színpadon a színész játszhatja úgy Galeotti szerepét, hogy a közönség e

csodaszor csalását átlassa, de a dráma szövegéből azt kell kiolvasnunk, hogy Galeotti ezt az esszenciát maga is csodaerejűnek hitte. Ez nem a szférák zenéje, amely gépre jár — vagy ez is ilyen kóbor humanisták családja? — A drámának ez a válaszolatlan hagyott kérdése korántsem emeli érdekességét; a szépprózában az ilyen meghagyott probléma talán néha lenyűgözi a közönséget, — a drámában az egész hatást megdönti. Hiába itt a nyelv költészete, — a valóság erdejében szétrobbán a fantasmagória és csak füstöt, ködöt hagy maga után.

Bibó Lajos drámájának (*A juss*) előszavában annak a hangsúlyozása lep meg, hogy itt „az alakok nem az irodalom és a kabaré kölcsönként figurái, nem költött hősök tehát és nem a verejtékes írói néphumor szörnyszülőttei, hanem a föld gyermekei“. A naturalizmus stíljének népdramáját nem Bibó teremtette meg, az ilyen fajta bejelentés — bármennyire jogos írói önérzetből fakad is — fonák. Azt azonban el kell ismernünk, hogy a leegyszerűsített népléleknek Márton Ferenc ecsetjéhez méltó, hatalmas egyénét örökíti meg hősében, Erneceben. Hogy a magyar paraszt életét ma csak „az a két ösztönös érzés határozza meg, amely a lét alapeleme és feltétele: a táplálkozás szüksége és a szaporodás kényszere“ — így írja az előszó —, ezt alapos túlzásnak ítéljük és eleve lehetetlennek tartjuk a magyar népdramának erre a két motívumra való korlátozását. A művész rendesen túloz, ha theoretizál — ez történt meg Bibóval is. A darab értékét a hibás elmélet nem rontja meg: ebben az egyéni sorsban a dráma igaznak érezteti Erneceket ezt a lelki összetételét. A darab első két felvonásán át a föld vonzóereje az erősebb: a szerelem alig is parázslék. Az anya földrésznének a gyermekekhez kerülendő darabjairól van szó; az apa együti akarja tartani, a vő követeli. A fojtott küzdelem föl-fölszakadó szófoszlányai a megfigyelés és rekonstruálás mesteri szövegezései, — de ami az életben ilyen fojtottan vontatott, az a színpadon az unalmasság határán álló lassúság. A dráma esztétikusainak a túlságos naturalizmus hűségére tett megjegyzései nagyon igazak: a drámában az élet komprimáltabb ábrázolására van szükség. A szereplő személyekben megvan a fojtott izgalom, de a közönségbe ezt semmi exozicció sem ülteti bele; és nincs a gyilkosságig semmi esemény, amely a játszóit és nézőit összehangba hozná. Az első felvonás végén elhangzik ugyan Ernece ajkáról a nagy szó: „Bücsstelen embör az, akit a tulajdon gyerekeit is möglopja“ — de a második

felvonás csak a 15. jelenetnél lendít a csomón. Igaz, hogy közben a törvény is igazat adott Erneceknek, — igaz, hogy most már a másik leány is kívánná anyja örökségét, de a dráma kerekén inkább csak a hitvesi szerelem hoz fordulást: az a jelenet, amelyben Ernecek megtudja felesége betegeskedését; erősebben azonban a tengelyt ez sem tüzesíti át. A szikra attól pattan ki, hogy az öreg Nagy Kardos el akarja adni az egész földet és így nullázni ki a vejét. A szónál gyorsabb a tett: az összeszólalkozásnál a gyilkosság. A harmadik felvonás a két esztendei fogság után hozza haza Erneceket; csak a 11. jelenetben kerül elénk, de az előzőkben is megköti a közönség érdeklődését a várakozó otthoniak izgalma. Ezt az izgalmat a párját-vesztett férfi szenvedélyes keserősége a dráma végén sírásba-törő fájdalomra simítja el. Elgondolásában, témájának természetes tagolásában, kemény végzetszerűségében Bibó darabja mesteri alkotás; alakjainak egyéni szoborsorozata a vésőkezelés művészi sikeréről tanuskodik: de a túlságos életmásolás, a szónak és mozdulatnak a vontatottsága magát a drámát is vontatottá, nehézkessé teszi. A drámában mégis csak cselekvény kell, — ahol az nem pörög, ott a művészet kereke dőcög. Aki azonban első színművében ilyen drámai témát és ilyen felépítésben tudott megírni, aki a magyar népleket és annak megnyilatkozása módját így ismeri, mint Bibó Lajos e darabjában, attól az igazi magyar drámának pompázó értékeit remélhetjük.

Alszegehy Zsolt.

BÍRÁLATOK.

Gyökössy Endre: A termő élet rimei. Budapest, 1924.

Gyökössy Endro immár nyolcadik önálló verseskönyvét tette közzé. Eddigi köteteiből lelkes magyar embernek ismerjük, aki a formának is, kifejezésnek is ura, aki a maga szerelmét, családi érzését, de főként hazafias érzületét meleg szóval, megnyerő dallammal lopja az olvasó szívébe. Ez az új kötetével többet óhajt adni: egy kis művész-szemlélet és gondolat-elmélyedést is. „Poéta-testvéreimnek” című ciklusa húsz magyar poétát szólít meg öt sorral meg-bővített szonett-formában, hogy egyéniségüknek és a költő hozzájuk fűződő személyes vonzalmának hangot adjanak. Gyökössy Endre tehetségének mértékét ez a próbálkozás a célon innen maradónak jelzi: az egész poétát nem tudja megragadóan kiformálni. Egyes vonásait a rokonszenv nagyító üve-gén át is jól látja, de a kötetcímek beolvasására törekvő aprólékoság erő-szakoltta teszi a képet. Nem az embert, hanem műalkotásainak címét ismer-teti meg. Az ünneplés néha érthetetlen nagyítást diktál tolla alá. Bodor Ala-dár szerinte az Ördög előtt is megállott és erősebb volt a rontó Halálnál; Kosztolányi Dezsőnek most már kenyér és bor az éneke és szívének szívével fűt; Sik Sándornak, a papnak, csak az a hibája, hogy nem csókolhat asz-szonyt és vérén nem süvít át a borzongó szerelem, stb. A költői mélység hiányzik „Ember, ördög” című ciklusából is: a szellem palotáját nem tudja meghódítani. Kár, hogy az érzés egyszerű lakából annyira törekszik amaz felé. Meleget és gyönyörködtetőt azok a versei adnak, amelyek kedélyének hangulatfoszlányaiból formálódnak különböző alakulatú felhők: ilyenkor a dallam zavartalanul és kedvesen viszi az olvasót. Igaza van abban, amit egyik dala mond: „Üvegteső udvarnál szebb a szép kert.” Az egyszerű da-lalok kertjében Gyökössy Endre virágjainak megvan az értékük és kedveltsé-gük: ezeket a virágokat mi is szívesen köszöntjük az új kötetben. (L.)

Wlassics Tibor: Mesél a lelkem. Budapest, 1925.

Báró Wlassics Tibor vonzó címlappal tette közzé harmadik verseskötetét (*Mesél a lelkem.*) Nem hétköznapi irodalmi olvasottság, erős magyar érzés, buzgó daloskedv érzik belőle. De mindez még nem igazi költészet. A ver-sező inkább műélvezőnek, mint költőnek látszik. A verse könnyen folyik a tollából, de „látunk-várunk, fogadkozással-szabadkozással”-féle rimekben! Nyelve könnyed próza: nincs semmi eszköze a líra hangulati erejének kibon-tására. Szerencsére a patetikus hang ritka a kötetben és így az élmények egyszerű feltárása mégis kellemes olvasmány marad. Ha magasabb frói cé-lokról lemond és a hangulat dallamos megdallolása marad az egyedüli célja, ha ebben a dalolásban a líra zenéjét jobban elsajátítja: könyveinek lesz sikere a költői szórakozást kereső olvasóközönség sorában. (L.)

Radványi Sándor: Szabolcsi virágok. Nyíregyháza. E. n.

Radványi Sándor harmadik versfüzete Pintér Jenő előszavával jelent meg. Az előszó a vidék poétájának törekvő igyekezetét emeli ki. Ezek a *Szabolcsi virágok* azonban korántsem olyan értelemben vidéki versek, mint a tájnyelvi verselők poémái: a poeta a Nyírségben él s annak alakjai ihletik költői próbálkozására. Versei bizony ma még nagyobbára csak próbálkozások: nincs bennök kellő műgond, komoly feladat-felismerés. Radványi Sándor elég jól rimel, van ritmus is dalaiban, de hangja és verse nem egyszer rögtönzéeszerű. Ma még nem tud igazi gyönyörűséget nyújtani. Önmagáról vallja: „Bennem Keletnek fénye összetört; Nyugotnak álma új utat mutat”, — ámde ez az álomút még nem nyílt meg előtte. (L.)

Boross Sándor: Árvaság. Budapest, 1924.

Boross Sándor nagy várakozást kelteve kopogtatott annak idején a magyar Pantheon kapuján, de a szigorúbb kritika nem tárt kaput neki. *Árvaság* című új kötete lehiggadtabb, bár még mindig nem végleges kiforrottságú. Boross Sándor rokonszenves magyar ember, csak az a kár, hogy nagyon is nagy költőnek képzeli magát. Úgy képzeli, hogy ő az „Ember-Ararát”, a „természet, ős-egészség, ős-becület, Föld-óriás bérc-fia: hős”. Ezt azonban versei alapján nem tudja elhitetni. Az ős-egészség nála nyereség, amely a rút tövisbokorból (aminek magát mondja) az ígért halhatatlan vadrózsaszálat nem engedi kifejlődni. Nem tagadjuk, megkap erős hazafias érzése, de csak részben, a költői megnyilatkozás révén. Nagymondásai bántóak, — egy kisse nem ártana meghajtania „árboc-fejét”. Az olvasónak idegenkedését azal próbálja megmagyarázni, hogy a parfümös új költészet izlésrontó hatását vádolja; pedig mi tudunk gyönyörködni a friss széna illatában is, ha az csakugyan illatos fű. Kétségtelen, hogy Boross Sándor fejlődött, csak itt volna már az ideje, hogy leveesse titánkodását. (L.)

Kocsis László: Aranyampolna. Dombóvár, 1925.

Kocsis László a Dunántúl szorgalmas írógárdájának tagja. *Aranyampolna* című új kötete immár a negyedik verseskönyve. Líráján a magyar pap dala szól, két érzést variálva: a szerzetes lelkiességét és a magyar föld szeretetét. Az előbbire a régi olasz franciskánus poéták stílusát alkalmazza és mivel lelkületének a naiv egyszerűség köntösét tudja adni, néha meg is kap. De a naivaigot a forma túlságos pongyoltságában, a kompozíció lazaságában, a csilingelő, de sokszor kezdetleges rimelés dajkazenéjében érezteti. Ezért erős önkritikára, egy kis művészeti önmagával-törődésre kell figyelmetnünk. Dalai úgy folynak, mint a formáját szétörte olvasztott érc: az olvasó valami zártságot, valamj mértékbe szorítást kívánna. A legtöbb versnek semmit sem árt, ha az ember akár a felét elhagyja. Dunántúli versében több a művészi mérséklés, több tehát a szépség is. Kár, hogy a kezdetleges vagy kényszeredett rimelés ezeket is nem egyszer lerontja. Az őszinte kritika a négy kötet után is csak a további fejlődés szépségeit remélheti. (L.)

Bácsföldi: Az élet strófái. Budapest, 1925.

Bácsföldi név alá rejtőzve adja élénk egy poeta *Az élet strófáit*. Húsz esztendő termését nyújtja azzal az öntudatos ajánlással, hogy „írta, mert a belső kényszer hatalmasabb volt a külsőnél; írta, mert ezzel használni vélt a köznek”. A versnek közzétételével „barátai, jóismerősei, tisztelői óhajtságát váltja valóra”, mivel azonban mi ezen óhajtók egyikének csoportjába sem

tartozunk, másról, mint családárról nem számolhatunk be. A műkedvelő poéta tipikus verseit találtuk a kötetben. Nem más ez, csak rimes próza, amely mögött egy rokonszenves magyar embert, de nem költőt ismer meg az olvasó. Baráti körben, fehér asztal mellett az ismerősök ünnepelhetik, de a kritika nem fedezhet fel benne értéket. (L.)

Győry Kálmán: Örök harc. Budapest, 1925.

Győry Kálmán egyszeriben két verskötetettel lép elénk. (*Örök harc. Tűz a sivatagban.*) Az első kötet verselésben való könnyed természetességet, hajlékony és gazdag nyelvkészséget tár elénk s ezen keresztül egy derék magyar ifjú szívének vergődése szól. Van benne valami bibliás íz, ami egész sajátos hangot ad, anélkül, hogy bármikor is erőltetett lenne. Érzik benne némi hajlandóság a kontemplációra. Ebből a kontemplációból született a második kötet. A sivatagba menekülés gondolata — amint az előszóban Alszeghy Zsolt írja — nem új, de itt a nemzeti érzés ihlető melege eredetivé teszi. Mégis sajnáljuk, hogy ilyen elnyúló ciklust adott: ez az ismétlődő hang zátonyra viszi, néha mesterkeltté teszi, pedig az őszinte érzés-ihlet eltagadhatatlan benne. Reméljük, hogy az igazi életbe beállva, az élet valódiabb és erőteljesebb hangját fogja megtalálni. (L.)

Darás Gábor és Rissányi József: Két életből. Ujpest, 1925.

Darás Gábor és Rissányi József együttes kötete a *Két életből* címet viseli. Gyököcsy Endre írt hozzá előszót: van is valami hasonlóság a három poéta között, csak hogy Darás és Rissányi még nem találtak igazi stíljükre. Darás sóhajaiban van hangulat, de a forma nem áll teljesen hatalmában; úgy érzi az ember, hogy nem a hangulathból születik a vers, hanem a hangulathoz próbál egy verset formálni a poéta. Ez a formáltság még a stíluson is érezhető: csak ez magyarázhatja, hogy ez arc „sárbolt-szabású szemgödreiben Kossuth-ereklyék drága táborát és egy ezredévet“ lát! Nincs a kifejezés Rissányinak sem hatalmában: színező szavait, képeit készen veszi, nem tudja magáévá tenni. Nála — hogy az arc látásánál maradjon a példa — „az olasz-ég szemnek fakult derűjét tört villám vágja!“ (L.)

Tamás Ernő: Idegen istenek. Budapest, 1925.

Ady Endrénél Párisból intézett dévényi betörése olyan verselő hadat zúdított a magyar költészet berkeibe, mely a régi költői hagyományokat tartalmi és formai szempontból teljesen félrelökte. Ez a verselő sereg a nemzeti költői iskola versalkotó tényezőivel — a strofaszerkezettel és a rimmal — mit sem törődve s annak fejlődési lehetőségeit figyelembe nem véve, meghonosította a szabad verselést.

Ebből a körből való Tamás Ernő is, a „bílincs-rontó bátor“, akinek semmi a „köztáblák tíz parancsa... s a nyomában írott vén rendelkezések, melyek milliókat igában tartanak.“ Szidják bár őt a „zoldos szolgál-lelkok“, ő mégis a faragott képeknek, az idegen istennek áldoz. Ez az idegen isten: a szép. (Ugyan nem értjük, hogy miért idegen isten a szép, hiszen mint ősi művészi alap nagyon is régi ismerős!)

A költő új tartalommal és új formával óhajtja magára vonni a figyelmet. Ha azonban keményen arcába nézünk az új embernek, mikor a meghajszoltaknak énekel, vagy mikor a hajnali misék iges papnőjét látja új hajnalok felpirosulásába meredett nagy szemével, vagy mikor az otromba s meg-megszegzen és a nyakát törí és duglotten terül el a nagy féreg, akkor látjuk,

hogy az új emberben az Oroszországból jól ismert világmegváltó entellektüel arca sötétlik felénk.

A „világvajúdás“ bombasztjain kívül a szerelem is megszólal a füzetben. A modern mulatók szerelme ez. A „vérbuggyanás“ dalnoka a testet dicsőíti csupán s még a kéz és láb körméről is van mondanivalója. Ereinek lüktető riadalma boldog örületbe zuhantja. Az első csók-ölelés édig ragyogó extázisát könyörgi és rendeli öröknek. Asszonya vére ha árad, a férfi testével-vérével áldozik meg.

Nem hagyhatjuk szó nélkül azt az istenkáromlásszámba menő profanizációt, mellyel a katolikus vallás legszentebb dolgairól nyilatkozik. Költőknél ugyan nem kell teológiát keresni, de a nő pompás fehér testét a misék fényében felragyogó ostya fehérségével összehasonlítani: otromba vallásgyalázás vagy legalább is durva tudatlanság. Úgy látszik a költői szabadosság határa szabad-verselő költőknél lényegesen kitágult, verssoraikkal együtt.

A rímeknek és a régi versformáknak nyoma sincs a versfüzet ütemeiben. A legrövidebb sor egy ütemes, a leghosszab tizenhárom ütemes. A sorok ütemeinek száma ezen határon belül minden szabályozás nélkül változik. Könnyű mesterség, kár hogy annyira untató.

Nem foglalkoztunk volna a füzettel annyit, ha szelleme, tárgyköre, stílusa, vezetése nem volna tipikus jelenség. De ma a zeneietlen strófyagvártás s a nagyfüstű, de zavaros égésű lírai erőlködések korát éljük s erre rá kellett mutatnunk.

(H.)

Vidor Marcel: Muzsikál az élet. Budapest, 1925.

Könnyű tárgyrajzok, hangulatképek, az élet, a mindennapiság változatos színű tarka-barka palettájáról. A költemény címében megvan a motívum, melyre a költői megokolás következik. Olyan kérdés-felelet formájú költemények ezek. A motívum felhangzik és legott a variálásnak enged helyet, hogy újra felbukjék, mintegy tartó tengelyéül a versszerkezetnek. A motívumok nem ömlenek gazdagon, de annál színesebbek a variációk. Csupa zene, csupa dallam, csupa trilla, valósággal muzsikáló élet. Vidor Marcel, korábbi köteteiben, még megtartja a régi költői formákat: a verssort, verszakot, rímet, itt azonban már búcsút mond a versornak, versszaknak; csak a csilingelő rímet alkalmazza a dallamosság fokozására. Ezzel azután ügyesen is bánik, olyannyira, hogy már szinte a ritmus vezet, nem a tartalom. A mondat-formából is a tömondatot kedveli. Szinte töredékes a beszéde. Legyen szabad ennek kapcsán néhány megjegyzést tennünk modern líránkról. Mai költészetünk a stílust a költői érzékeltetésnek szinte egyetlen eszközévé avatta. Széttörte a ritmus, a rím, a versszerkezet korlátját és szabadon csapong, mint a pici testű, nagy szárnyú szín pompás pillangó, mely az első gyöngye érintésre elveszti hímporát s alig marad belőle más, mint a vergődő test. A stílusnak és zenének együtt kell haladnia a versben, mert bármelyik előnyrejtése csak tisztavirágot terem, ha még oly színes költői kéz ápolgatja is azt.

(H.)

KISS Dezső: Hazám. Budapest, 1925.

Ebből a verskötetből a gúszbakötött Magyarország jajszavát halljuk. Kár, hogy a költő nem képes nemes gondolatait fenséges szárnyalással megénekelni. De ha hiányoznak az erők, dicsérendő az akarat. Ha nem kedvesen énekes is a szerző, a maga baráti körének kedves emléket adott.

(H.)

Thirring Gusztávné Waisbecker Irén: Dalok és mesék.
Budapest, 1925.

E gyűjtemény első részét a hazájáért és családjáért aggódó nő és anya írta. A második rész az évszakok képeiben végig halad a tavasztól, a fiatal leányka ábrándozó költeményeitől, a fiatal asszony boldog emlékeitől egészen a letompított fényű őszi és a halál gondolatával megismerkedő téli életszakig. Az utolsó rész ismerteti a szerző propaganda-munkásságát, amelyből a költemények jórésze is fakadt.

Ezekben a dalokban és mesékben annyi az őszinteség és természetesség, hogy hatásukat nem tévesztik el. Van azonkívül bennük még valami: mély tűző hazafiság és igazi keresztény vallásosság. A feltámadásunkba vetett hitet élénk erővel szólaltatja meg. Egyik formája ez a könyv a magyar irredenta kátéknak. Ebből a célból már tót nyelven is megjelent. Fordításban némelyik darabja a külföldre is került. (Kőrösparti.)

Váry Rezső: A Rittmeister-család. Budapest, 1925.

Váry Rezső jó elbeszélő. Ezt a regényét a nemes magyar tendencia teszi vonzóvá. Benne — főlölegesen Lajtavár neve alá van rejtve, de minden aprólékos részletével megismertette — Sopron magyarságának és németiségének összeütközését, majd összeolvadását rajzolja egy képzelet-formálta történet keretében. A magyar tendencia rokonszenvesen emeli ki a magyarság harcosait és álcazza le a nagy-német agitátorokat; a mese is végig érdekes; — művészeti szempontból a sok vezércikk-észöveget sajnáljuk benne. Jobb lett volna ezt a mese önkéntelen tanúságaként megszövegezetlenül hagyni. Dícsérhetjük témájának ügyes kiválasztását, friss típusrajzoló erejét és soproni emlékeinek eleven megrajzolását. Történetének érzelmi vonzóereje is megérdemli, hogy felhívjuk regényére a figyelmet. (L.)

Erdős Reneé: Teano Ameryll egyszerű élete. I. A hárfás.
Budapest, 1925.

A mai főváros sajátos — sokszor nem rokonszenves — felvilágosult leánytípusát Erdős Reneé nagyon jól ismeri. A kép, amelyet a legbecesebbnek látszóról, Teano Ameryllről, rajzol, erkölcsi szempontból bizony nem vigasztaló. A regény művészete szempontjából azonban az a kérdés, hű-e a kép? Az írónő sokkal avatottabb művész, minthogy a hűség belső és külső motívumait elhanyagolná. Meséje is mindvégig érdekes, csak a felfogása üt ki a megszokott magyar úri felfogásból. Úgy látszik, Erdős Reneé is úgy osztályozza az asszonyokat, mint egyik szereplője: „Az első csoportba sorozom azokat a nőket, akik a nagy szerelmekért születtek. A második csoportba azokat, akik felaprózódnak kis szerelmek között. A harmadik csoport az úgynevezett tragikus szerelmek csoportja.” Az ő szemében, „az asszonyok nem is asszonyok, amennyiben valóban csak anyák és feleségek.” Hőnője, a származásánál fogva nagy szerelmekre determinált Ryll, ezt az úri emberek szemében nem rokonszenves egyéniséget még azzal tetézi, hogy egy tisztességes, becsületes, derék ember összeomlásának válik okává. Ennél az írónő felfogása egy még visszataszítóbb elvet dekratál: hogy a férfi a házasság előtti szerelmi kiadás nélkül képtelen a házasságra. Íme a regény léghőre: ami ezen felül művészi lehet, az művészi a regényben. (L.)

Komáromi János: Hé, kozákok. Budapest, 1925.

Komáromi Jánost az eredeti, sőt groteszk emberhez vonzó érdekklődés

most egy új típus megrajzolására csalta el: egy érdekes paraszttársaságot rajzol, amely a virtuskodásban éli ki erejét. Ennek a társaságnak a hatóság-gal való összeütközései szövődnek e könyvben regénnyé. A regénymese kevés a kötetben, a groteszk-alakok mulatságos volta is hiányzik, de az eredeti helyzetek, megszólalások, küzdelmek és lelkületek rajzában a régi pompás erő jelentkezik. Kár, hogy a regénnyé-simitást az élmény-élmékek élessége megakasztotta. (L.)

Bartóky József: Szivárvány. Budapest, E. n.

Van az idősebb ember írásaiban valami, amit az ifjabb író hatásából mindig nélkülözniük kell: igazi élettapasztalat. Egészen más szemmel nézi az ilyen író az embert, a szenvedélyt, a tettet, — józan megértéssel, humoros mosollyal, kedves biztatással. Bartóky József írásainak is ez a tónusa, ez a bája. Nem a fantáziája nagy, nem témája gazdag, nem az ötletekben eredeti, — csak sokat látott és sokat megélt. Különösen az élet kapuja körül lépkedőket érti: a gyermeket és az öreget. Meleg szívvel mond róluk meséket, jókat, ártatlanokat, tisztákat, amelyeknek az embereket szereti. Nem bonyodalmasak a történetei, rendesen vázlatyszerűek csupán; nem is az érdekesség szempontjából bogozgatja őket, hanem úgy mondja el, ahogy azokat az életből elleve a szívével újraálmodta. Épp azért a művészi vagy egyéb tendenciát szolgáló elbeszélések el is maradnak az egyszerű élményelmondások mögött: a közvetlenség vonzóereje hiányzik amazokból. A hang melege azonban ilyenkor sem hiányzik meséjéből, csak a talaja idegenebb, keményebb. A ma magyar elbeszélői között a nemeslelkű magyar úr szíve az ő írásaiból érzik ki legjobban. (L.)

Bodnár Gyula: Mikes. Budapest, 1925.

Két kép Mikes Kelemen törökországi életéből. Az első kép 1718 július havában Bujükdérén, Bonnac francia követ házában, a második 1761 októberében Rodostóban történik. Mikes megszereti Bonnac leányát, Irénét, de a kényelemben nevelt leány nem hajlandó vele megosztani szomorú sorsát. E szerelem emléke állandóan tovább él Mikes lelkében. Halálos ágyán is Iréne képét látja lázalmában. Szerelmesének megbocsátva hűnyja le fáradt szemét.

A rímes, hatos jambusokban írt drámai kép kedves egyszerűségében és Isten akaratán megnyugodó lemondásában mutatja be a Törökországi Levelek szerzőjének alakját. Iréne iránt támadt szerelmét szükségesnek tartja a drámaíró jegyzetben magyarázni és azzal megokolni, hogy „Mikesnek Zsuzsaihoz fűződő érzelme nem lehetett életre kiható, komoly szerelem, olyan, melynek feláldozása növelte volna Mikes lemondó életének, csalódásának terhét.” Egyet azonban elfelejt a szerző, azt, hogy Mikes történeti alak, már pedig a történeti igazság a drámában nem tűr meg lényegbe vágó módosítást. Közeghy Zsuzsait, Mikes, amit szintén leveleiből tudunk, szerette és nőül is akarta venni. Ezzel a ténnyel hogyan egyeztethető össze Iréne iránt való szerelme, ami nem valószínű. Kiseb valószínűtlen az a beállítás is, hogy Mikes Irénével éppen akkor szerelmeskedik, mikor a követnél a bujdosók életére örökre kiható megbeszélések folynak a békekötést illetően. Ha ezen a megbeszéléseken Jávorka kurucvezérek ott van két nemes apród, éppen Mikes, a fejedelem belső kamarása, vajjon ne tudná ő szerelménél többre tartani a bujdosók sorsát?

A dráma kisebb szereplőinek jellemzésében sok a találó vonás. Különösen sikerült Luis fontoskodó és Zaid hűségese rajza. Az egész műben érezzük

Mikes közvetlen lelkét, amit olyan szerencsésen szólaltat meg a szerző leveleinek kifejezéseivel. A könyv kiállítása az első kép színterének akvarelljével csak növeli a mű kedvességét. (H.)

Baros Gyula: Jókai és Arany. Budapest, 1925.

Az adatokban gazdag értekezés Jókai és Arany összeköttetését világítja meg. Az összeköttetés Arany és Jókai között 1847-ben kezdődött és tartott egészen 1880-ig, amikor Jókai a Petőfi-Társaság nevében egy küldöttség élén előszóval üdvözölte a Toldi Szerelme íróját. A közölt adatokból kitűnik, hogy barátságuk története nem egyszerű ismerői viszony históriája, hanem egy értékes lelkiségnek egy másikra négy évtizednél tovább észrevétlenül gyakorolt befolyása. Arany szinte pályakezdése óta szemmel tartotta nagyrahatott költőtársát s tanítványai számára Nagykovácsán tartott előadásaiiban már akkor szép jövőt jósol neki, mikor Toldy Ferenc iskolai irodalomtörténete még meg sem jelent. Levelezésének egyes helyeiből megállapítható, hogy észrevette művészete árnyoldalait, de a nyilvánosság előtt, mint szerkesztősége korából tudjuk, még Gyulaival szemben is enyhíteni iparkodott a kritika élességét. Jókai hálás is volt ezért s a Negyven év visszhangjában egyenesen kimondja, hogy sokat köszön ugyan Gyulainak, de még többet Aranynak és Keménynek, kik ha nem nyilvánosan is, de magánhasználatra szánt bírálaatokban olykor „kegyetlenül“ bántak vele s ezt nagyon jól tették. (H.)

Osváth Gedeon: Petőfi aszódi ifjúsága. Aszód, 1925.

Petőfi Sándor születésének százéves évfordulója nemcsak azt igazolta, hogy a nagy lírikus halhatatlan alkotásai ma is élő kincsei a nemzet nagy egyetemének, hanem azt is, hogy tüneményes életének mindmáig vannak felderítetlen, vagy kevésbé ismert részletei. A százéves évforduló alkalmából ez a könyv Petőfi aszódi tartózkodásának körülményeit tisztázza, egyben megrajzolja a költő első szerelmének, Cancriny Emiliának, érdekes alakját. A szerző ezen Petőfira vonatkozó irodalomtörténeti adat megvilágításán kívül, még sokkal messzibb célt is tűzött maga elé: meg akarja a középiskolai ifjúságban gyökereztetni a Petőfi-kultuszt, melynek az aszódi év. Petőfi-reál-gimnázium lenne a középpontja, letéteményese és irányítója. Ez okból nemcsak emléktáblával jelöltette meg Petőfi deákori tartózkodásának helyét, hanem az intézet rajztermében ereklye-gyűjteményt állított egybe. A gyűjtemény gondozását és szaporítását a gimnázium fenntartó testülete és tanári kara buzgalommal folytatja, hogy „ébredtartsa a tanuló ifjúságban a Petőfi-emlékek tiszteletét s mint egykor majd a magyar tanuló ifjúság zarándokhelye, értékes tanulságot szolgáltatson eljövendő századok előtt a nemzeti lélek fejlődéséhez is“. Izmosodjék ez a nemes gondolat s legyen Petőfinak aere perennius emlékjele. (P.)

Bene Kálmán: Arany természetérzéke. Csurgó, 1925.

Ez a szerény kis elmefuttatás a nagyközönségnek készült. Nagy tárgy-szeretettel mutatja be azt a viszonyt, melyben Arany János a természettel él. Megállapításai, hogy Arany János természetérzékében is epikus, hogy a leg-apróbb részletekig pontos megfigyelő és hogy a természeti képek alkalmazásában is mindig reális, nem újjak. Mindezekre már Riedl Frigyes nagy Arany-tanulmánya is rámutatott. Melleleg szólva Arany Jánosnak a szerző által felsorolt állatai közül a pulyka, fűrj, vadkan, bivaly, macska, tehén kimaradtak,

feltűnő, hogy Toldi igazán művészi alkotású természeti képei, hasonlatai, meg-
személyesítései elkerülték a szerző figyelmét. (H.)

Budaváry László: Az oszlányi tündér. Budapest, 1924.

A regény meséje Róbert Károly uralkodása elején a felvidéken játszik. A királyhű két régi jóbarát, Szabotay András és Oszlányi Miklós, szomorúan szemléli a pártharcok dúlását és a királyi tekintély hanyatlását. Békességet szeretnének, jobb időket várnak. E helyett azonban súlyos megpróbáltatások szakadnak rájuk. Szabotay András kedelei várát Orczy Dénes, Csák Máté kegyetlen martalóca, éppen akkor rohanja meg és dúlja föl, mikor Szabotay Máriának, a szintén királyhű Kalárdy Bélával való esküvőjére készülnek. Oszlányi Katalin, az oszlányi vár gyönyörű tündére, csak nehéz küzdelmek után nyujthatta kezét Séllyei Domonkosnak, Csák Mátétól a királyhűségre tért derék vitéznek. A középkori mesét egyes elbeszélő készséggel adja elő a szerző, de a jellemzésben a lélektani rugókat még nem találja meg biztosan. Személyei készen lépnek a regénybe és minden jellembeli alakulás nélkül végzik el a nekik szánt feladatot. A nem lélektanilag fejlesztett jellemzés magyarázza az olvasónak azt az érzését, hogy a regény egyes hősei elhatározásukban ingadozók s a döntés percében nem tudják, mit csináljanak. Orczyné szörnyű halála, szinte rémregényszerű. Elismerést érdemel a regénynek tiszta erkölcsi levegője, továbbá az a hazafias lendület, mely nemcsak áthatja, de valósággal fűti minden sorát. Stílusa szónokias, mondatai bőven ömlenek, főleg az érzelmes helyeken. (H.)

Nagyszalontai gyűjtés. Kodály Zoltán közreműködésével szerkesztette Szendrey Zsigmond. Budapest, 1924. 402 l. Athenaeum. (A Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyűjtemények XIV. kötete. Szerk. Sebastyén Gyula.)

Fáradtságos gyűjtőtevékenységnek gazdag eredményét látjuk ebben a kötetben. Bár a munka oroszán részét a nagyszalontai diákok végezték, a szakcsere vezető és egybeállítás szembeállítás. Nem vettek fel oly darabokat, dalokat, meséket a gyűjteménybe, melyek lényegtelen szövegtérítéseket tartalmaznak. Az ottani nép lelkivilágára erősen jellemző a gyűjteménynek minden sora. Külön veszi a kötet a bethlehemes játékokat, balladákat, dalokat, meséket, mondákat s a végére helyesen csatolja a dallamok gyűjteményét. Számos jegyzet Sebastyén Gyula, Szendrey Zsigmond, Berze Nagy János és Kodály Zoltán tollából. E jegyzetekben gondos összehasonlításokat találunk a gyűjtemény darabjainak különféle változatairól s a témavándorlásokról. A változatos anyag bepillantást enged a magyar ritmusokat kutató problémájába is, úgyhogy nemcsak a néprajzzal foglalkozók, hanem a magyar ritmus kutatói is érdekes megfigyeléseket nyerhetnek. Más kérdés, hogy a gyűjtemény egyes balladáit hatottak-e Arany Jánosra. Az olyan népköltési forrást, minő a *Sdra asszony*, sehogysem szeretjük. (P.)

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei.

Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Brisits Frigyes, Gulyás Pál, Halász László, Madzsar Imre, Pintér Jenő.*)

I. Folyóiratok.

Akadémiai Értesítő. — 1924. évf. 7—12. szám. Berzeviczy Albert: *Id. Szily Kálmán.* Megemlékezés az elhunyt jeles tudósról. — *Bizottsági jelentések.* Ezekből kitűnik, hogy az 1923. évi Vojnits-jutalommal Harsányi Kálmán „Ellák” c. darabját koszorúzták meg. „A hún-hagyomány és monda kérdésének mai állása” c. pályatételre kitűzött Röck Szilárd-díjat Hóman Bálint nyerte el, az Akadémia nagydíját Vargha Gyulának, a Marczibányi-mellékjutalmat Szaboleska Mihálynak, a Szilágyi-jutalmat Berzeviczy Albertnek (Az abszolutizmus kora Magyarországon c. műve I. kötetéért), a Rákosi-díjat Papp Ferencnek (B. Kemény Zsigmondról írt művéért), a Névtelen alapító jutalmát Riedl Frigyes Petőfiről szóló hátrahagyott munkájának, a Sámuel-Kölber-díjat Palló Margitnak (Kökörcsin c. értekezéseért). a Nádasdy-díjat Vietorisz Józsefnek (Senkl Pál c. pályaművéért), a Székesfehérváros jutalmát Bartóky Józsefnek (Őszi esték c. kötetéért) ítelték oda. — Az I. o. választásának eredménye: rendes tag lett Zolnai Gyula; új levelező tagok: Jakab Ödön, Jakubovich Emil, Kéky Lajos, Petrovics Elek; külső tag: Becker Fülöp Agost. — *Némethy Géza üdvözlő beszédei* a székfoglaló tagokhoz (Zlinszky Aladárhoz, Szász Károlyhoz, Volnovich Gézához, Schmidt Henrikhez, Thlenemann Tivadarhoz, Zolnai Gyulához).

1925. évf. 1—5. sz. — Berzeviczy Albert: *Ünnepi beszéd* Pest vármegye Jókai-ünnepén. — Badics Ferenc: *Adalékok a Bánkban történelmi forrásokhoz és magyarázatához.* A szerző utalva az Irodalomtörténeti Közlemények 1910., 1912., 1913. évfolyamában olvasható Bánkban-tanulmányok tévedéseire kiemeltje.

hogy különösen fontos hatással volt Katonára Kézai krónikájának „függeléke“ és II. Endrének egy 1222-ben kelt kettős oklevele; közvetlen forrása pedig valószínűleg Bonfini volt. — A *Bizottsági jelentések*-ből kitűnik, hogy az 1924. évi Vojnits-díjat Zilahy Lajos „Süt a nap“ c. darabjának ítelték oda. — *Jelentés az akadémiai választásokról*. Az 1925. évi nagygyűlésen megválasztottak az I. osztályba tiszteleti tagnak: Ravasz László; rendes tagnak: Horváth Gyula; levelező tagnak: gr. Zichy István és Zsigmond Ferenc.

Athenaeum. — 1925. évf. 4—6. sz. Magyary-Kossa Gyula: *Adatok a magyar génusz biológiájához*. Érdekes esetek és megállapítások nagy íróink életéből a címben írt tárgy kapcsán. (Pl. Arany J. azok közé az emberek közé tartozott, kiket újabban eidétikus-aknak neveznek a lélekbúvárok: kik rövid idei ránézéssel meglátják valamely tárgynak minden részletét, észreveszik egy életjelenségnek minden fázisát és hallucinatorius pontosságú, maradandó szubjektív optikai szemléleti képet nyernek róla.)

Budapesti Szemle. — 1925. évf. 2. sz. Berzeviczy Albert: *Színészet és zene az ötvenes években*. A címben jelzett két művészeti ág egykori állapotának s az irodalommal való kapcsolatának részletes ismertetése. — Elek Oszkár: *Jókai és az oroszok*. (I.) A szerző abból indul ki, hogy hazáján kívül a legsajátosabb szerepet a törökök és oroszok játszák Jókai regényeiben meg novelláiban; majd bizonyos tárgyi csoportok szerint (I. Oroszok és magyarok, 1. A pánszlávizmus; 2. A szabadságharc; 3. Küzdelmek a jövőben. II. Orosz-török háborúk) sorra ismerteti az idetartozó munkákat.

3. sz. — Berzeviczy Albert: *Jókai*. E nagy író már azért sem mulhat el soha, mert költői birodalma oly óriási, hogy alig képzelhető oly érdeklődés, mely e birodalom határán kívül találná magát. Talán legnagyobb művész a táblabíró és reformkor életre-keltésében. — Takáts Sándor: *Jókai, a jó kertész*. Jókai nagy-szerűen értékesítette regényeiben és elbeszéléseiben természetrajzi és kertészeti ismereteit. — Elek Oszkár: *Jókai és az oroszok*. (II.) Irodalmunkban egyetlen írónk sem foglalkozott annyit az orosz-szal, mint Jókai Mór. Az 1849-ben feltetsző orosz vész, a török-orosz háborúk dulásai, a lengyel fölkelés eseményei élénk érdeklődésre serkentik, de az oroszok történetének régtbb korszakait a Oroszország belső viszonyai éppen ily lenyűgöző erővel ragadják meg. B. Kemény Zsigmondban és Kötvösben az orosz inkább a

politikust szólaltatta meg, művészi érdeklődésre nem ihlette őket.

4. sz. — Zelovich Kornél: *Széchenyi és a magyar közlekedés-ügy.* (I.) A címben írt kérdés történelmileg megalapozott és sokféle vonatkozásban igen érdekesen tárgyalt fejtegetése. (Az aldunai hajózó út; Az aldunai Széchenyi-út; A Széchenyi-Lánchíd.) — Dalmady Győző: *Emlékezések.* (Lapok a Kisfaludy-Társaság történetéből.) Irodalomtörténeti érdekességű följegyzések vonatkozással a szerző számos művének keletkezésére. — Voinovich Géza: *Dalmady Győző.* Dalos természet, életének minden eseményét versbe önti. A pillanatok költője. A szerelem mellett másik köre a hazafias érzés. Itt különösen akkor költői, mikor a magyar dicsőség képe igézi meg. Sok verse van a vármegye nemzeti szerepéről. Költeményei egész megalkotottságukban egyszerűek. Szerette verseit és szívesen vette volna, ha teljes gyűjteményüket a Kisfaludy-Társaság bocsátja közre. E vágya azonban nem teljesülhetett.

5. sz. — Zelovich Kornél: *Széchenyi és a magyar közlekedés-ügy.* (II. közl.) Széchenyi nemcsak gyakorlati értékű eszméket vetett fel a magyar közlekedésügygel kapcsolatban, hanem országos pénzalapot is igyekezett teremteni nagy céljai megvalósítására. Önzetlenségét mutatja, hogy mikor a helytartótanács közlekedési osztályának vezetését rábízták, felzetést nem fogadott el. A szerző ezután részletesen ismertette a legnagyobb magyarinak a Tisza-szabályozás s a vasutak létesítése körüli fáradozását, közlekedési politikájának és alkotásainak értékét állapítja meg.

6. sz. — Pap Károly: *Arany széptani jegyzetei.* Arany János 1855-ben Szilágyi Sándor támogatásával — iskolai célra — egy 50—60 fnyvi Olvasókönyvet szerkesztett, amelynek anyagát irodalmunk jeles termékeiből válogatott szemelvények tették. A helytartótanács a könyvet nem engedélyezte. Valószínű, hogy e munka elméleti része s a szóban forgó „Széptani Jegyzetek” tartalmi anyaga ugyanaz. E Jegyzetek két részre oszlanak; u. m. egy bevezető esztétikakra s egy csaknem két akkora terjedelmű poétikaira. Utóbbi a cikkíró szerint hihetőleg eredeti, míg amannak forrását Arany nagy elméleti készségén kívül a korabeli magyar esztétikai irodalom eredményeiben kell keresnünk. „Jegyzetek” írásakor Arany főként három könyvre támaszkodik; ezek: 1. a körösi iskolába is bevezetett Mozart-féle *Lesebuch* harmadik kötete (1854), mely a költői és prózai előadás formált kiváló német esztétikusok műveiből vett szemelvényekben tárgyalta; 2. Greguss

Akos: Szépészet alapvonalai (1849); 3. Purgstaller József: A Szépészet vagy Aesthetica elemző módszer szerint.

Egyenlőség. — 1925. jan. 3. *Jókai és a magyar zsidóság.* Filozofia idézet Jókai Kétszer kettő négy c. művéből, mely „a legszentebb, legtisztább apológia egy üldözött, megalázott nép becsületének rehabilitására”. — Jan. 24. kk. sz. Gábor Gyula: *Jókai és a zsidók.* Azt fejtegeti, hogy Jókai mennyire szerette a zsidókat. „A hibáikat nem szépítgette, de erényeiket sem engedte elhomályosítani”. Már az iskolában arra törekedett, hogy a zsidó diákokat kellően megbecsüljék. Később Kecskeméten zsidó gyermekeket tanított s itt alkalma nyílt megismerni a zsidó családi élet bensőségét. Első számottevő irodalmi dolgozata, a *Zsidó Fiu* c. dráma, ugyanazt a célt követte, amelyet Shakespeare tűzött maga elé a *Velencei Kalmárban*: megmutatni „mivé süllyeszti az üldözötteket az igazságtalan elnyomatás”. Egyetlen regénye, melynek zsidó a tulajdonképeni hőse, a halála előtti esztendőben megjelent *Mi Lengyelünk.* Ebben a lithűséget mint a legnemesebb erényt állítja elénk. — Febr. 21. Bánóczy József: *Jókairól.* Szerzőnek az I. M. I. T. Jókai ünnepélyén tartott elnöki megnyitója. — Febr. 28. *Jókai Mór és a komáromi zsidó pap.* Jókai és Schnitzer Ármin barátságáról. — Márc. 14. Baracs Marcel: *Jókai Mórról.* Az O. M. I. K. E.-ben tartott emlékbeszéd. Szerző örömmel állapítja meg, hogy senki sem akad, aki azt merné mondani, hogy Jókai, ha ma élne, revízió alá venné a zsidóságról vallott szabadelvű nézeteit s büszkén utal arra, hogy az első irott munkája a *Zsidó Fiu* volt, utolsó átélt regénye pedig a zsidó asszony.

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1925. évf. 1—6. sz. Binder Jenő: *Csokonai Dorotya-jának tárgya.* Kétségtelennek látszik, hogy Csokonai találkozott valahol és valamikor a Carneval-Quaresima olasz contrassoi-nak egyikével vagy másikkal, a legnagyobb valószínűség szerint G. C. Croce-nak idetartozó műveivel. Minthogy pedig itt Carneval és a vén szüz groteszk háborúsága különösen megfelel a vén nők iránt táplált összefonódó hajlamának, Quaresimát s vele együtt az egész akciót egy merész szökkenéssel megfosztva egyházi jellegétől, ezt a két alakot helyezte furcsa vitézi vereszetének középpontjába, tudatosan magyolva el carneval rajzát. Zolnai Béla: *Magyarország a francia irodalomban.* Könyvészeti adatok.

Erdélyi Irodalmi Szemle. — 1925. évf. 1—2. sz. Borbély István: *Gróf Széchenyi István.* A magyar nemzeti közművelődés és

társadalmi átalakulás lelkes apostolának pályájáról az 1825-ik év eseményeinek centennáriuma alkalmából. — Császár Elemér: *Három hónap magyar szépirodalma*. Az 1924. év utolsó három hónapjának irodalmi terméséről szóló beszámoló. Ismerteti Kozma Andor Faust-fordítását; Erdélyi József, Krüzselyi Erzsébet és Vietórisz József verses köteteit; Fáy Ilona, Karinthy Frigyes novellás köteteit; Ráskay Ferenc, Harsányi Zsolt, Kodolányi János, Komáromi János és Berde Mária regényeit; Földes Imre, Szederkényi Anna, Móric Zsigmond, Fodor László, Molnár Ferenc, Thury Lajos, Vitéz Miklós, Nyári Andor, Csathó Kálmán, Szenes Béla, Drégely Gábor, Liptai Imre és Lengyel Menyhért drámáit. — Bíró Vencel: *Szabó Károly mint történetíró*. Szabó Károly történetíró munkásságának vonzó rajza születésének századik évfordulójára. — —rb—: *Új hangok az erdélyi magyar lírában*. Három új erdélyi költő: Kövér Erzsébet, Molnár Sándor és Bárd Oszkár bemutatása.

3. sz. — Balázs András: *Jókai*. Emelkedett hangú megemlékezés Jókai Mórról. — Borbély István: *Egy magyar nábob*. A kolozsvári Magyar Színházban 1925 febr. 28-án tartott ifjúsági előadás bevezető beszéde. — Karl Béla: *1919-től 1924-ig Romániában magyar nyelven megjelent román nyelvtanok, szótárak és iratminta-gyűjtemények*. Hatvankét könyv ismertetése.

4. sz. — Kristóf György: *Kriza János*. Kegyeletes megemlékezés. — Borbély István: *Balogh Endre*. A költő temetése alkalmával mondott gyászbeszéd. — Kuncz Aladár: *A valuta*. A népies tárgyú színdarabok mai problémáiról s P. Gulácsy Irénnek a címben közölt pályanyertes színdarabjáról. — Csüry Bálint: *Centennáris Jókai-irodalom Erdélyben*. A Jókai-centennárium alkalmából megjelent Jókai cikkek címének és lelıhelyének közlése. — Nagy Sándor: *Arany Toldi-jának egy szerkezeti saját-sága*. A költemény szabályos ketté tagolódásának és a tagokon belül az egyes események magasabb fokban való megismétlıdésének fejtegetése és egybeállítása. — Bitay Árpád: *Virág Benedek és a román irodalomtörténet*. Adatközlés Virág Benedeknek és a latinos vagy erdélyi iskola tagjainak: Mieu-Klein Sámuel, Sinkai György és Malor Péter gör. kat. szerzeteseknek érlutkezésérıl. — György Lajos: *Az erdélyi magyar irodalom bibliografája*. 115 eredeti verskötet és 9 fordítás címének, megjelenési helyének és idejének közlése.

Élet. — 1925. évf. 2. sz. Alszeghy Zsolt: *Herczeg Ferenc*. I. Herczeg írásaiból egy forrongó, átalakulóban levő társadalom képét ismerjük meg. Jellegzetesen tükröződik ezekben a társadalom minden osztálya, de a formálódás irányát legszemléletebben hősnőinek lelkiségéből láthatjuk.

3. sz. — Alszeghy Zsolt: *Herczeg Ferenc*. II. A jelen társadalmának képét a múlté egészíti ki. (Pogányok, Bizánc.) Történelmi regényeiben is az ember érdeklí, nem a történelmi külsőségek, hanem az ember lelkisége. Van azonban mindig valami kapcsolódás a történelmi témák és az író jelene között. Hatását elősegíti az a változatosság, amellyel az életet apró jellegzetességeiben ábrázolja. Mesetémában gazdag; expozíciója művészi leköttője az olvasó érdeklődésének. Színmű-termésének nagyobb része elbeszélő műveiből formálódott át; igazi érték itt a Bizánc.

4. sz. — Vucskits Jenő: *Jókai stílusa*. Jókai az első szépprózaírónk, akinek előadása mögött egész embert érezhetünk. Az ő stílusa csak mesél. Világnezetének talán a bravúrok szépségébe vetett hit a centralis gondolata és ebből fakad az írónak az a mélységes öröme, amely aranyos színnel vonja be minden mondanivalóját. Hatásának egyik titka, hogy a problémák korában az ő meséje törli le a verejtéket. — Erődi-Harrach Béla: *Jókai és a Hon*. 1875-ben a Hon szerkesztősége közös fényképpel ünnepelte meg Jókai ötvenedik évét; a kép alakjai közül csak Erődi-Harrach Béla van életben; ő mutatja be itt a képet és Jókai szerkesztőségének életét. — Pataky József: *Jókainé Laborfalvy Róza*. Fejlődését már Vörösmarty kritikáiból is megállapíthatjuk. A nyugodt fenség ábrázolásában volt elsőrangú.

5. sz. — Vas Tamás: *Irodalompolitika*. A közönség, a kiadó és az író közös, nemes munkája hozhat csak létre jó irodalmat. — Dénes Gizella: *Tarczai György*. Harmincesztendő irodalmi mult után érthetetlenül hallgat. A magyar katolikus író eszményét Cypriánban látja, a jövő irodalmában pedig a szociális érdeklődés túlsúlyát várja. — Alszeghy Zsolt: *Kiss József utolsó versei*. Az agg Kiss József félreszoríttatásáról panaszkodott. A mellőztetés okai: büszke, öntudatos zsidósága, amely a keresztény közönséget mindig elidegenítette tőle és ismételve hangoztatott magyarsága, amellyel a forradalmi ifjak táborából elmaradt. A mellőztetés fájdalomát önérzetes fejedelmi poz hangszúlyozásával enyhíti.

7. sz. — Pitroff Pál: *Rátkay László*. Ellenzéki politikus volt, de I. Ferenc Józsefet nagyra becsülte. Gyermekemlékeiből Szarvas Gábor alakja él a legfrissebben a lelkében. Színműírói pályáját Rákosi Jenő elismerése lelkesítette. Az ő népszínműve erős drámai összeütközéssel és lélektani következetességgel igyekezett a műfaj megnevesítésén. A kritikától megundorodott: íróasztalának dolgozik.

8. sz. — Vas Tamás: *Harsányi Lajos*. Modern szimbólikus költő, a látomások dalosa. Gazdag szépségekben tájképi költészete, a Fertő és Hanság képei. Hagia Sophia-jában a líra felavatottja. Kifejezésének szépségét különösen a jelzők és szóképek plasztikussága biztosítja. — Alszeghy Zsolt: *Palágyi Lajos*. Endrődí. Abrányi és Bartók stílusának korszakába tartozik. Ez magyarázza meg régibb kötetében a verses elbeszélések divatját, dalainak témakörét, formáját és hangját. Innen az idegen motívumok bősége is. Ezzel összhangzatos nemzeti érzése: egyszerű szeretet a magyar nyelv és a magyar mult iránt. Erős az egyéni értékének tudata, de csak ritkán bántó. Legnagyobb sikere: Vajda János barátságának megnyerése volt. Vajda hatása érezhető ötlet-epigrammáin. Öszintébb és melegebb a fiát sirató zsidó-versekben.

9. sz. — Pitroff Pál: *Sajó Sándor*. A nemzet napszámosa, fajának rajongója, büszke sorsok álmodója. Meleg a lírája: belül lüktető vér, kívül őszinte könny.

10. sz. — Brisits Frigyes: *Mécs László*. Az életérzésnek valami önmagát kereső, de ugyanakkor korlátlan s fegyelmezetlen lendülete és állandó nyugtalansága hullámzik, reszket rajta. Formailag túlzó és bizarr. — Tordai Anyos: *Lerél Pályi Edérről*. Lírájának a Magyarok Nagyasszonyához írott verse maradandó értéke.

12. sz. — Dénes Gizella: *Sziklay János ötven éve*. Dunántúli ember, a dunántúli halmok és a Balaton költője. Gazdasági tisztviselőnek készült, de újságíró lett. Tagja volt a Pesti Napló Jókai-korabeli gárdájának, hosszú időn át az Alkotmány szerkesztőségének. Regényeit nemes erkölcsi felfogás jellemzi. Szent Lászlóról szóló époszával most készült el, amikor írói pályájának ötvenesztendő állomásához jutott.

Fogorvosi Szemle. — 16. évf. 1—3. sz. Salamon Henrik: *Petőfi koponyája és rendellenes fogzatának meghatározása*. Az írásos följegyzésekből és Petőfi Sándornak fönmaradt arcképéből megállapítja, hogy Petőfinek rendellenes fogzata volt, mert

kicsiny állcsontjai voltak, szájpadrása kissé keskeny és magas volt, bal felső szemfoga erősen kiállt a sorból, jobb felső szemfoga szintén, de jóval kevésbé. Összes alsó, elülső fogai erősen összetorlódtak. — XVIII. évf. 3 sz. Körömöczy Zoltán: *Jókai Mór születésének századik évfordulójára*. Lelkeshangú megemlékezés Jókairól.

Izr. Tanügyi Értesítő. — 1925. évf. 4–5. sz. Schichtancz Armin: *Ünnepi megnyitó*. Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Jókai Mór centennáris ünnepélye alkalmából. — Szegő Arnold: *Jókai és az ifjúság*. Jókai az ifjúság írója, mert ő 80 éves korában is az maradt, aki a pápai kollégiumban volt: egy kék szemű, álmodozó nagygyerek.

Katholikus Szemle. — 1925. évf. 4. sz. Brisits Frigyes: *Széllné Vörösmarty Ilona emlékezései*. Vörösmarty Mihály leányának emlékezései 1854-től 1876-ig, Deák Ferencnek, az embernek, színes, jellemző adatokkal való megvilágítása.

Képes Mozivilág. — 1925 március 15. Zilahy Lajos: *Csilagokról*. A szerző művének alap gondolatát, nyilatkozata szerint, régen magában hordta, de londoni tartózkodása alatt formálódott benne ki teljesen. A Hyde Park közelében lakott, itt kapta meg az ellentét, mely a parkban napról-napra nagy közönség előtt tartott vallási szónoklatok s a rácson túl megnyilvánuló modern élet zaja közt megnyilvánult. Így lett a darab tengelye az a kérdés, vajjon mi teszi boldogabbá az emberiséget: a hit-e, vagy a racionalizmus? — Márc. 22. *A Juss*. Bibó Lajos nyilatkozata. Eszerint két év előtt írta darabját, mely „harc a földért”.

Külügyi Szemle. — 1925. évf. 1–3. sz. Morvay Győző: *The influence of the English literature in Hungary*. (Az angol irodalom hatása Magyarországra.) Mindazon nyomok egybeállítása, melyeket az angol irodalom és gondolkodás a magyar irodalmon és szellemi életén hagyott. Szent Margiton, Skótország királynéján kezdve, akinek atyja Szent István udvarán talált menedéket, végig kíséri az irodalmi hatást századok szerint egészen Oscar Wilde és Bernard Shaw-ig.

Ma Este. — 1925. évf. 3. sz. P. S.: *Herezeg és Lengyel darabjai kerülnek előnek színre Pirandello színházában*. Pirandello Rómában színházat nyit a legmodernebb szerzők bemutatására. Ezek között Herezeg Ferenc: Tilla és Lengyel Menyhért: Antónia e. darabjával szerepel. — 5. sz. *Magyar szerzők olasz hősnői*. Az olasz vándorszínész-társulatok java része női vezeté-

alatt áll. E vezetők, akik rendszerint a társulat starjai, igen kedvelik a hatásos magyar darabokat. Így bemutatták Biró Lajos Rabló Lovag-ját, Biró Lajos és Lengyel Menyhért Cárnő-jét és Molnár Ferenc Farsang-ját, Herczeg Ferenc Sirokko-ját és Arany Borjú-ját. Szép sikere volt Herczeg Ferenc Kék Rókájá-nak és Molnár Ferenc Égi és Földi Szerelem-ének is. Molnár Ferenc azonban legnagyobb sikerét a Liliom-nak köszönheti, melyet egyszerre két színtársulat játszott.

Magyar Család. — 1925. évf. 1. sz. Tóth Kálmán: *Gárdonyi professzora Petőfi eredetiségéről*. Répássy Jánosnak, Gárdonyi Géza egykori tanárának, Ribizke álnéven írt régi cikkét közli, melyben Petőfi Sándor Faluvégén kurta koresma című költeményéről az van írva, hogy ez a vers német forrás nyomán készült. (A valóság az, hogy éppen fordítva történt a dolog.) — 2. sz. Cserépvári Lajos: *Jókai Pápán*. 1841-iki diákévének ismertetése, mikor Pápán együtt tanult Petőfi Sándorral. — 3. sz. Klobusiczky Kálmán: *Gárdonyi külföldön*. Gárdonyi törökországi, franciaországi, olaszországi, ausztriai, bajorországi és svájci utazásainak ismertetése. — Köveskúti Jenő: *Irodalmi középpontok*. Budapest mint irodalmi középpont nemcsak a nemzeti javak kinostára volt, de egyuttal az idegen csempészárúk lerakodója és a nemzetietlen hatások kiömlesztője. Ezért szükséges, hogy az egészséges vidék visszaszorítsa a pesti káros hatásokat. Ezért szükséges a vidéki irodalmi középpontok. — 4. sz. Köveskúti Jenő: *Jókai és a kritika*. Jókait egész pályáján erősen támadták, még pedig előkelő helyekről. A kritika támadásai nem ártottak neki, nem bénították meg munkakedvét, sőt fokozták erejét. — 5. sz. S. L.: *Kőrösi Henrik*. Irodalmi munkásságának méltatása 40 éves írói jubileuma alkalmából. — Havas István: *Elfelejtett költők*. Darmay Viktor, család néven Viczmándy Viktor, pályájának ismertetése és felújítása. — Köveskúti Jenő: *Jókai emlékezete*. A Jókai ellen intézett kritikai támadások igazságtalanságainak igazolása.

Magyar Ifjúsági Vöröskereszt. — 1925. évf. 1—2. szám. Lőrinczy György: *A százszentelős Jókai*. A kiváló regényíró megeghangú magasztalása.

Magyar Jövő. (Miskolc.) — 1925. évf. ápr. *Jókai tardonai papjának a fia elmondja, hogy élt Jókai Tardonán*. Életrajzi adatok Rácz István elbeszélése alapján a következő tárgymegjelöléssel: 1. Hogyan jött Jókai Tardonára. 2. Jókai sakkozni tanul. 3. Jókai vadászni megy.

Magyar Nyelv. — 1925. évf. 1—4. sz. Jakubovich Emil: *Adalékok legrégebb nyelvemlékes okleveleink és krónikáink tróinak személyéhez.* Az értekezés számos érdekes eredményén kívül figyelemreméltó az a megállapítás, hogy a Bécsi Képes Krónika szerzője valószínűleg „Kálsi Szomajon (Zomoy) fia Mihály fia Márkus“ volt, akinek életére 1336-tól 1358-ig vannak adataink.

5—6. sz. — Gombocz Zoltán: *Szily Kálmán mint nyelvész.* Szily Kálmán egész nyelvtudományi munkásságában pozitívista felfogása tükröződik; a szótörténet és a nyelvújítás története volt igazi terrenuma. Nálunk ő az első, aki, noha minden szimpátiája Kazinczy és Széchenyi korához fűzi, a nyelvújítással szemben tudatosan nem normális, hanem történelmi álláspontra helyezkedik. E történelmi álláspont folyománya, hogy a nyelvújítás szót a szokottnál tágabb értelemben használja. — Tolnai Vilmos: *Jókai és a magyar nyelv.* (I.) Jókai íróművészete lényegében naturalista művészet. Ezért J-t nem lehet oly értelemben nyelvművésznek mondanunk, mint Vörösmartyt, Aranyt. Jókai gyűjti a népnyelv kincseit, de a tájszó hitelessége iránt nincs érzéke. Gazdagságban fölülmulja a magyar szókincs nábobját. Aranyt is; hozzávető becslés szerint szavainak számát huszezerre tehetjük. E szóbőség lelki oka Jókainak nagy fogékonyságából és sokoldolú érdeklődéséből magyarázható. Sajátságos, hogy Jókai, aki valóságos tárlháza a „magyarság virágainak“, egyszersmind az idegenszerűségeknek is gazdag példatára. Már pályája kezdetén felismerte az osztály- és csoportnyelvekben rejlő jellemző erőt. — Losonezi István: *A Lobkowitz-kódex olvasásához.* A Lobkowitz-kódex írója úgy látszik olyan nyelvjárást beszélt, melyben az *ly* és *j* változás már elég magas fokon volt. — Jakubovich Emil: *A legrégebb magyar missilis levél* Mátyás király uralkodásának utolsó éveiből való. A Kisvárdai Várdai-család írásai közt maradt fenn. Datálatlan, de tartalma alapján kora megállapítható. Kisvárdai Miklósnak írja fiútestvére Aladár, Visegrádról. — Szendrey Zsigmond: *Jókai tájszavai.* Adatközlés. — *Jelentés a Szily-jutalomról.* A M. Nyelvtudományi Társaság az 1924. évi Szily-jutalommal Tolnai Vilmosnak Halhatatlan magyar nyelv c. dolgozatát tüntette ki.

Magyar-Zsidó Szemle. — 1925. évf. 2. sz. Heller Bernát: *A biblia a költő Zrinyi Miklós műveiben.* A terjedelmes tanulmány szerint Zrinyi művei nemcsak tartalmukban, hanem előadásukban is mutatják a bibliaismeret nyomait. A költő a bib-

liai történelemből példákat, gyakorlati tanulmányokat, a zsol-tárokból számos szemléltető stíluselemen fölül áhítatot, a bölcsesség irodalmából eszméket merített. Rendesen nem szószerint idéz. Néha összevonja a hosszabb részleteket, néha átalakítja a Szentírás szavait. Érdekes, hogy Zrinyi stílusának bibliaszzerűségét fölhasználhatjuk azoknak a bizonyítékoknak erősítésére, amelyek eldöntik, hogy a Siralmas Panasz nem Zrinyitől való.

Minerva. — III. évf. 6—10. sz. Huszti József: *Platonista törekvések Mátyás király udvarában.* (I.) A magyarországi platonizmus az olaszországi platonista mozgalmak visszatükröződése. Trapezuntius könyve és Leonardo Bruni Platon-fordításai Mátyás könyvtárában s az első magyarországi Platonnyomtatvány azt mutatják, hogy a mélyebbre ható érdeklődés számára a talaj már a renaissance-platonizmus első korszakában elő volt nálunk készítve. Janus Pannonius is behatóan foglalkozott platonista tanulmányokkal, főleg Plotinosszal, föltehető, hogy kereste az érintkezést Firenzében e tanulmányok akkor már elismert fejével, Ficinuszal. Bandidi az összekötőkapocs, kinek személyén át Ficinus eszméi Janus Pannonius halála után Magyarország felé az utat újra megtalálták.

Mult és Jövő. — 1925 április. Kiss József *utolsó versei.* A költő ily című kötetének ismertetése. Az ismertető kifogásolja, hogy a kötetből több olyan verset kihagytak, mely a legvilágosabban tárja föl a költő zsidóságát. A fajvédők úgysem fogják fajmagyar költőnek elismerni Kiss Józsefet, a zsidóság előtt pedig minek elhomályosítani akár csak egy árnyalattal is Kiss József zsidó voltát.

Napkelet. — 1925. évf. 3. sz. Gróf Klebelsberg Kunó: *Jókai emlékezete.* A nemzeti közmegbecsülés több melegőre van szükség, ha azt akarjuk, hogy teljesen kifejlődjenek tehetséges emberek. A Jókainak és más nagyainknak nyújtott ünnepi temetés az életben elszenvedett igazságtalanságokért nem ad kárpótlást a halottnak, sem föloldozást a nemzetnek. A magyar históriának különös hálát kell leróni a nagy magyar történelmi regényfró iránt. Jókai a korhűséget nem dohos sírokból kiásott ruhafoszlányok és fogverek pontos leírásában kereste, de bámulatos intuícióval megérezte a korok zamatát és történelmi levegőt tudott elővarázsolni. — Miskolczy Gyula: „*Forradalmár*“ *Görgey?* Kossuth és Görgey elhitegítésének esdrált lel-

kületük eltérő berendezése hordotta magában. Útjaik szétágaztak, mert Görgey nem volt forradalmár s a nemzetmentő akció az ő elgondolásában csak a nemzet nagy lelki szubordinációjának és győzelemre irányított akaratának valóságra váltásával lett volna kivihető. — Rédey Tivadar: *Kozma Andor*. Kozma viszonya mestereihez nem az epigoné, hanem a tanítványé, talán a tanítványi függés legszebb példája egész irodalmunkban. Lírai alaptermészetének Arannyal közös vonása a nemes zárkózottság. Legjellegzetesebb lírai indítékai is nem egyszer tárgyilagosan előadott vagy éppen látszólag távoli témákhoz kapcsolt alkotásokban jutnak erőteljes kifejezésre. Genreképeiben a szatirikus vénájú Kozma inkább emberi részvétét juttatja szóhoz. Egyénisége valamennyire rokona a német Delev von Liliencronénak. Formai tökéletessége Kozmát mindig izgatta régibb költői formák megújítására is. Új Faustfordításának legművészebb értéke az, hogy a részeket mindig az egésznek szelleméből sarjasztja, a helyi szín és íz mögött megéreztetni a szerves kompozíciót. — Tolnai Vilmos: *Jókai*. A nagy regényíróval kapcsolatos egyéni élményekre is hivatkozó cikk szerint Zsigmond Ferenc Jókai-monográfiája méltó bevezetés az ünnepi esztendő gazdagnak ígérkező szimfóniájához.

4. sz. — Tolnai Vilmos: *Nagyszalonta népköltészete*. A Kiszfaludy-Társaság Népköltési gyűjteményének XIV. kötete Szendrey Zsigmond nagyszalontai adalékait tartalmazza. Legérdekesebbek benne a helyi mondák, melyek Arany műveinek forrási szempontjából figyelemre méltók. — Miskolczy Gyula: *Gróf Tisza Istrán levelei 1914 júniustól dec. végéig*. Beesések akár történeti, akár emberi dokumentumok gyanánt értékeljük őket. — Tóth Béla: *Magyarbarát költői iskola 1860 táján a francia irodalomban*. Thiles Bernard és Achille Millien magyar vonatkozású műveinek ismertetése. — Rácz Lajos: *Gróf Teleki József naplójából*. A Voltaire-nél, d'Alembert-nél való látogatása s Diderot-ra való följegyzések közlése.

Nyugat. — 1925. évf. 2. sz. Schöpflin Aladár: *Az Ady-üzlet*. Bírósági döntést kellene provokálni, amely tilalmazza a költők műveinek az üzlet harmadjára kerülését.

3—4. sz. — Ignotus: *Jókai*. Jókai epikai hitelének az az alapja, hogy ő maga hisz az alukjaiban, ilyeneknek látja őket.

Elhíttetését magyar földön az támogatja, hogy képzelődése tipikus magyar képzelődés. — Fenyő Miksa: *Ady tragédiája*. Révész Béla új könyvének ismertetése. (Közben ilyen értékelések: „az Emlékezés egy nyaréjszakára szinte hideglelősen gyönyörű, a Krónikás emlék 1918-ból ótestamentomi fenségben ragyogó költemény“ stb.). — Krúdy Gyula: *Ady Endre éjszakái*. Alcíme és tartalma: Kalandjaim a költővel girbe-gurba pádi-mentumokon. (Folytatódik az 5—6. sz.-ban.) — Szilágyi Géza: *Lirai impressziók Füst Milánról*. Füst Milán a Damjanich-utcai kereskedelmi iskolában tanított; tanítványai szerették, de a tanárkodás csak mellékfoglalkozása maradt. Az írásnak „önzetlen, önfeláldozó, megszállott, elvényt“ stb. fanatikusa. Verseiből a Végzet lépéseinek olykor fenséges, olykor aljas döngése hallatszik. Kevés magyar novellaíró mer oly pokolmélynyire lebukni az emberi lélek bűntermő alvilágában. Forgács Rózi színháza most felújította Boldogtalanok c. színművet.

5—6. sz. — Buday Dezső: *Jókai lelke*. Hősei között gyakori a presztizs-ember. Aktív hősei: a három vasgyáros, a kincskereső és a fiskális. A passzív-hősök között alig van említésre érdemes. Annál tökéletesebb az ingadozó jellem rajzolásában, az önmaga lelkét vetítvén ki ilyenkor. Kedvenc darabja a dandy, a mindentudó szélhámos, a romantikus hős, öreg és fiatal arisztokraták, ügyvédek, diákok, katonák, mérnökök, de mindegyiket sajátos árnyalattal festi. A szerelem nem volt nála a maga-maga problémája, hanem körüle fonódott az epikus elem. Nem erotikus, de azért megtalálja mindenki magának benne a maga kis érzéki gyönyörűségét. A vallásokra vonatkozó lapokon meglátszik, hogy Jókai a 30-as évek liberálisabb gondolkodásában nőtt fel. Spectáris álmodozása egy külön arisztokrata-szociálizmust teremtett. A természetet elképzelte, de nem volt rá ideje, hogy megnézzze.

8—9. sz. — Nagy Lajos: *Szabad-e, lehet-e ma írni a magyar íróknak?* „Ma a magyar irodalompolitika elzárkózik az őszinte, bátor és igaz gondolat elől.“ Ezért lát a cikkíró nivósökkenést a mai irodalomban a tíz év előttihez viszonyítva.

Pásztortűz. — 1925. évf. 2. sz. Valkó László: *Bartóky József: Írói arckép.* — 3. sz. Kiss Ernő: *Bevezetés a magyarság szellemi életének mindazon eseményeihez, melyeknek századik évfordulója nyílik meg ez évvel.* A romantizmus és a vele föllépett liberálisizmus irodalmi hatásáról. — 4. sz. Grandpierre Emil: *Jókai*. Emelkedett hangú emlékezés Jókairól. — Várady Aurél: *Találkozód-*

*saim Jókai*val. Jókai tordai, torockói és kolozsvári útjának ismertetése. — S. Nagy László: *Szép leányok kertje*. A komáromi Weinmüller Franciska irodalmi szalonjának rajza, ahova Jókai is bejáratos volt. — Rass Károly: *Jókai a jövő irodalmában*. Fantáziája és mesemondó képessége az a két érték, mellyel megvásárolta halhatatlanságát s amely a jövőben is biztosítja számára az olvasók szeretetét. — Siklóssy László: *Jókai — a könyv*. Jókai művei első kiadásainak vonzó ismertetése. — Gyalui Farkas: *Jókai két művének forrása*. A Rab Ráby és Rákóczi fia c. regények forrásait közli. — Többen: *Apróságok Jókairól*. Jókai életének erdélyi vonatkozású részletei. — Kristóf György: *Jókai napjai Erdélyben*. Jókai 1853 május 5-től június 1-ig terjedő első erdélyi tartózkodásának ismertetése. Az erdélyi élmények jelentősége Jókai költészetében. — Csüry Bálint: *Jókai a világirodalomban*. Közli Jókai műveinek 1900-ig megjelent idegen nyelvű fordításait és fordítóit. — Bitay Árpád: *Jókai és a bukaresti magyarság*. Rövid ismertetése Jókainak a bukaresti magyarsághoz való viszonyáról. — Walter Gyula: *Új Auróra*. A Pozsonyban megjelenő szlovenszkói irodalmi almanach ismertetése. — 5. sz. Valkó László: *Zilahy Lajos*. Írói arckép. — Kristóf György: *Jókai napjai Erdélyben*. Pesttől Kolozsvárig megtett útjának leírása és Jókainé kolozsvári vendégszereplése. — 6. sz. György Lajos: *Balogh Endre*. Szép megemlékezés az elhunyt íróról. — Pálffy Márton: *Kriza János*. Méltatás halálának 50. évfordulójára. — Kristóf György: *Jókai napjai Erdélyben*. Jókainé kolozsvári vendégszereplése és a Kolozsvártól Kenyérmezőig tett út ismertetése. — 7. sz. Bartók György: *Erdély lelke irodalmában*. Az erdélyi lélek zord tömörségének, az erkölcsi törvény előtt való meghajlásának és az élet mélységeit járó komolyságának jellemzése. Az erdélyi lélek Kemény Zsigmond műveiben jutott legteljesebb kifejezésre. — Kristóf György: *Jókai napjai Erdélyben*. A székelyföldi út ismertetése. — 8. sz. Kiss Elek: *A konzervativizmus értéke*. A multba tekintés fontossága a mai erdélyi magyar irodalomban. — Tavaszgy Sándor: *Böhm Károly személyisége*. A kiváló filozófus egyéniségének méltatása filozófiai irányával kapcsolatban. — Kristóf György: *Jókai napjai Erdélyben*. Székelyföldi út ismertetésének folytatása. — Kristóf György: *Greguss Agost*. Megemlékezés születésének százéves évfordulója alkalmából — 9. sz. Debreczeni István: *Arany Juliska*. Meleghangú megemlékezés abból az alkalomból, hogy Arany Juliska

maradványait új sírba helyezték. — Kristóf György: *Jókai napjai Erdélyben*. Visszatérés Kolozsvárra, a dézsi kirándulás, búcsúvétel. Hazaérkezés Pestre. — Császár Elemér: *Irók és kiadók, közönség és kritika*. Cikk a magyar irodalomnak a sülyedésből való kimentése és a közönség nevelése érdekében.

Népelet. — 1924. évf. 7—12. füz. Solymossy Sándor: *Kömvés Kelemenné*. A székely népballada tárgyban rokoni balkáni megfelelőinek ismertetése, a közös monda megállapítása, vándorlásának története és a székely népballada viszonyának felderítése. — Szendrey Zsigmond: *Történeti népmondáink*. Az Attila-mondák, a székely mondák s a honfoglalás mondáinak forrásai. — Körösi Sándor: *A cinkotai kántor meséjének ősei*. A mese első feldolgozója Ibn Abdullhakam Krisztus után 871-ben. Ettől kezdve 561 adaton át a mi mesénk, mely az 511—15. helyen áll 5 adalékkal. — Gulyás József: *Népi és folklorisztikus elemek Csokonai műveiben*. Igazolja, hogy Csokonai nyelve népies. A költő nagyra becsülte a népies szavakat és gyakran fordult kifejezésért a nép nyelvéhez. Szerepelteti a nép nyelvében nagy szerepet játszó állatvilágot, ismeri a magyar öltözeteket. A magyar népelet két érdekes alakját, a zsidót és a cigányt, jól rajzolja. Felhasználja a népies szokásokat és mulatságokat, babonás szokásokat, átkozódásokat.

Protestáns Szemle. — 1925. évf. 2. sz. Ravasz László: *Jókai Mór*. Jókai iránt akkor leszünk igazak, ha őt nem máshoz, hanem önmagához mérjük. Ha nem azért gúncsoljuk, ami hiányzik belőle, hanem dicsőítjük azt, amit két kézzel ad. Nem lehet állítani, hogy világnézetben biblikus volt. De tény az, hogy a katolicizmus imponáló erejét, százados költészetét szakadatlanul érezte. A kálvinista kollégium életének legkedvesebb irodalmi megrajzolását ő adta; a falusi református papi élet belső szépségeit és csodálatos hősiességét ő énekelte meg legelőször és mindez ideig legszebben. — Baros Gyula: *Jókai és Arany*. Arany összes műveiben 1847-től kezdve találkozunk oly adatokkal, melyek a későbbi nagy regényíróról való véleményére s a vele való összeköttetésre jellemzők. A szabadságharc vége felé Jókai megfordult Szalontán s akkor a Toldi szerzőjével is töltött néhány emlékeztető perccet. Később Nagykörsön is vendége volt egy ízben Aranynak. Számos nyoma van annak, hogy a két író szerkesztői minőségében is támogatta egymást. Barátságuk története nem egyszerű pajtási viszony története, hanem egy értékes lelkiességnek egy másikra

négy évtizednél tovább észrevétlenül gyakorolt befolyása. — *Két Jókai-levél.* A Bpest, 1893 dec. 22. és dec. 24. keltezésű, Jókai önkritikáját illetőleg érdekes levelek közül az utóbbi fontos felvilágosítást tartalmaz az egyházi szempontból kifogásolt regényrészletek magyarázatára nézve. Általánosságban is figyelemre méltó a levél e két mondata: „Egész irodalmi működésünknek az volt az irányzata, az olvasókat az ideál felé vezetni s mi volna magasabb ideál, mint a vallás? Én azt kívánom, hogy mindenki a saját vallásában idvezüljön“.

3. sz. — Pukánszky Béla: *A magyarországi protestáns exulans irodalom a XVII. században.* A XVII. század hetvenes éveiben kezdődő protestáns üldözés folytán számos prot. pap és tanító menekült Németországba. A menekültek, miután elhelyezkedtek, tollat ragadtak az üldözöttek védelmére. Az így keletkezett németnyelvű exulans-irodalom nevezetesebb munkásai Klesch Dániel és Kristóf, Pilarik István, Günther András. Az exulansok nyomorúságait költői formában Nowach Márton szóltatja meg először röpiratába toldva verses fohásaiban. — Hetessy Kálmán: *Baksay Sándor naplójából.* Baksay a jeles költő és ref. pap 57 évig élt boldog házasságban hitvesével. Mikor ezt a halál elragadta, özvegyen maradt társa naplójegyzetek alakjában örökítette meg lesújtott lelke szomorúságát. Ezek a valóságot jelentő naplórészletek is bizonyítják mennyire tekinthető megbízhatónak az az ábrázolási mód, mellyel egyik-másik modern regényírónak a kálvinista papok családi életét megosúfolta.

4. sz. — Hartmann János: *Az újabb erdélyi líra.* Az újabb erdélyi költők jelesebbjei nem programosan „nemzetiek“ s mégis izig-vérig magyarok. Közös jellemző vonásuk, hogy egvéniek. Aprily Lajos mélabús költeményeiben nem a szív napi híreit foglalja magába, hanem a lélek hangulatait. Modorában és hangjában van valami disztिंगvált tartózkodás. Szép verse a Tetőn című, melyben az összeomlás utáni hangulatot festi. Nyelve árnyalatokban gazdagabb és szebb, mint a mi szintelen fővárosi nyelvünk. Költeményei, amint világnézetükben és érzelmeikben tiszták, úgy formailag is makulátlanok. — Reményik Sándor a hit és csüggedés, az önbizalom és skepszis változó hangú dalnoka. Verse nem magért van; a költő vígasztalni akar vele s szellemet idézni. Ez apostoli hivatáshoz hasonló felfogásnak az őszinteség és szárnyaló emelkedettség ad himnikus lendületet. Reményiket

etikai vonásai is a természethez vonják. Nem nyelv és forma-művész, mint Áprily, hanem stílművész, aki azonban nincs híjával a közvetlenségnek. — Olasz Lajos pesszimizmussal nézi az életet. Ereje a festésben van. Különösen az éjtszakát színezi gyöngéden. Képzeteinek a festői vonása okozza, hogy versei jó része hangulatkép. Verskötete formailag csupa szabad versből áll. — Szombati Szabó István légköre komor, nyomasztó, de hangulatai inkább irodalmi hatásokban, mint világnézetben gyökereznek. — Tompa László kiforrott tehetség; jellemző tulajdonsága az erő. A lélek tehetetlenségét, gyötrelmeit, az élet bajait zendíti meg költői módon. — Walter Gyula költészete fiatalos örömtől és egészségtől pereg. Tehetsége szép reményekre jogosít.

5. sz. — Bodor Aladár: *A mai erdélyi nőírók*. R. Berde Mária a szerelem életének apró életjelenségei megfigyelésében és öntudatosításában fölülmúlja férfi író-társait. „Haláltánc“ c. regényében ad magáról legkiterjedtebb képet. Moralitása tiszta, szigorú; a koncepció biztonságában és az előterjesztés előkelő könnyedségében egyik nőírónk se múlja felül. Lírája nincs még kötetbe összegyűjtve, pedig megérdemelné. — Nagy Emma az erdélyieknek Szentimrei Jenő mellett legmodernebb lírikusa. A hivatáshoz való törhetetlen és alázatos hűség, a sorsvállalás komolysága jellemzi legmélyebben líráját. Világnézete a legmodernebb, a diadalmas jövőé. Stílusa a legsajátabb. — Pálffy né Gulácsy Irén költészetének arca a szegedi Tömörkényre emlékeztet. Prózaí epikája eddigelé leszélesebb beteljesedését, „Förgeteg“ c. regényében érte el. Jelesek drámái is, főleg „Napáldozat“ c. darabja, mely három új paraszttípust mutat be.

6. sz. — Ravasz László: *Az erdélyi lélek*. Erdélyben a nemzeti érzés élesebb, fájóbb és öntudatosabb. Erdély lelkének lényeges vonása az is, hogy e földön több a történelmi emlék és öntudatosabb a történelmi folytonosság érzése, mint osztrák-Magyarországon. Erdélynek ez az erős történetisége látszik irodalmában is, az epikának, a történetírásnak e földjén.

Színházi élet. — 1925. évf. 8. sz. Erdődi Jenő: *Száz Jókai-ada*t. Időrendi egybeállítás hónapok szerint.

Új Idők. — 1925. évf. 1. sz. Herczeg Ferenc: *Jókai Mór*. Mesemondó mohósága olympusi szarkaként keringet az élet fölött és ha odalenn valami fényesett látott, arra lecsapott, azt fölkapta és fölvitte felhőfénykébe... Költészete egy egész magyar világ. Ha valami új özönvíz elnyelné Magyarországot, Jókai Magyar-

országa még évszázadokon át folytatná magányos bárkaéletét a világ feje fölött.“

4. sz. — Rákosi Jenő: *Költészet és kritika*. Állásfoglalás azok ellen, akik azt vallják, hogy némely poéta tökéletesebbet alkotna, ha gondosabban bánik tollával. „A poéta olyan, mint a madár. Mindig a maga melódiáját fütyüli... Fütyüli a maga módjára, a maga tempójában, a maga kedvtelése szerint.“ Szerinte, „ha Jókai lassabban és több önkritikával írt volna, fele annyi munkája (s ki tudja nem a legjobb-e) megíratlan marad, a másik fele pedig művésziességében talán nyert volna, de veszít őszinteségéből, közvetlenségéből, varázsából és abból a titokzatos erőből és hatásból, melyet a rendkívüli ember gyakorol alkotásaival az átlag-emberre“.

Uránia. — 1925. évf. 4. sz. Lukács György: *Jókai emlékezete*. Jókai — noha elsősorban nemzeti író — munkáiban egyetemes emberi magaslatra emelkedik. Erkölesi tisztaság, becsületre kényesség, ízlés és szemérmetség árad felénk regényeiből. Nagyságát eldönti egymagában az a tény, hogy írásai elemi erővel hatnak és ez a hatás nemzedékről nemzedékre állandóan átszálló. — Rexa Dezső: *Petőfi és Széchenyi*. Széchenyi és Petőfi személyi kapcsolata a nagy hullámverésben nem volt jelentékeny, de Széchenyire nézve nem volt közömbös. Különböző nagy érdekekért küzdöttek, de nem különböző szent meggyőződéssel, igazságuknak tudatával és azzal a hittel, hogy nem hiába teszik. — Szász Károly: *Tallozás a „Romemlékek“-ben*. Beöthy Zsolt kedves költői — a Romemlékek bizonyossága szerint — Vörösmarty és Arany voltak. Becses tanulmányai még a megboldogult jeles szerzőnek a Kazinczyról, Keményről, Madáchról, Szász Károlyról, Tisza Istvánról szólnak. Az új korcsirodalom veszedelmeit feltáró beszéde komoly intelem mindenkihez, aki e haza sorsát a szívében viseli. — Ifj. Zolavszky Andor: *Az Ady-kérdéshez*. Mi volt az oka annak, hogy Adyban a keleti fajmagyar lélek egészen idegen szellemmel lépett sajnálatos mesallenciéra? Felelet: a Szerelem és Pénz, Léda és a disznófejű Nagy Úr, továbbá a milieu, amelyben Ady élete kora ifjúságától lezajlott. A szerző ezután rámutat az Ady-kiadásoknak arra a hiányára, hogy nem jelölik meg némely vers fordítás voltát. Pl. az Új Versök-ben nincs megjelölve, hogy a „Paul-Verlaine álma“ voltaképpen Verlaine Mon réve familier c. versének fordítása. Valószínűleg így áll a dolog a Vör és Arany c. kötetben a „Halál rokoná“-val is, melyről már Gálos Rezső kinu-

tatta, hogy hihetőleg Dürmann Félix „Was ich liebe“ c. verse után készült. Az egymásmellett közölt magyar és német szöveg legalább erre enged következtetni. — Orbán István: *Az „Auróra-kör“* 1924 nyarán alakult. Elnöke Császár Elemér. Célja a fiatal magyar írók egyesítése a nemzeti eszme szolgálatában és a régi, nemes írói hagyományok ápolása. — Moesz Gusztáv: *A kertészkedő Jókai*. Ha az ember Jókai kertészeti cikkeit olvassa, azt a benyomást szerzi, mintha a költő el akarta volna hitetni az olvasóval, hogy ő sokkal inkább kertésznek, mint költőnek érzi magát. Feltűnő sok növényt ismerhetett, hiszen költői műveiben 600-nál több növényt említ! A ribiszkebokor adta neki azt a gondolatot, hogy megteremtette az „Üstökös“ c. élelapot. Szívesen szerepeltet kertészeket és botanikusokat regényben.

II. Hírlapok.

A Nép. — 1925. jan. 9. *Látogatás a Nobel-díj magyar jelöltjénél.* A Magyar Tudományos Akadémia az irodalmi Nobel-díjra Herczeg Ferencet ajánlotta. Most először történik meg, hogy az Akadémia ajánlást tett a nagy díjra. Herczeg Ferenc az újságíró kérdésére elmondotta, hogy mesemondó képességét már gyermekkorában észrevette. Munkái közül legtöbb előtanulmányt a Pogányokhoz és az Ocskay Brigadérosokhoz végzett. Darabjai közül a Kék Rókat bemutatták Milánóban és Rómában. Bizáncát is hamarosan színre hozzák. Svédországban is játszik színdarabjait. — Márc. 20. Farkas Sándor: *Gárdonyi Géza utolsó ráltóaláírása.* Feszty Arpádné Jókai Róza emlékirataiban levelek kapcsán megemlékezik Gárdonyi Géza ifjúkori szerelméről. A költő fia Fesztyné előadását túlzottnak és kiszínezettnak tartja. Gárdonyi minden nőben a titokzatost látta, azért a közönségesnél sokkal mélyebben foglalkozott minden nővel. Nála minden nő tanulmányszámba ment azért, mert írásaiban mindig élő minta után dolgozott. Jegyzetei között nagyon sok különböző női jellemrajz van. Ezekből szokta kiválogatni mesealakjait. — Máj. 24. Jakab Ödön: *Taraszodik Erdélyben.* Költői hangú ismertetése a megindult és erde fejlődésben levő erdélyi magyar irodalomnak.

Az Est. — 1925 ápr. 12. Mikes Lajos: *Arany János első levele Petőfi Sándorhoz.* Szendrey Júlia levelesládájának kézirati darabjait közlés végett most ajánlották fel a Pesti Naplónak. Az irodalmi hagyaték a következőkből áll: 1. Szendrey Júlia teljes naplója, levelezése, versei és elbeszélései; 2. Petőfi Sándornak és Arany Jánosnak 32 oldalnyi ismeretlen kézirata. — Máj. 31. Mikes Lajos: *Szendrey Júlia naplója.* Az eredeti szöveg ismertetése.

Az Újság. — 1925 febr. 17. Arany Lipót: *Jókai Mór a máhelyben.* Vidám történetek Jókai Mórnak, a Nemzet főszerkesztőjének idejéből. — Febr. 22. Rónaky Kálmán: *Jókai első követi mandátuma.* Jókait először a siklóai körület választotta követé 1861-ben. Első követi megbízó levelének közlése. — Varannai Aurél: *A srábhgyi költő.* Jókai srábhgyi villájáról. A villa berendezése ma is olyan, mint Jókai életében volt. — *Jókai az órák barátja.* Szenvadélynan gyűjtötte a régi órákat. Hagyatékában öt igen értékes

ismétlődőra maradt. — 1925 márc. 25. Arany Lipót: *Jókai Mór mint debatter és mint közbeszóló*. Jókai Mór képviselőházi beszédeiben fölfényes humorral vagdalt és valósággal nevetségessé tette ellenfeleit, így Istóczy Győzöt, az antiszemitizmus első terjesztőjét. A József-városban tartott programbeszédjében az ellenzékot főzte le, nagy derűt keltve. Közbeszólásait általában szelíd humor jellemzi. Haragos mindössze két ízben volt. — Nádor Jenő: *Szabolcska Mihály változatlanul bizakodik a magyarság jobb jövőjében*. Szabolcska Mihály, hogy Gárdonyi Gézáról szóló emlékeit kiadhassa, Budapesten járt, de könyvéhez nem kapott kiadót. Keserűséggel állapította meg, hogy az erdélyi magyar irodalomban két áramlat van: a tisztán magyar nemzeti és a Budapestről jól ismert nemzetközi. Az utóbbival sokan kacérokodnak a tájékozatlan erdélyiek közül.

Budapesti Hirlap. — 45. évf. 39. sz. Takáts Sándor: *Jókai, a jó kertész*. A kertészkedést már ifjúkorában megtanulta komáromi szigeti kertjükben. A fákat szeretettel gondozta egész életén keresztül. Kertészeti ismereteit egyszerűen őrtekosította regényeiben. — 48. sz. Szász Károly: *Tisza Istrán letelei*. A M. T. Akadémia kiadásában megjelent levelek, távlatok, telefonüzenetek és előterjesztések ismertetése. — 56. sz. Szász Károly: *Kisebbségi csillagok*. Emlékezés Ács Zsigmond laskói ref. lelkész, műfordító és költőre születése századik évfordulója alkalmából. — Lőrinczy György: *Jókai bölcsője*. Jókai „már a bölcsőjéből magával hozott mindent. A képeket, meséket, álmokat, a szavakkal együtt, amik rakoncátlan képzelete színes vízióinak és elméje merész villanásainak, gondolatainak megfeleltek“. — 45. sz. Takáts Sándor: *A komáromi sziget*. Emlékezés Jókai Móra és Beöthy Zsoltra, akinek a komáromi szigeten levő kertje az ott gyakran megfordult kiváló írók és tudósok révén valóságos irodalmi nevezetesség. — 62. sz. József Ferenc kir. herceg: *Jókai és a nagyapám*. Rajz néhai József királyi hercegnek és Jókainak érintkezéséről. Jókai többször megfordult Fiumében és Alcsuton. — 64. sz. Takáts Sándor: *Hárman rálának együtt*. Emlékezés Mikszáth Kálmánra, aki a cikkíróval és Horánszky Lajossal szombatonkint rendszeren együtt vacsorált. Sokszor hajnalig elbeszélgettek. Mikszáthnak több elbeszélése és regénye fogamzott meg itt. — 65. sz. Bársony István: *Apróságok Jókairól*. Kedves élmények Jókai svábhegyi életéből. — 79. sz. Berzeviczy Albert: *Emlékezés Jókairól*. Néhány személyes emlék Jókai életéből. — 83. sz. Szász Károly: *Jókai és a politika*. Jókai politikai pályafutásának elevenhangú jellemzése. — Takáts Sándor: *Az elátkozott család*. Komáromi hiteles följegyzésekből igazolja, hogy Jókai ebben a regényében nemcsak a földrendes leírását, hanem az egyes személyeket is a történelmi valóságból vette. — 110. sz. Szász Károly: *A Bükk költőjéről*. Meleghangú bírálata Lőrinczy György Az álmódó Bükk című novelláskötetén. — 130. sz. Lőrinczy György: *Kenézy Csatár*. Megemlékezés a költő és elbeszélő vándorszínésről, utóbb nyitrai pénzügyigazgatóvási tisztviselőről, akinek Regények dióhéjban című novelláskönyve és Kalászkok című verseskötete Aigner Lajos kiadásában jelent meg. — 125. sz. K. Kovács Gyula: *Pázmány Péter*. Pázmány Péter közjogi érdemeinek fejtegetése. — 132. sz. Szász Károly: *Sajó Sándor*. A Muzsikászó című verseskönyv vonzó ismertetése.

Magyarország. — 1925 febr. 26. B. S.: *A Jókai-család egyetlen férfiági leszármazottja a Jókai-család most élő tagjairól*. A családnak ma

két férfitagja van. Jókai nővére leányának a Nemzeti Múzeumban őrzött emlékiratait a végrendekezés szerint csak 1934-ben lehet kiadni. — Ápr. 12. Mikos Lajos: *Arany János ismeretlen verse Petőfihez*. Hasonmásban közli Arany Jánosnak Barátomhoz című versét, melyet 1847 november elején Nagyszalontán Petőfiék látogatása után írt és a 11-én kelt leveléhez csatoltan juttatott el Petőfiékhez. A vers sok egyéb eddig ismeretlen irodalmi hagyatékkal együtt Szendrey Júlia levelesládájából került elő. — Máj. 31. Mikos Lajos: *Petőfi haragos apósa*. Szendrey Ignác egy ismeretlen levelének közlése és Júlia egyik elvesztett levelének részlete.

Magyarország. — 1925 márc. 18. Galantai Fekete Béla: *Arany János tandr úr hazamegy Nagykőrösre*. Nagykőrösön Arany János Társaság alakult az Arany-kultusz ápolására. A mozgalom lelke Benkő Imre nagykőrösi tanár. A cikkíró elmondja még Arany Jánosnak és a tanítása közben őt kihívóan bosszantó zsidó fiúnak esetét. — Jún. 14. K. A.: *Magyar centennárium Amerikában*. Xántus János magyar természettudós életének és működésének ismertetése abból az alkalomból, hogy a philadelphiai egyetem Xántus születésének századik évfordulóján ünnepélyt rendez.

Nemzeti Ujság. — 1925 ápr. 5. Keresztos György: *A csonka torony árnyékában*. Látogatás Arany János márványtáblás szülőházánál, a csonka toronyban levő Arany-emlékmúzeumban és Arany Juliska sírjánál, az öreg temetőben. — Mados György: *A bihari Artemisz és a költő álma*. Arany János Tóth Kálmánnal és Szigligeti Edével 1865 őszén részt vett egy nagyszalontai őszi rucavadászon. Itt két rucát lőtt s megnyerte a díjat: a bihari Artemisznak nevezett szobrocskát. — Ápr. 12. Szvatkó Pál: *A Felvidék tróli*. A Felvidéken az anyaországtól való elszakítás után három folyóirat indult meg: az Uj Elet, a Tavasz és megindult a Tűz. Mind a három összeomlott. A hírlapok meg tudnak élni s könyvek is jelennek meg. Az irodalomnak fő erőssége a líra, melynek reprezentánsa Mécs László. Szlovenszkóban mindenütt ismerik és becsülik nevét. A többi lírikus: Győri Dezso, Komlós Aladár, Ölvédi László, Szoredei Gruber Károly, Jankovich Marcel, Kersék János, Jaczkó Olga és Urr Ida. Elbeszélők: Sziklay Ferenc, Márgi Sándor, Simándy Pál. Pesti emigránsok: Antal Sándor, Kacér Illés, Ujvári Péter. A pozsonyi Toldy-kör és a kassai Kazinczy-Társaság az új Auróra irodalmi évkönyv kiadásával szép munkát végez. — Péchy-Horváth Rezső: *A délvidéki irodalom*. Ha nem is abban a tempóban, amellyel Erdély hívta életre a semmiből a maga izmos magyar irodalmát, de lassan és biztató mozdulatokkal kezd megszületni a külön magyar irodalom. A moatoha viszonyok ellenére is gyarapszik a könyvtermés és hírlapírás. — Május 6. Lampérth Géza: *Találkozásom Jókairal és az ő sárga csikóirai*. A cikkíró két ízben nyerte meg Pápán az ifjúsági képzőtársulatban Jókai által a legjobb novella írójának évenként adományozni szokott öt darab körmőci aranyat, amit a diákok sárga csikóknak neveztek. Jókai első pályadíjának emlékére minden évben pontosan megküldte Pápára az öt darab sárga csikót. A nyertesnek a nevéét följegyezte s későbbi irodalmi működését figyelemmel kísérte. Május 14. Császár Elemér: *Bayer József, a tudós*. A nagyérdemű tudós jellemzése. - Június 16. Borzsenyi János: *Elfelejtett magyar költő*. Vachott Sándor, Bózzay Pál, Boruth Elemér, Tóth

Endre, Vajda János és a szabadságharc utáni kisebb lírai költők, színészek, cigányprímások és dalszerzők működésének rövid ismertetése.

Népszava. — 1925 márc. 29. Migray József: *Frankel Leó és Jókai Mór.* Frankel Leót, az 1871-i párizsi kommun egyik vezetőjét, a budapesti törvényszék annak idején vizsgálati fogságba helyezte. Jókai Mór a Hon hasábjain a vizsgálat beszüntetése mellett szólalt fel. A magyarországi kommunistát szabadlábra is helyezték.

8 Órai Ujság. — 1925. évf. 7. sz. Szász Károly: *Erdélyi testvéreink.* Az 1925. esztendőre szóló Erdélyi Almanach meglehangú ismertetése. — 31. sz. Szász Károly: *Symposion az Aurórában.* Az irodalmi élet tekintélyeiből 1919 nyarán alakult Budai Auróra-Társaság ünnepi lakomájának ismertetése Horánszky Lajosnak a Kisfaludy-Társaság tagjává való választása alkalmából. — Törs Tibor: *Látogatás Horpácson Mikszáth Kálmán özvegyénél.* A 71 esztendőes Mikszáth Kálmánné nyilatkozata Móricz Zsigmondnak Mikszáth Kálmán elleni sértő kijelentésére. Móricz, amellet hogy durva és kegyetlen volt, nem is mondott igazat.

Pesti Hírlap. — 1925 jún. 14. Hoitsy Pál: *Greguss Agost. G. A.* pályájának rövid ismertetése születésének századik évfordulója alkalmából.

Pesti Napló. — 1925 márc. 8. Schöpfung Aladár: *Dalok a határon túlról.* Elszakított területeinken új magyar irodalom van alakulóban. Ez az irodalom nem szakadt ugyan el az egyetemes magyar irodalomtól, de mégis különálló fejlődést és különálló egyéniséget mutat. Vigyáznunk kell arra, hogy ez a regionális irodalom egységben maradjon a csonka haza irodalmával. — Apr. 12. Mikeš Lajos: *Arany János ismeretlen verse a népről és a nép költőiről.* Hasonmásban közli Arany Jánosnak Petőfihez írt ismeretlen sorait a Falusi Mulatság című versét, melynek végén kétsornyi gyorsírás van. Ezek a maradványok Szendrey Júlia levelesládájából kerültek elő. — Apr. 19. Tóth Árpád: *Arany tréfas figyelemztetése Petőfi lakodalma.* Az előbb említett gyorsírásos levélzáradék megfejtése. — Május 31. Mikeš Lajos: *Jó éjt kívánok Neked édes Sándorom.* Szendrey Júlia naplója eddig nem ismert egyes részeinek közlése facsimilével. — Jún. 13. Balla Ignác: *Magyar trók színdarabjai Olaszországban.* Herczeg Ferenc, Molnár Ferenc és Lengyel Menyhért darabjainak sikeréről.

Szózat. — 1925 márc. 1. Galamb Sándor: *A magyar operett kezdete.* Az első magyar operett Bányai István színész és Allaga Géza karmester alkotása, A szerelmes bojtár, 1862 ápr. 21-én került színre Molnár György budai Népszínházában, ahol 1870-ig több eredeti és külföldi operettet is játszottak. Legnagyobb sikere Offenbach egyik operettjének volt. A közönség ugyan igen megbotráncozott a színészek kánkán-táncán, de azért a darab 103 előadást ért s még Deák Ferenc is megnézte. A budai Népszínház után Miklóssy Gyula István téri színházában, majd a Népszínházban folytatta az operett diadalmas pályafutását egészen a mai dekadenciáig. — Apr. 12. Galamb Sándor: *A magyar Demi-monde.* Ennek a francia társadalmi osztálynak megfelelőjét Csiky Gergely a Proletárok-ban vitte színpadra.

Világ. 1925 febr. 8. Halász Ernő: *Negypenzt kiadatlan kötet maradt Gárdonyi Géza után.* Gárdonyi Géza kiadójával pörben állt s míg a pör el nem dőlt, aránylag kevés könyvet adott ki. Az ítéletet éppen halála napján

kézbesítették. Munkáinak nagyobb része tehát most kerül kiadásra. Azt akarta, hogy miként életében, halála után is évenként legföljebb egy-két kötet kerüljön kiadásra. — Febr. 22. Móra Ferenc: *Jókai szegedi látogatásai*. Visszaemlékezések Jókai 1848., 1849., 1856., 1879., 1883., 1885. és 1890. évi szegedi látogatásaira. — Márc. 6. Bognár Oszkár: *Meggyalázták Martinovics és társainak sírhelyét*. Az Új Szent János-kórház fala mellett vivő út és a villamos vasúti sín között levő szögletben nyugosznak Martinovics és társai. Sírjaikon ma hulladék- és téglatörmelék-rakások vannak. — Márc. 18. Tábori Kornél: *Jókai önvallomása*. Jókai Mór első képviselőházi beszédében, liberális fölfogásának megfelelően, az egyenlő politikai jogok törvénybeiktatását kívánta minden vallásfelekezetet illetően. Filoszemitizmusáról az 1869-i választások alkalmával a Teréz-város választói előtt tett érdekes vallomást. Ugyanezt a fölfogását tükrözi a bécsi titkos udvari levéltárban levő levele, amelyben az uralkodóház egyik tagjának kérésére az Istóczy-féle antiszemita-mozgalomról adott felvilágosítást. — Apr. 13. Fischer Árpád: *Ady Endre betegsége*. Láng Menyhért, Ady Endre kezelőorvosa, előadás keretében igazolta, hogy Adynak nem volt luessel kapcsolatos paralysis progressivája. Ady Endre démona az alkohol volt. Kiemeli azonban, hogy Ady alkoholmentesen írta érdemleges líráját. Tulajdonképen dementia alcoholicában halt meg. — Apr. 12. Szatmári Mór: *Csávolszky Lajos*. A függetlenségi párt hivatalos lapjának, az Egyetértés megalapítójának, újságírói működéséről. Szenvedélylő vált gazdagodási vágya áldozatul kívánta minden vagyonát. Elhagyottan halt meg zugligeti villájában. — Apr. 19. Krudy Gyula: *A tegnapi ködloragjat. Vidéki éjszakák loragja*. Bántó hatású emlegetése Ady Endre Debrecenből hozott szerelmi betegségének. (Mégis csak sok, amit manapság a senkire sem tartozó magánügyek foszogatásával művelnek!) — Máj. 10. Supka Géza: *A láthatatlan ember hagyatka*. Gárdonyi Géza hagyatékában, minthogy életének utolsó tíz évében már csak az íróasztala számára dolgozott, van hat regény, egy teljes életnapló, kritikai széljegyzetek és egy nyelvészeti munka. Hagyatékából érdekesen bontakozik ki életének eddig megfejthetetlennek látszó két problémája: a nő és vallásos fölfogása. A nővel szemben érzett mimoszerű nyughatatlan-ágát szerencsétlen házaselele magyarázza, míg a világ rendeltetéséről és a kinyilatkoztatott vallásokról apránként kialakult szemléletét buddhista tanulmányai fejtik meg. A buddhizmus tanulmányozásában annyira ment, hogy még a tibeti nyelvet is megtanulta. Érdekes adatokat szolgáltatnak hátramaradt iratai politikai és szociális fölfogásáról s íróársairól alkotott véleményéről. — Júl. 6. Móra Ferenc: *Gárdonyi ismeretlen munkái*. Ifjúkori kevésbé ismert munkáinak címét és tartalmát közli. Ezek legnagyobb részét szegedi újságíró korában írta. Ezeket később kitagadta művei sorából. „Szeretném mind elégetni fiatalkori torz dolgaimat, mert azok nagy oltóvályúcsok voltak. Akkor a humorban láttam a legfőbb irodalmi kvalitást és írtam burleszk hiatóriákat. Aztán az ellenkező véglet ejtett meg, a nyers realizmus, és rémhiatóriákat írtam. Hála Istennek, végre sikerült megtalálni önmagamat a természet imádatában és az emberek szeretetében.“

FIGYELŐ.

Greguss Ágost.

— Négyesy László elnöki beszéde a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Greguss-émlékülésén. —

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság mai ülésén százados megemlékezés történik a magyar szellemtörténet egy nevezetes hősről, *Greguss Ágostról*. Ősztünet és kötelességet érzek magamban, hogy néhány szóval és általánosságban, az érdemleges tanulmányoknak elébe nem vágva, az elnöki székből hozzájáruljak az ünnepi tiszteletnyilvánításhoz.

Greguss Ágost 1849-től, *A szépművészet alapvonalainak* közzétételétől, 1882-ben történt haláláig, mely *Rendszeres széptanának* kialakítása közben érte, az első sorban küzdött és fáradozott irodalmunk gazdagítása és nemesítése, a magyar irodalmi eszméletességnek mind kritikai, mind történeti irányban való fejlesztése, a magyar közműveltség, közizlés, az esztétikai kultúra előmozdítása érdekében. Mint tudós, író, költő, műfordító, kritikus, szerkesztő, publicista, egyetemi tanár, akadémiai tag és a Kisfaludy-Társaság alelnöke. Sokkal szélesebb körű és gazdagabb munkásságot fejtett ki, mint amit a köztudat nyilvántart róla. Cikkei, beszédei, bírálatai, fordításai annak idején hatóerők voltak szellemi mozgalmainkban és beleolvadtak fejlődésünkbe. Kétségtelen, hogy pályája elsősorban az ízlés és a szép kultúrának volt szentelve. Ezzel vált működése történeti jelentőségűvé, ezzel hatott irodalomtörténetírásunkra is. Két rendszeres széptana és tanulmányainak nagyrésze inkább az esztétika hazai elméletének s amellet az esztétikai gondolkodás és ízlés fejlődéseinek történetében foglal el jelentős helyet. De poétikai dolgozatai, *A balladáról* írt könyve, Arany fejtegetései, a Shakespeare pályája tele vannak irodalomelméleti és irodalomtörténeti vonatkozásokkal, szellemes és finom elemzésekkel, művészileg kidolgozott előadásban. Gondolkodása eluntabb irányú volt, mint pl. a Gyulnié s ítélete a gyakor-

lati kritika terén kevésbé biztos és termékeny, de nagy igazságatlanság, mikor fiatal korának egy-két erős kritikai tévedését hánytorgatják. Pályája a maga egészében föltétlenül nemes irányú, tiszta szándékú és tiszteletreméltó.

Tudott lelkesülni a zsenikért, de bensőséges odaadással az ízlésért rajongott. A szépség normáit követte, az ízlést tartotta szem előtt életében, műveiben, tanításában. Mennyire szerette a szépet! Mennyire bántotta az ízléstelenség! S milyen nevelő hatással volt ránk, tanítványaira, az az áhitatszerű melegség, mellyel a szép eszméjét és jelenségeit kereste, fölismerete és ünnepelte. Szellem, csín, választékosság, finomság áradt szavából, sorából, lényéből családi körére, tanítványaira, az irodalmi életre és a közműveltségre.

A magyar irodalomtörténetírás nemcsak elméleti megállapításokért, hanem érzelmi ösztönző hatásokért is, az eszményiség hűséges és példás képviselőjéért is meleg hálával tartozik neki.

Ezzel a hálás tisztelettel újítva fel a száz évvel ezelőtt született és már több mint negyvenkét évvel elhunyt Mester emlékét, megnyitom az Irodalomtörténeti Társaság felolvasó ülését.

Herczeg Ferenc.

Herczeg Ferenc elmúlt hatvan esztendő, de nem lesz jubileuma. Nem lesz jubileuma a jubileumok, pohárköszöntők, névnapok és nagy temetések országában. Pártok hemizsegnek széles hazában, irodalmi és politikai pártok, hirtelen nőtt, megsokasodott pártok. Már a második esztendő évforduló az életünkben. Bankettek mindenütt, vendéglőkben, klubokban, állomási éttermekben, fenséges magánpaloták csillárai alatt s az ünnepeltség öles babérkoszorúja zöldel fiatalultú nemzetmentők és irodalmi új istenfik homlokzatán, csak éppen Herczeg Ferencnek nem rendeznek jubileumot.

Vajjon miért nem? Mert nagy ember? S a mindennapi kis jubilánsok közt szomorú mementó volna az ő igazi ünnepeltsége? Vagy talán azért, mert az ő évei valóban jubiláns évek s mert csakugyan negyven esztendeje áll már a magyar toll szolgálatában? Jobb hát, ha őt már csak az irodalomtörténet halhatatlan esarnokába bocsátjuk?

Híre járja, hogy voltak, akik akarták ezt a jubileumot, de Herczeg Ferenc húzódozott. Bizonyára érdemteleneségről, csekély-

ségről meg effélékről beszélt, mint a legnagyobbak szokták ilyen alkalmakkor. S mi történt ezekután? A bölos rendezők elfogadták ezt a húzódást. Hiszen Herczeg Ferenc úgyis közkincs, az ő jubileuma úgyis ott ujjong a magyar lelkekben. Hát persze, hogy világos ez. Herczeg Ferenc állítólag még azt is mondta argumentum gyanánt, hogy ő bizony nem megy el a jubileumára, ha megosinálják. Ez már aztán döntő érv lehetett derék honfitársainknak! Herczeg Ferenc nem megy el a saját jubileumára: ergó, akkor nem is kell Herczeg-jubileum. Ez napnál világosabb mindazoknak, akik a következtetések berkeiben járatosak.

Melegsívü honfitársaink, legyetek kissé tapintatlanabbak húzódozó irodalmi és tudományos nagyságainkkal szemben. Ne írjátok rovásukra, hogy nem hízelegnek a hatalomban ülő politikusoknak s a szintoly hatalmas liberális ujságíróknak, vagy hogy nem teremtettek új sportrekordokat, amikor is kivonulna elébük fél-Budapest ünneplő mámorral. Ellenben vegyétek tudomásul, hogy Herczeg Ferenc közkincs s éppen ezért bizonyos tekintetben önmagával sem rendelkezik, kivált akkor nem, mikor országos irodalmi eseményről van szó. Ez a jubileum pedig az. Nem koccintások, tóasztok, jóllakások és egyéb testi-lelki gyönyörűségek szövedéke, hanem erkölesi és szellemi esemény egy megcsonkított hazában, ahol igazi nagyságaink szövétnekét meg kell lobogtatnunk nevezetes évfordulók nehéz határköveinél. Helytelen volt tehát egyáltalában megkérdezni Herczeg Ferencet. Herczeg Ferencnek ehhez — magyarán mondva — semmi köze. A nemzet, ha van öntudata, Herczeg-jubileumot rendez, melyre Herczeg Ferenc polgári személye éppúgy hivatalos, mint más. Nem jön el Herczeg Ferenc erre a jubileumra? Az az ő dolga. Herczeg Ferenc szellemét ünneplik, az pedig ott lesz az ünnepen, akár elmegy oda Herczeg Ferenc, akár nem.

Ó, beata Hungaria, mely nem tartja el fróit, csak a mindent befejező végállomáson rendez nekik ünnepet s halottak napján a kegyelet olesó viaszgyertyáját gyújtja meg a kerepesi-femetőben! Ó, boldog ország, mely útveszi az író alkotásait a könyvkereskedések polcairól, de az író lakásán nem zörget be soha és nem ünnepel, hacsak valami politikai pártosemény, vagy társadalmi érdek-mozgutta motívum nem mozog az ünnepély háttérében. Ó, boldog ország, mely mindenkor magára hagyta igazi tehetségeit s melynek mégis mindörökké csüggedetlen küzdő művészei és tudósai vannak!

Jókai-ünnepségek.

Jókai Mór születésének századik évfordulóját ország-világ fényes ünnepségekkel ünnepelte meg. Fővárosi és vidéki egyesületek, hivatalos fórumok, az ország majdnem minden intézménye és iskolája lerakta hódolata adóját a népszerű regényíró emlékezte előtt.

A Kisfaludy-Társaság is ünnepi közgyűlésén hódolt Jókai emlékezetének. Az ülést Berzeviczy Albert beszéde nyitotta meg, majd Szász Károly főtítkár emlékezett meg azokról a mozgalmakról, melyek a Társaság történetében Jókai nevével kapcsolatosak. Ravasz László ref. püspök költői szárnyalású ünnepi előadást tartott, Sajó Sándor ünnepi ódáját adta elő. Fölvlasta még Szász Károly Takáts Sándornak Jókairól szóló megemlékezését.

Budapest közönsége nevében a Jókai-szobornál Zilahi Kiss Jenő mondott emlékbeszédet. Rákosi Jenő, az országos Jókai-centennárium-bizottság elnöke, Jókai nemzetnevelő munkásságát méltatta. A Kereposi-temetőben levő aárnál ugyancsak Zilahi Kiss Jenő beszélt.

A Nyelvtudományi Társaság emlékülésén Tolnai Vilmos olvasta fel Jókai és a magyar nyelv című értekezését. Megállapította, hogy Jókai szókincse valamennyi magyar író között a leggazdagabb. Gazdagabb Arany Jánosénál, sőt vetekszik a külföld legnagyobb szóbőségű íróival, még Hugó Viktoréval is. Hozzávetőlegesen Jókai szókincse meghaladja a húszszret.

A keresztény-szocialisták Jókai-ünnepélyén Korpás Ferenc emlékezett meg Jókairól.

Miskolc város törvényhatósága díszes közgyűlésen méltatta Jókai emlékezetét és kimondotta, hogy Jókai szobrát ércből elkészítteti és felállíttatja, életnagyságú arcképét pedig a miskolci múzeum részére megfestteti.

A Magyar Történelmi Társulat ünnepi ülésén Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter a Jókai ellen elkövetett igazságtalanságokról és Jókainak a magyar történelemhez való viszonyáról szöolt. Utána Rédey Tivadar Jókai és a történelem címmel tartott előadást. Megállapította, hogy Jókai témérdek forrásművet használt történelmi háttérű műveiben, de adatai kiválasztásában a kritikai szellem helyett inkább mesélő ösztöne vezette. Munkáiból mégis a történelmiség árad.

Szeged város törvényhatóságának díszközgyűlésén Móra Ferenc Jókai életének szegedi vonatkozásairól emlékezett meg. A világ részvétét Jókai kellette fel az árvízről sújtott Szeged iránt. Jellemző vonásként állapította meg Jókaiában az idealizmust, a humort, a nyelvművészetet, a beszélő művészetet és a fantáziát. Szerinte Jókai fedezte föl először a magyar irodalom számára a magyar vidéki várost és a polgári demokráciát.

A debreceni Jókai-ünnepélyen Kun Béla egyetemi tanár emlékbeszédében rámutatott arra, hogy Debrecen multja, a kollégium diákélete, a Hortobágy pusztai világa csodálatos elevenéggel jelennek meg Jókai munkáiban. Debrecen és a Hortobágy iránt világszerte mutatkozó érdeklődés forrása nagyrészt Jókai költészetében keresendő.

Erdélyben Marosvásárhelyt tartották meg az első Jókai-ünnepéget. Moller Károly ismertette Jókai jelentőségét a magyar irodalomban.

A nemzetgyűlés február 19-iki ülésén hódolt Jókai emlékezetének. Scitovszky Béla elnök indítványára kimondották, hogy az Ehrenfeld-kódexet Jókairól nevezve helyezik el a Nemzeti Múzeumba és hogy Jókai képviselőházi beszédeit kiadják. Az ülésen Klebelsberg Kuno és Pekár Gyula mondtak ünnepi beszédet.

Komáromban, Jókai szülővárosában, Jókai születése órájában, délután 4 órakor a város minden templomában megszólaltak a harangok. Az ünnepségen a cseh hatóságok is képviseltették magukat. A cseh államfő magyar nyelvű átiratban üdvözölte az ünneplő egyesületet. Hasonlóképen magyar nyelvű levél érkezett a prágai szenátus és nemzetgyűlés elnökeitől. Részben levél, részben távirat útján üdvözölték a diszközgyűlést a prágai apostoli nuncius, Nagybritannia követe, azonkívül a lengyel, a németalföldi, a görög és a japán követség. (Történt azonban kegyelemsértés is a csehek részéről, mert a Pozsonyban megjelenő magyar újság ünnepi számát Mécs Lászlónak Fohász Jókaihoz című költeménye miatt elkobozták.)

Pozsonyban az ottani Toldy-kör bensőséges hangulatú emlékünnepelet tartott Jókai emlékére. A pozsonyi magyarságon kívül képviselve voltak a felvidéki városok is. Megjelentek a pozsonyi cseh hatóság képviselői is.

Kecskeméten a Petőfi-Társaság és Katona József-kör együttesen ünnepelte Jókait.

Az Országos Vadászati Védegylet a Gellért-szállóban rendezett Jókai-ünnepelet. Bársony István ünnepi beszédében Jókairól, mint a szertelenségek emberéről emlékezett meg, mely tulajdonságát a magyar fajtából örökölte. Szerinte az egész magyar nemzet történelme tele van szertelenségekkel.

Az állami pénzverő-hivatal Jókai-emlékérmeket készítettett, a posta vezérigazgatósága pedig hivatalos postai értékjegyeket bocsátott ki a Jókai-centonárium alkalmából. A Petőfi-Társaság is készítettett Jókai-emlékbélyegeket, amiket szeretett volna hivatalos postabélyeggé elfogadtatni, de ez nem sikerült. A kétféle emlékbélyeg némi zavart is okozott.

A Korvin Mátyás Egyesület ünnepségén az olasz nemzet magyarországi képviselője a magyarsággal együtt ünnepelte Jókait. Berzeviczy Albert olasz nyelvű beszéde után Italo Siciliano tanár Jókairól mint íróról tartott olasz előadást. Jókai romanticizmusával foglalkozott.

A Petőfi-Társaság Jókai-ünnepelelén József Ferenc királyi herceg Jókainak József főherceg családjávali érintkezéséről, Császár Elemér Jókai irodalmi értékéről olvasott föl. Az ünnepi lakomán Bársony István mondta a felköszöntőt a Petőfi-serleggel.

A Pátria-klubban Tormay Cecil emlékezett meg a legnagyobb mese-mondóról.

A Magyar-Lengyel Egyesület ünnepelelén Nyáry Albert rámutatott arra a rajongó nagybecsűlésre, mellyel Jókai a lengyel nemzet iránt viseltetett. Az idegen írók közül Jókai a lengyelek között egyike a legismertebbeknek és a legnépszerűbbeknek. Igen sok regénye van lefordítva lengyel nyelvre.

A Jókai ünnepelelők közül a legszebbek egyike volt a Tisza István Társaság ünnepel. Berzeviczy Albert ünnepi megnyitója után Szász Károly Jókai és a politika címmel tartott előadást.

Kitűnően sikerült Jókai-ünnepelel volt a Kiskőrösi Petőfi Irodalmi Kör

ünnepe. Ferenczi Zoltán Jókait mint világhírű regényírórt méltatta, Lampérth Géza pedig Jókai életének utolsó éveiről olvasott fel emlékeket.

A Budapesti Ügyvédi Kamara Jókai-díszközgyűlésén Papp József rámutatott arra, hogy Jókai Mór mint magyar ügyvéd kezdette pályafutását s bár hamar szakított az ügyvédi pályával, az ügyvédek mégis magukénak vallják, mert irodalmi művei sok tekintetben valóságos apoteózisai ama magasztos eszméknek, melyeket az ügyvédség hivatásszerűen terjeszt. Utána Baracs Marcel mondotta el ünnepi emlékbeszédét. Az ügyvédi hivatás etikáját a valóságban élt nagy magyar ügyvédek kivül a Jókai-regényeknek bátor, becsületos és szegény fiskálisai nevelik az ügyvédekbe.

A Jókai ünnepséggel kapcsolatosan az Erzsébet-körút 44. számú ház falán a ház tulajdonosa hatalmas vörösmárvány emléktáblát helyezett el. Jókai ugyanis 1899 november 1-től 1904 május 5-ig ebben a házban lakott és itt is halt meg.

A Magyar Tudományos Akadémia 1925. évi ünnepélyes közgyűlését teljesen Jókai emlékének szentelte. Berzeviczy Albert megemlékezése után Rákosi Jenő Jókai hibáiról tartott előadást. Négyesy László mélyreható ünnepi előadásban méltatta Jókai előadásának páratlan elevenségét, szemléletességét, nyelvének erejét, jellemzettségét, szólásbeli gazdagságát, magyarságát és zeneiségét.

Erdélyben a román kormány elhatározta, hogy Jókai költészetét meg fogja ismertetni a román közönséggel. Meg is bízta Kristóf György kolozsvári egyetemi tanárt, hogy Jókai életét és műveit ismertesse egy nyolcvés kötetben.

Berlinben a Magyar Egyesület készítette elő a Jókai-ünnepet. Stokholmban a Svéd Tudományos Akadémia közreműködésével tartották meg a Jókai-emlékünnepet. Milanóban Zambra Alajos egyetemi tanár tartott Jókairól előadást. A Nuova Antologia című olasz irodalmi folyóirat Jókait ismertető cikket közölt.

A londoni Daily Herald hosszabb cikkben emlékezett meg Jókai irodalmi nagyságáról. A nagy szeretettel megírt cikk Jókai gazdag mesemondó készségét Dumaséhoz, humorát Dickenséhez hasonlítja.

Finnországban a Finn Irodalmi Társaság Jókai százéves születésnapja alkalmából ünnepi estélyt rendezett.

A román Adeverul című lap heti irodalmi mellékletének egy teljes oldalát szentelte Jókai emlékének, művészetének és világirodalmi jelentőségének. A cikket Bitay Árpád írta. Mutatványképen fordításban közölte Jókai A széky adott szava című novelláját.

A holland lapok Antal Géza tollából közöltek Jókai életét, műveit és hatását ismertető cikkeket.

A római Istituto per l'Europa Orientale meghívására Rómában tartott Jókai-emlékünnepélyen Berzeviczy Albert mondott emlékbeszédet, jellemzve Jókai Mór életét és munkásságát. Szólt olasz vonatkozású műveiről, útirajzairól. Említette Garibaldit dicsőítő verseit is.

A Times a magyar kormány által kibocsátott Jókai-bélyegekkal kapcsolatosan néhány értékes sorban emlékezett meg a nagy magyar íróról.

Dorpatban az Ész Irodalmi Egyesület és az Akadémikus Irodalmi Kör rendezte a Jókai-emlékünnepet a dorpatyi ész egyetem aulájában. Az ünnepi

beszédet az egyetem magyar lectora tartotta, jellemezve Jókait mint embert és művészt. Egy észt egyetemi hallgatónő Jókainak magyarból fordított novelláját adta elő. Jókai már régóta ismerős az észt irodalomban anélkül, hogy tudták volna, hogy Jókai a rokon magyar nemzet szülőtte. Eddigelé tizenöt Jókai-rogény és húsz kisebb-nagyobb elbeszélés mutatható ki észt fordításban.

A newyorki magyarok egyesülete a Central Opera House hatalmas színpadán mutatta be hódolatát Jókai emlékezetének. Az ünnepelőkhöz Coolidge elnök üdvözlő levelet intézett. Az ünnepi beszédet Takaró Géza ref. lelkész, a Kolumbia Egyetem magyar irodalom és történet tanára tartotta. A más nemzet érdemeit ritkán méltányoló angolok is — mondotta — a világ legnagyobb romantikusának nevezik Jókait. A beszéd után Grill Lola előadó-művésznő Jókai műveiből adott elő, majd a föllállítandó Jókai-szobor előtt Kemény György költeményét szavalta el.

Líránk fejlődése.

Az Irodalomtörténet 1919. évfolyamában *A magyar futuristák* című cikk ismertette a magyarnyelvű futurista-kommunista líra néhány borzalmas példányát. Az úttörők — Bécs „emigráns magyar írói” — azóta sem javultak. Makacsul ragaszkodnak vezérüknek, Kassák Lajosnak, mottójához: „A szavak nem azért vannak, hogy tartalmat hurcoljanak, mint a zsákhordók.” Más szóval: föl kell szabadítani a szegény proletár-szavakat az értelmes mondat-burzujuk kizsákmányoló osztályuralma alól!

A Népszava egyik cikkírója a bolondok házába valónak nevezi a futuristák költészetét s tiltakozik az ellen, hogy ezt az eszelősséget elvtársi alapon a szocialista irodalom nyakába varrják. Egyben idézeteket közöl ebből a bolondgomba-termésből: Kassák verseiből. Mivel olvasóink nem jutnak hozzá, hogy ezt az idegen világot csak valamennyire is megismerjék, itt adjuk a jeles szövegeket:

1. halljuk az esztétikát kukorékoló jaguárokat a hajnalban, de nekünk már nem kell semmitől se tartanunk szeretett tűzoltóink fölsorakoznak a tohuva-bohu folyó partjain
2. köpd ki magadból a langyos területeket az elszabadult lendületekre apellálok
3. 1920 december harmincegyet élünk a fejünk reménytelenül vonit combunkra nyomott pénztárcánkban ki tudná fölmérni jól táplált fájdalomunkat zsidók sárga foltja belöcsött a pápa teás findzsájába s most még nehezebb lesz nyelvünk alól kiszedni az enyvtablákat egyedül a rózsavíz vagy a levágott ökrök segíthetnének de ők mélyen alszanak az árúházak pénztárcányveiben ó de mindez mit is jelent a mi érző keblünknek
4. a pártvezérek belénk fájnak mint valami rozsdás szögek mostanában sokszor gondolkodok rá legjobb lenne o-k-o s n-a-k lenni

- de te még mindig ott ülez azon az átkozott edényen
és énekeled
takarjátok le a szemeimet meghalok a búbánattól
5. különben mit ér ha valaki le tudja nyelni a ventilátorokat
fizetett váltóórnek mindig akad más dolga és föl a logikával és a tyúkszemvágó bárdokkal
csak egy út van egyenes
és ez az úttalanság
6. A suszter füle mögé dugta a dikicsét s azt mondta
mára elég volt a krémes tésztából
a disznók pedig a hold szarvára akasztották rőfögésüket
7. a hidak fölött
ablakok vérzenek s Genovéva áll a sarkon
de tudom hogy nem tudom s ezért még tegnap
cipőtalpamra szereltem két szépernő féle költő fantáziáját
fájnak a wimmeliim s szimbólumoktól vagyok
körvélve röpülni hát röpülni
röpülni
röpülni
bianka bu lia báli
o bumm a házak tovább úsznak velem s a pékek
fölmutatják a pirosra sült kenyereket
8. valóban nagyon boldogok vagyunk, hogy köztünk
van Mácza János a sápadt életöröm fuvarozó
Barta Sándor a fafejű relativista
Kudlák Lajos a megházasodott gépészmérnök
s még boldogabbak vagyunk még nagyon sokkal
boldogabbak vagyunk
hogy Simon Jolán elsőrangú dadaista színésznő s
torkából már néha
sikerül kihúzni a tragikus cérnaszálat,
9. Ó hogy is szónokolt egyszer jó öreganyám
ó hol is vagyok én hogy ti nem vagytok mellettem
a legbátrabbak nadrágszíján még abban a pillanatban
összeszaladtak a lyukak o kiszela méla bavatag ó
lapátoláso
s ó jaj a szobalányok most aranyesarkantyúkat csempéznek
az öregurak gerince alá
sírni kiáltani sikolytani
ki nyúlna át hozzám a barram-buci kert sörvényén
semmi kétség ő nyugodtan ül a hangyabolyon
szabadítsátok ki a patkolókovácsokat az álhírlapírókat
és az örülteket

„Aki épezzü ember — írja a Népszava cikkírója: Gyugyovszky Emil —, az elszörnyedten olvassa a fenti idézeteket... Magamban régen kialakult a következő ítélet: ha Kaa-akék nem tudnak mást írni, akkor ezánálomra

méltó betegek; ha pedig tudnak, de tudatosan csinálják ezt a szörnyű irodalmat, akkor irodalmi szélhámosok. Az élet tankja semmivé gázolja őket. Mert a kelevények kifakadnak és a test meggyógyul.“

A dadogó lírai téboly legújabb mozzanata ott van, hogy most már néhány jónévű költőnk is kezdi átkölcsonőzni ezt a stílust. Elfogytak a témák, nem árt némi botrány. Ussetek, csak beszéljetekek rólunk!

Alszeghy Zsolt titkári jelentése.

— A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1925. évi közgyűlésén. —

Mai közgyűlésünk ünnepi programja abba a centennáris ünnepségbe illeszkedik, amellyel a magyar nemzet hódol a legnagyobb magyar mesemondó, Jókai Mór, emlékének. Társaságunk meghajtja emléke előtt annak a kritikai tudománynak a zászlaját, amelynek két legkimagaslóbb reprezentánsa, Gyulai Pál és Beöthy Zsolt, az ellentétes szempontú mérlegelés ellentétes és mégis igazságos ítéletét mondotta el Jókai működéséről. Mivel a komoly irodalmi kritikát hosszú időn át Gyulai Pál és folyóirata képviselte, valami nagy szeretettel Jókai sem a kritikáról, sem az irodalomtörténetről nem szólt. A kritika rangját egyik tréfás írásában így állapította meg: „Mi az a kritika? A költészetnek az inasa, aki annak a pelyhes dolmányát kikeféli és kiporolja, a pocskéket a köpenyegéből kitisztogatja, genialiter szétszórt papirosait kosárba hányja s az általa lött vadakat feltranszchirozza... A műzások szobaleánya, aki szennyes ruháikat kimossa, lyukas harisnyáikat kipótolja s a mellett a kisasszonyait, hátuk mögött, mindig rágalmazza... Pincér a publikum háta mögött, ki az étlapról magyarázza, melyik ételfogás miből van összeállítva, melyik jó melyik nem jó? s a szakácsnak referál róla, hogy mit mondtak a vendégek főztére... Porkoláb Apolló armádiájában, kihez a csínytet chargekat bűnhődni küldik; legfeljebb örmesteri ranggal... Kéményseprője a Helikonnak, ki az istenek oltárainak csak a füstjével foglalkozik...“ A kritikai hajlamokat nem is a szív vagy az ész, hanem a máj és az epe rejti Jókai szerint. És ha az ötvenes években a Vasárnapi Ujság hozott is tőle kritikát, és — amint most hallottuk, volt is bíráló az Akadémiában — megtisztelőbbnek tartotta a csizmadia-, mint a kritikusi céhbe való tartozást. Gyulai Pálra egyébként nem epés kritikáért haragudott — legalább is egyik tréfás arc-képében így vallja —, hanem azért, „hogy mikor ő olyan jó poéta lehetne, átrsap kritikusknak“. Sőt még Greguss Ágost működésében is többre tartotta a költői részt a kritikainál. Pedig jól látta irodalmi életünknek azokat a ferdecsigákat, amelyek a kritikát szükségessé teszik. Hosszú életében neki, az ifjú frók örökös pártfogójának is meg kellett nyílnia az ifjú óriások beteges sóvárgását: „egyszerre naggyá lenni“. A keserű megállapítás ezt az ellentétet mondja a tolla alá: „Összes munkáinak gyűjteményére nyit előfizetést az iskolából kilépő ifjú, bátor önbizalommal vallva meg, hogy a közönség általa nem öhajttása buzdítja az elhatározásra; míg a lángelmű költő, ki néhány év előtt, mint honának leghasznosabb polgára, a legnagyobb nyomorban halt meg

Erdély egyik kis városában, soha egy szóval sem említő munkái lételét, mik évtizedeken át rejtve heverték szekrénye aljában, miket csak holta után fedeztek fel barátai, hogy annál nagyobb okuk legyen a sajnálkozására. A „Negyven év visszhangja“ című önéletírásban még többet tesz: magára vonatkozólag is elismeri a kritika hasznát, ezzel a vallomással: „...én egyáltalában nagyon tisztetem a bírálókat. Köszönöm, ha velem foglalkoznak, s tanulok tőlük... A kritika koserű, de gyógyít. Sokat köszönök Gyulainak, még többet Aranyinak és Keménynek, akik, ha nem nyilvánosan is, de magánhasználatra szánt bírálataikban olykor kegyetlenül bántak velem, s nagyon jót tettek vele.“

Magával az irodalomtörténettel Jókainak kevesebb gondja volt. Hogy a mult költőit mennyire megbecsülte, azt egyik cikkének ez a részlete mutatja: „Hajtsd meg a fejedet a legelső előtt, aki magának a ‚Lantos‘ nevet adta: az volt neki a titulus, az érdemrend és — az életmód. Hogy annak a nevezetes korszaknak, és az előzőknek, hű története maradt ránk, magyar nyelven, versekben írva, az ennek a szegény vándorköltőnek halhatatlan érdeme. Hiszen historiográfja is volt ennek a változatos kornak. Georgius Sirmiensis, ki jó magyar volt és igen rossz diák, azért mégis diákul írt, rettenetes stílusban. És ez a történetíró, ki ott élt a királyi udvarban, királyok bensője, kegyence a főuraknak, közvetlen tanuja a világeseményeknek: a maga históriáját úgy összekeverte útszéli mesékkel, mende-mondákkal, képtelenségekkel, hogy azok közül az igaz tényeket kiválogatni bűvészi feladat. Ez volt azon kornak a realista írója. Önála minden történelmi nagy alaknak csak a szennyeseét találjuk. Piszkos abban minden királyi bíbor, papi palást, asszonyköntös. Derék! Ma nagy kelete volna. Hanem a vándorpoétánál, akit egyik nagyúr ajtajától a másikéhoz elutasítottak, aki a krónikája szakaszait ezzel végzi: ... írta ezeket nagy buvában, Lantos diák egy hideg kamarában, — gyakorta fujva a markában, — mert nincs pénz tarsolyában, — ennek a verseiben megtaláljuk a történelmi igazságot és a nemzeti dicsőséget.“

Ez a kis idézet is mutatja, hogy Jókai az íróban a nemzet lelkének istapolóját látta, a költő jogának azt ismerte el, hogy „a közszellemnek irányt adjon“. A nemzeti irodalom történetében is ezt kereste: a nemzet életének és irodalmának egymásrahatását. Az irodalmi alkotás nemzeti jelentőségét messze fölébe tette az esztétikai jelentőségnek. Utalt az elnyomatás korszakára, „amelyben nem volt sem alkotmány, sem szószék, sem nemzeti élet; csak a költői szellem maradt élve: abban nyilatkozott meg a szabadságvágy, nemzeti erő, dicsőség emléke“. Vörösmarty munkásságának a jelentőségét így határozza meg: „Aki szeret multnak dicsőségén elandalogni, vegye elő Vörösmarty hősköteményeit, s ragyogóbban látandja azokban a nemzeti nagyságot előállítva minden képzőletnél. Aki csüggedést érez szívében a jövő iránt, keresse fel Vörösmarty honfidelait, s új erő, új bizalom fog buzdulni keblében. Aki menedéket keres a köznapi világ unalmas egyhangúsága ellen, menjen oda, hol Vörösmarty tündérreggeli egy egész új világba vezetik az elandalgó lelket. Aki víg társaságot akar maga körül látni, midőn egyedül van, vegye elő Vörösmarty műveit, s több kedélyt fog azokból hazahozni, mint a legvidámabb társaságból. És aki csüggedni érzi szívében a haza szerelmét, aki nem hiszi a népnek halhatatlanságát, fordítson bármelyik lapjára e költeményeknek és meg fog győződni, hogy amely nép költői ily nyelven beszélnek, nem múlhat el soha.“ Amikor Szigligoti jelentőségét akarja kiemelni, akkor is ide konkludál:

„Népszínművei leapríták a hajdani velőtlen bohózatokat, a siralmas rémdrámákat, s eleven erőteljes irányt, élethűséget, igazságot, tiszta morált és ember-szeretetet hirdettek a színpad deszkáiról; népdalaink felhatoltak általok a szalonokba s a komptoirokba, főurak és kereskedők eddigelő magyar hangok előtt zárva tartott szobáiba; később utat nyitottak művészi és irodalmi érdekeinknek is...“ A költőben a nemzeti költő érdemét becsülte, — és ebben a nemzeti érdemben jelölte meg öntudatlanul a helyes alapot a saját irodalom-történeti méltatásának.

De nemcsak a költőtől követelte meg a nemzeti törekvésekben való harcos szerepet, a közönségtől is elvárta a nemzeti költő megbecsülését. Reánk maradt két humoros-hangú áttekintése, amelyek a közönség érdeklődésének szempontjából osztják korszakokra irodalmunk történetét. Az egyik Csokonai méltatásához fűződik. Kilenc korszakot vesz fel: az első a hegedősök korszaka, amint ez Priskos Rétor elbeszélésében megörökítődött; a második a pogány kor halála, amikor „a poeta fazekat vesz a kezébe, ablak alá jár énekelni kegyetlen ritmusokat, de nem szerelmi kegy végett, hanem egy darab lepényért, meg egy kis rántott levesért, mit ad nekik a gazda, hogy engedjék már aludni istenadta kántálói“. A harmadik a Kelemen diákék élete, amelyet már a fentebbi idézet is jellemzett: „igen szép és kényelmes állapot“. A negyedik időszak az úri poéták kora: „Apolló mosolyogva dörzsöli kezeit, az Olympon tapsolnak afőlötti örömben, hogy valahára olyan halandók kapaszkodnak a szent ligetbe, akik nem azért tépik a babérfát, hogy sovány bogycát rázzanak le róla“. Az ötödik korszakban: „a költészet csak a népdalokban él még, a népköltés pedig legalább is juhászbojtár, vagy pedig kisbéres, becsületos konvenciója van, mellék-jövedelme is, ha szorgalmas“. A hatodik korszak a maccenasok kora: „a poeta alázatosan dedikál, a patrónus kegyelmetesen reflektál; megtéríti szegény nyomorultnak a nyomtatási költségeket: annyiba veszi, mintha tűzkárvalott-nak adta volna“. A hetedik a buzgó hazafiak kora: „Pártoljuk a nemzetiséget!“ — ez a jajkiáltás hangzik egyik novelláiról szelítől a másik versről partjáig“. A nyolcadik korszakban megélhetési forrása próbálják tenni az írók az irodalmat: „Boldogítsuk a népet! Terjesszük a művelődést! — ez a magasztos jelszó“, — és az ajánlást is fogalmazzák: „Az én könyvem csak egy pint bor ára!“ A kilencedik, az eljövendő korszak az, „amidőn senkit sem ragadnak meg többé sem szürénél, sem attilájánál fogva, hogy pártolja az irodalmat, hanem olvas minden ember azért, mert életszükségletté vált, mint a kalapviselés.“ A humoros áttekintés túlzásából is érzik ki valamelyes igazság és Jókai jelentősége is elének lép, mert ennek az utolsó korszaknak a megszületését jórészt az ő regényei könnyítették meg.

„A prenumeráció különféle stádiumai“ már nem nyúlhatnak olyan messze multba, mint az írói megélhetés problémájának a vizsgálata. A prenumeráció első korszaka a jótékonyosság időszaka; a felszólításokon csak ennyi van, „hogy légyt itt meg ott egy város, az érdemes publikum már most olvasson hát el egy csomó novellát, ha azt akarja, hogy az megint fölépüljön“. A második a lelkesedés korszaka: „derék hazafiak és honleányok vetekedve ragadták ki egymás kezéből a prenumeránsokat; az volt a dicsvágy célpontja, hogy ki-nek van hosszabb névkor írva a lajstromára“. Ezt követte a hazafiúi prenumeráció stádiuma. „Voltak — írja Jókai — ártatlan kedélyű emberek, akik ezt

bizonyos adónemnek tekintették, s az előfizetési ívet adóintő cédulának. Látam e korszakban kelt leveleket, melyekben instálják alássan a jólelkű alólírottak a szerkesztő urat, hogy most ugyan nincsen pénzük, de majd, ha lesz, lerójják tartozásukat; mások bizonyítványokkal legitimálták magukat, hogy ők már más szerkesztő úrnál biztosították hazafiúi érdemeiket; sőt némelyek még disznótorra is meghívták a szerkesztőt az előfizetésen felül.“ A prenumeránsok csalódása hozta meg a következő korszakot, amelyben fényes ígéretekkel próbáltak gyűjtőket szerezni, ígérve „nem tartalmat, hanem képeket, pompás műlapokat, húsz előfizetőt gyűjtőnek egy sorsjegyet, amin nyerhet — ha tud — félmilliót!“ Jókai végül látta a prenumeráció divatjának a halálát is: amikor az íróért és dolgozótársáért, tehát a remélhető tartalomért nemcsak a közönség vette meg a könyvet, de a kiadó is kiadta; — arra, hogy Jókainak a kettős érdeklődés felkeltésében milyen szerepe volt, nem is kell rámutatnom.

Ezek a humoros áttekintések, ha szembeállítjuk őket Jókai hatásával, minden kiemelés nélkül is jelzik Jókai jelentőségét. Ez a jelentőség készítette a Magyar Irodalomtörténeti Társaságot arra, hogy mai közgyűlését Jókai emlékének szentelje. Ezzel csak tanúságot tesz Társaságunk arról a hivatásáról, amelyet alapítói a mult és jelen irodalmának kritikai méltatásában elébe tűztek. Ezért határozta el a Társaság választmánya, hogy centennáris évfordulójuk alkalmából az 1925. év folyamán egy-egy előadást fog szentelni az 1825-ben született Greguss Agost és Kövér Lajos emlékének. Sajnos, nekem is emléket kell felújítanom, amikor az 1924. esztendő működéséről röviden beszámolok. Választmányunknak négy tagját vesztettük el az elmúlt évben. Meghalt Békefi Remig, a magyar művelődéstörténetnek tanára, a magyar iskolaügy történetének kutatója. Történelmi vizsgálódásai azokba a korszakokba nyúltak vissza, melyekben az iskola és az irodalom szoros kapcsolatban volt, amikor még az irodalom önálló jelentősége nem differenciálódott. Adatai a régi magyar írók életének megismeréséhez szolgáltathatnak bőséges világosságot. A régi irodalom művelődéstörténeti kincsének megbecsülésére nevelt és nem legkisebb érdeme, hogy a mai magyar irodalomtörténetírás nem egy értékes munkása őt vallhatja mesterének. Lehr Albert irodalmi munkásságának a javarésze az irodalmi stílus vizsgálata. Arany kommentárjai nemcsak Arany megértéséhez vezetnek, hanem az irodalomtörténetírót is a stílus szépségeinek és egyéni vonásainak a felismerésére nevelik. Szily Kálmán hatalmas egyénisége a magyar irodalomtörténetírásnak is áldozott: a magyar nyelvújítás történetének tisztázásában, régi irodalmunk nyelvi megfigyelésében, sőt néhány szorosán irodalomtörténeti kérdés megvilágításában hálásan állapítjuk meg gondos utánanézését, fáradhatatlan adatgyűjtését, pontos meghatározásait. Oberle Károly nem volt tudományszakunk munkása, de társaságunk iránt való szeretetét mint állandó pénztár vizsgálonk ismételve dokumentálta.

A Társaság pénztárkezelésében az 1925. esztendő jelentős változást hozt: Ágner Lajos, aki a megalapítás óta szerető gondnal és fáradhatatlan buzgalommal intézte a pénztár és kindóhivatal ezer gondot adó dolgát, ismételve, s most megmásíthatatlanul lemondott a tisztelgről. A Társaság életének — az elnök és szerkesztő személye mellett — legjelentősebb tényezőjét látják alap-szabályaink a pénztáróban; s valóban az ő ügybuzgalomától függ sok olyan látászoilag apró-cseprő, de következményében jelentős munka, amely az élet-képességnek a lényege. Ágner Lajos munkásságáról mindannyian hálával és

olismeréssel kell megemlékeznünk: tizennégy esztendő gondos munkájáért kell neki köszönetet mondanunk. Meg kell emlékeznünk Társaságunk egy ünnepségéről is: az 1924. évi októberi felolvasóülés kapcsán elnökünk indítványára tiszteletteljes szeretettel köszöntöttük Radics Ferenc öméltóságát, aki augusztusban 70. születésnapját ülte. Működésének tudományos jelentősége, egyéniségének tiszteletet parancsoló és rokonszenvet keltő nemessége Társaságunk minden tagját mély hódolásra készítette: illő, hogy arról még e rövid beszámoló se feledkezzék meg.

Maga a Társaság élete örvendefes lendületet vett: szerkesztőnk munkájának köszönhetjük, hogy tagjaink száma megkétszereződött, és pedig — ez ma jelentős dolog — nemcsak rokonszenvet, de tagsági díjat is fizető tagokkal. Reméljük, hogy ez két következtetést fog hozni magával: Társaságunk folyóiratának talpraállítását és a felolvasóülések iránt való érdeklődés újraledését. Az előbbiben már is hálásan regisztrálhatjuk tagtársaink munka- és áldozatkészségét; az áldozatkészek közül külön is kiemelem Szigetvári Iván tagtársunk nevét, aki 1 millió koronát adományozott Társaságunknak. Ezek az adományok — mellettük a Kultuszmin. és Főváros segélyei — tették lehetővé, hogy folyóiratunk 1924. évi 54 oldalával szemben az 1925. évfolyam máris bővebb I. füzettel lépett a Társaság elé. Tagtársaink érdeklődésétől reméljük azt is, hogy az 1924. év 6 felolvasóülésével (Előadások: *Perényi József*: A mai erdélyi magyar irodalom; *Décsi Lajos*: Riedl Frigyes, az irodalomtörténetíró; *Galamb Sándor*: A rajz műformája; *Gulyás József*: Csokonai drámáinak előadásáról; *Binder Jenő*: A Dorottya tárgy történetéről; *Tolnai Vilmos*: Miért szűnt meg Kármán Urániaja; *Baros Gyula*: A Szép Ilonka tárgy történetéhez) szemben az előadók és hallgatók buzgalma lehetővé teszi a rendszeres havi felolvasóülések megtartását. Ezzel az óhajjal kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Elhunytak.

APPONYI SANDOR (nagyapponyi gróf), a M. Tud. Akadémia igazgatósági tagja és kiváló bibliofil, szül. Párizsban, 1844. jan. 19., megh. Lengyelben 1925. ápr. 18-án. — Mint Apponyi Rudolf gróf nagykövet fia, egész ifjúságát külföldön, főleg Párizsban és Londonban töltötte, ahol már 15 éves korában megvetette alapját annak a páratlan gazdagságú hungarica-gyűjteménynek, mely a XV—XVII. századi magyar vonatkozású külföldi irodalmat szinte teljes egészében felöleli. Nagyszabású könyvtárát 1924-ben a M. N. Múzeumnak ajándékozta, ahol az halála után *Bibliotheca Apponyiana* néven fog az Orsz. Széchényi Könyvtárral kapcsolatban felállíttatni. — Munkája: *Hungarica*. Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok. Bpest, 1900/2. 2 kötet. (Németül is: Leipzig, 1901/2. Utóbbihoz egy 3. kötet is készült, mely ez idő szerint Décsi Lajos gondozásában áll sajtó alatt.)

BOLZA ANNA grófnő, Csáky Albin gróf, volt vallás- és közokt. miniszter özvegye, szül. Szarvason 1847. okt. 22-én, megh. Szepesmindszenten 1925. jan. 23-án, 78. évében. A múlt század kilencvenes éveiben budapesti sza-

lónjában az író- és művészvilág gyakran megfordult. Maga is irogatott eredeti verseket, műfordításokat és tárcákat A Hétbe, a Főv. Lapokba, a Nemzetbe, a P. Naplóba és a Vasárnapi Ujságba.

BUDAY LASZLÓ műegyetemi tanár, szül. Pécsen 1873-ban, megh. Budapesten, 1925 márc. 7-én. — 1897-ben a m. kir. közp. statisztikai hivatal, tisztviselője, majd 1917-ben igazgatója. 1923-ban a közgazdaságtan tanára lett a műegyetemen. Fiatalabb korában újságírással is foglalkozott s számos verse és elbeszélése jelent meg 1891 óta a M. Szemlében, a M. Génuszban, a Főv. Lapokban, az Ország-Világban és a Pécsi Naplóban. Szépirodalmi munkái: *Versek*. Bp, 1894. — *A reformátor*. Regény. U. o., 1895.

BÜTTNER JULIA (güntherwitzi), szül. Sajóvamoson (Borsod vm.), 1848 máj. 22-én, megh. Aranyosmaróton, 1925 febr. 9-én. — Elbeszélései, rajzai, versei és ifjúsági művei 1873-tól jelentek meg a Fővárosi Lapokban, a Magyarország és a Nagyvilágban, a M. Bazárban, a M. Szemlében, a Képes Családi Lapokban, az Ország-Világban, a régi Uj Időkben, az Alkotmányban, a Kath. Szemlében stb., továbbá a Hasznos Mulattató és M. Lányok c. ifj. lapokban. — Munkái: *Örvény a révben*. Regény. Bpest, 1885. — *Rózsák könyve*. Anthologia. U. o., 1886. — *Az édes mostoha*. Ifj. elbeszélés. U. o., 1897. — *Ugy mint volt*. Elbeszélések. U. o., 1901. — *A méltóságos asszony emberei*. U. o., 1904. — *A elveszett aranyvirág*. Ifj. regény. U. o., 1906.

CSENGEY GUSZTAV (ADOLF) nyug. ev. theol. tanár, a Petőfi-társ. tagja, szül. Komáromban, 1842 aug. 8-án, megh. Miskolcon 1925 júl. 13. — A theológiát Budapesten és Jénában elvégezvén, egy ideig segéd-, majd a tanári oklevél megszerzése után r.-tanár volt az aszódi ev. gimnáziumban. 1886-ban Eperjésre került theologiai tanárnak. — Versei és elbeszélései 1862 óta a Vasárnapi Ujságban, a Nefelejtsben, az Üstökösben, a Magyarország és a Nagyvilágban, a Koszorúban, az Ország-Világban (1893. Bálvány hajuk. Regény.) stb. Ifjúsági művei az általa 1865/66-ban szerkesztett Gyermekbarátban, a Hasznos Mulattatóban, a Lányok Lapjában stb. — Munkái: A hullámok közt. Regény. Pest, 1871. (2 köt.) — *Munkái*. Budapest, 1874. (3 köt.) — *Eszter*. Költömenyek. Esztergom, 1876. — *A garallérok*. Regény. Bpest, 1877. — *Bokrétás világ*. Költői elbeszélés. U. o., 1878. — *Elbeszélések*. U. o., 1889. — *A mocsarak királya*. Tört. elbeszélés. U. o., 1889. — *A vadonban*. Regény. U. o., 1889. — *Ida emléke*. Regény. U. o., 1897. (3 köt.) — *Dan Quijote*. Költői elb. U. o., 1903. — *Vallásos költemények és énekek*. U. o., 1912.

CSEPLŐ ISTVAN r. k. lelkész, a Szent István-Akadémia tagja, szül. 1883 aug. 20-án, megh. Budapesten, 1925 aug. 25. 1908-ban szentelték pappá. — Mint hírlapíró az Alkotmánynál működött, amelyben 1910–18-ig számos eredeti és fordított tárcája jelent meg. Versei a Kath. Szemlében, a P. Hirlapban, stb. — Munkái: *Az első*. Elbeszélések és versek. Pécs, 1910. — *Negyven-öttes* vö. Bp. Atlantic City (1921).

HEGEDŰS SANDOR nyug. városi főjegyző, szül. Debrecenben, 1861 márc. 17-én, megh. Szilágyosomlyón, 1925 jan. 31. — 1884-ben került Szilágyosomlyóra, ahol városi aljegyző, alkapitány, főkapitány s végül főjegyző volt. Számos elbeszélése és verse 1881 óta, főleg vidéki lapokban. 1883/9. társzer-

kesztője volt a Szilágyosmlyó c. lapnak. — Elbeszéléskötetei: *Apró emberek*. Szilágyosmlyó, 1885. — *Főrénynyomok*. Bp., 1892. (Hamvai Sándor álnéven.)

KOZARI GYULA nyug. táborigazgató, a Szent István-Akadémia r. tagja, szül. Mihálydon, 1864 okt. 27-én, megh. Kőszegen, 1925 máj. Filozófiai, esztétikai és irodalomtört. tanulmányokat írt, melyek javarészt a Bölcséleti Folyóiratban jelentek meg. Minket közelebről érdeklő cikke a M. Szemlében (1897. Irodalomtörténeti elméletek); munkái: *Essayek*. Nagyvárad, 1905. — *Emberi okmányok a tegnap, a ma és holnap irodalmából*. Bp., 1910. 2 köt. — *Gondolatok az író erkölcsi felelősségéről*. U. o., 1912. — *A Madách-kérdés az „emberi okmányok“ világtárában*. Pécs, 1925.

MARKI SANDOR egyet. r. tanár, a M. Tud. Akadémia tiszteleti s a Szent István-Akadémia r. tagja, szül. Kétegyházán, 1853 márc. 27-én, megh. Gödöllőn, 1925 jún. 30. — 1888-ban egyet. m. tanári képesítést szerzett, 1892-ben kinevezték a kolozsvári egyetemre a világtörténelem r. tanárának. Már 14 éves korában irogatott. Humoros versei az Ústökösben (1867—87); lefordította s lapokban kiadta Blumauer Aeneis-traveztiajának első négy énekét, Schiller Frigyes számos versét és Derouléde harci dalait. Számos irodalomtörténeti cikket is írt különféle vidéki és budapesti lapokba. Önálló szépirodalmi és irodalomtört. vonatkozású munkái: *A nők emancipációja*. Szatira. Bp., 1874. — *Képes mesék versekben*. U. o., 1874. — *Képes vadaskert*. U. o., 1874. — *Bihari román írók*. Arad, 1880. — *A nagyfalusi Arany-család*. Klny. a Századokból. Bp., 1881. — *Czudar Mihály versei*. Arad, 1882. — *Magyar Pantheon*. Pozsony, 1884. — *Egy magyar humanista: Maximilianus Transylvanus*. Klny. az Erdélyi Múzeumból. Kolozsvár, 1893.

PÁLY EDE nyug. esperes-lelkész, a Szent István-Akadémia r. tagja, szül. Szatmárt 1849 febr. 21-én, megh. Felsőbányán 1925 ápr. 5-én. Sárközön volt plébános. Költeményei kath. lapokban és folyóiratokban. Szépirodalmi kötete: *Költeményei*. Sárköz, 1882.

PETRIK GÉZA bibliografus, szül. Alsószeliben (Pozsony vm.), 1845 okt. 3-án, megh. Budapesten, 1925 aug. 26. — Egy ideig mint önálló könyvkereskedő, majd antikvárius, utóbb mint a Pallas r.-t. kiadóhivatali főnöke s végül mint a Könyves Kálmán r.-t. üzletvezetője működött. Utolsó éveiben kizárólag bibliographiával foglalkozott a M. Könyvkereskedők Egyesülete megbízásából, melynek hiv. lapját, a Corvinát is hosszabb ideig szerkesztette. Munkái: *Magyar könyvészet. 1860—75*. Bpest, 1885. — *Magyarországi német könyvészet. 1801—1860*. U. o., 1886. 2 köt. (Kertbeny Károllyal.) — *Repertorium a Századok 1867—1890. évfolyamaihoz*. U. o., 1890. — *Magyarországi bibliográfiája. 1712—1860*. U. o., 1888—97. 4. köt. — *A Néptanítók Lapja 1868—92. évi folyamainak repertórium*. U. o., 1893. — *Kalauz az újabb magyar irodalomban*. U. o., 1894. — *Magyar könyvészet. 1886—1900*. U. o., 1908. — *Magyar könyvészet. 1901—1910*. I. köt. U. o., 1917. (A II. kötetből csak néhány füzet jelent meg.)

VERTESY GYULA dr. kir. tanfelügyelő, a Petőfi-Társaság tagja, szül. Balassagyarmaton, 1867 szept. 12-én, megh. Budapesten 1925 jún. 10. — 1887-ben kezdett irogatni a Fővárosi Lapokba. Csakhamar hivatásos újságíró lesz Debrecenben, majd Budapesten, majd 1894-ben letéve a jogi doktorátust, tanfelügyelői pályára lép. Szobon. Torontál és Temes vármegyékben és

a fővárosban működött. Főbb szépirodalmi kötetei: *Az élet bajai*. Beszélyek. Debrecen, 1890. — *Sebek*. Elbeszélések. U. o., 1893. — *Elbeszélések*. Budapest, 1895. — *A kis doktor története*. Regény. U. o., 1897. — *Falusi történetek*. U. o., 1902. — *Az élet*. Elbeszélések. U. o., 1908. — *Rabszolgák*. Elbeszélések. U. o., 1908. — *A szomorúság tarlóján*. Versek. U. o., 1909. — *A vér és egyéb történetek*. U. o., 1914.

Meghaltak még: BALOGH ENDRE dr. marosvásárhelyi ügyvéd, megh. Kolozsvárt, 1925 márc. 8-án, 42 éves korában. Novellás kötete is van.

BEREGI MIKLÓS hirlapíró, megh. Budapesten, 1925 jún. 62 éves korában.

CSISZTAY KAROLY nyug. máv. főellenőr, megh. Tápiógyörgyén, 1925 máj., a Jókai-ünnepélyen, amelyen egy alkalmi költeményét szavalta el.

GALOS KALMAN, a Menetjegyiroda igazgatója, megh. Balatonfüreden, 1925 máj. 17-én. — Fiatallab korában hirlapíróskodott. 1897-ben főmunkatársa volt a Föv. Lapoknak.

GÖMÖRY LAJOS ny. postafőfelügyelő, a Közgazdaság c. lap volt szerkesztője, megh. Budapesten, 1925 febr. 68 éves korában.

JÓZSA ANTAL ny. kir. tanfelügyelő, szül. Halason, 1862 máj. 9-én; megh. Budapesten, 1925 máj. 1890-ben Bónis Ferenc c. elbeszélő költeményével a M. Tud. Akadémia egyik pályázatán dícséretet aratott. Számos verse és tárcája a fővárosi és vidéki lapokban. 1893/5. szerkesztette a kultuszminisztérium Hivatalos Közlönyét.

KALMAN MIKSA hirlapíró, megh. Budapesten, 1925 jan. 29-én 53 éves korában. Munkatársa volt a Népszavának és szerkesztője a Szabómunkások Szaklapjának. Sok szociáldemokrata munkát írt és fordított.

KALNOKI HENRIK hirlapíró, szül. Gyömrőn, 1858 aug. 21-én, megh. Budapesten, 1925 ápr. 4-én. Pályáját 1877-ben kezdte mint a Budapest belső dolgozótársa. 1880-ban az Egyetértés közgazdasági rovatvezetője, utóbb A Hitel c. lap szerkesztője lett.

KEMENDY JENŐ festőművész, az Operaház szcénikai felügyelője, szül. Déván, 1860 febr. 8-án, megh. Budapesten, 1925 jún. 25. Új rendszerű színpadát a Művészet c. folyóiratban írta le. Ő írta Mäder Rezső *She* (1898) és *Mályrácska királykisasszony* (1921) c. balletjeinek szövegvökönyvét.

KOMAROMI ISTVAN (apaji) nyug. pü. tanácsos, megh. Budapesten, 1925 márc. 8-án, 58 éves korában. Mint Gömör vm. főjegyzője, 20 évig szerkesztette a Gömör-Kishont c. hetilapot.

KOVACS ANTAL kegyesr. gimn. tanár, szül. Szombathelyen, 1862 márc. 2-án, megh. Nagykanizsán, 1925 júl. — Kecskeméti tanár korában titkára volt a Katona József-Körnek. Számos verse és irodalomtört. cikke jelent meg a vidéki lapokban, részben Nyéki Antal álnéven. Programmértekezései a máramarosszigeti (1886. Fáy András meséi, mint a nevelés eszközei) és a kecskeméti (1890. A n. népérezlem- és kedélyvilága dalaiban; 1892. A tragikum Arany János költészetében; 1906. Ezeréves irodalmunk) gimn. értesítőiben. — Munkái: *A szerelmi bánkódás kifejezése a m. népköltészetben*. (Klly. a Kecskeméti Lapokból.) Kecskemét, 1890. — *Jókai mint regényíró*. (Klly. a Katona J.-Kör évkönyvéből. U. o., 1893.

LEITNER JÁNOS magánhivatalnok, szül. 1896-ban, megh. New-York-ban, 1925 nyarán. 1918 okt. 16. A Hét újságírói igazolványával bejutott a képviselőházba, ahol revolveres merényletet akart elkövetni Tisza István gróf ellen. A bpesti törvényszék fogházából okt. 31-én szabadították ki. Lékai János álnéven verseket és tárcákat írt A Hétbe, Eletbe stb.

MERÉNYI GYULA szerkesztő, megh. Prágában, 1925 márc. — Versei 1915 óta a Felsőmagyarországban. Korona és dollár c. színművét bemutatta a kassai színház; kéziratban Gyönyör c. színműve. Szerkesztője volt a Prágai Magyar Hirlapnak.

MOLNAR LASZLÓ, a Nemz. Színház örökös tagja, szül. Kiskúnfélegyházán, 1857 nov. 25-én, megh. 1925 febr. 4. Jogot végzett s mint Pest vm. tb. aljegyzője lépett 1884-ben a színészi pályára. Vidéki működése után 1896-ban a fővárosba s 1900-ban a Nemzeti Színházhoz került. 1881—84. számos tárcája és színi kritikája jelent meg vidéki lapokban. Egy ideig a Budapesti Hirlap színi kritikusa is volt. Színész korában is írt elvéve tárcákat és elbeszéléseket. — Munkái: *Az egyéniség a művészetben, különös tekintettel a színművészetre.* Bp., 1893. — *Jelmeztan.* U. o., 1905.

PETROGALLI OSZKAR dr. volt orsz. képviselő, a Prágai Magyar Hirlap főszerkesztője, megh. Besztercebányán, 1925 febr.

POZSGAY GEZA hirlapíró, a Sopronvármegye munkatársa, megh. 1925 jún., 33 éves korában.

RACZ DEZSŐ dr. ügyvéd, szül. Miskolcon (?), megh. Budapesten, 1925 jan., 52 éves korában. 1905-ben belmunkatársa volt A Polgárnak.

SERÉDI P. LAJOS dr. ev. főgimn. tanár, szül. Veszprémben 1860 jún. 1-én, megh. Budapesten, 1925 máj. Főleg a filozófiai irodalmat művelte. Irodalomtört. munkája: *Kerényi kedélyvilága.* Eperjes, 1892.

SOM PAL hirlapíró, megh. Budapesten, 1925 júl., 39 éves korában. Sok francia, angol és német novellát fordított le a napilapok részére.

SOMOGYI PÉTER hirlapíró, szül. Pozsonyban, 1854 febr. 24-én, megh. Budapesten, 1925 máj. A N. Polit. Volksblatt, majd a Budapesti Tageblatt s végül a Dunaposta munkatársa volt. Több magyar szerző drámáját, illetve opera vagy operette szövegét fordította le németre. Ezek közül Váradi Antal Raffael és Iskarióth c. tragédiája, Abrányi Emil Ninonja és Egressy Béni Bánk bánja nyomtatásban is megjelent.

SZASZ KAROLY (szemerjai) dr. árvászéki ülnök, szül. Kolozsvárt 1863-ban, megh. Marosvásárhelyen, 1925 febr. Publicisztikai és szépirodalmi működését főleg erdélyi lapokban fejtette ki. Munkái: *A kaukázusi fogoly.* Költői beszély. Írta: Puskin Sándor. Ford. Kolozsvár, 1884. — *Almok és emlékek.* (Versek.) Marosvásárhely, 1908.

SZÉKELY SANDOR brunsvillei (Pa.) ref. lelkész, 1925 júl. belefűlt a Monongaheta-folyóba 43 éves korában. Fordításai: *Amerikai történetek.* Bp., 1922. — *A dollárok hazájából.* Amerikai életképek. Ford. Sárospatak, 1923. — *Drámái egyreleg.* Amerikai írók műveiből. U. q., 1924.

TICHY LAJOS nyug. tanító, szül. Cifferben, 1871-ben, megh. Pozsonyban, 1925 júl. 1. 1895—1923. Pozsonyban volt tanító és hirlapíró. Az ottani újságokba elbeszéléseket, verseket és színműveket írt.

G. P.

Hírek.

A székely rovásírás. — A magyar nyelvtudomány egyik legkitűnőbb művelője, Melich János, a Nyelvtudományi Társaság ülésén kimutatta, hogy a székely rovásírás történeti valóság és nem hamisítvány. A rovásírást őseink már Árpád vezér előtt ismerték s a honfoglalás idején tagjai voltak egy fejlett íráskultúrájának. Ezt az írást a kazároktól elszakadt kabar-törzs hozta magával. A kabar-székely írás egyező elemei a Fekete-tengeri zsidók által használt szamaritánus írásból származnak.

A Halotti Beszédrol. — A M. T. Akadémia I. osztályának fölölvásó ülésén bemutatásra került Karácsonyi Jánosnak a Halotti Beszéd eredetéről szóló értekezése. Karácsonyi Jánosnak az a felfogása, hogy a Halotti Beszédet Somogyvárott valószínűleg maga a somogyvári apát készítette 1195 és 1204 között. Ebben az időben Somogyvárott francia bencések voltak, akik nem tudtak magyarul és az ő használatukra magyar szövegű halotti beszédet kellett készíteni. A somogyvári apát valószínűleg valamelyik szomszéd apátot kérte meg a halotti beszéd megszerkesztésére. Somogyvárról a Halotti Beszéd a pozsonyi káptalan könyvtárába került.

Az Ehrenfeld-kódex. — Hazakerült végre legrégebbi írott könyvünk is. A Magyar Nemzeti Múzeumban helyezték el. Megvásárlása a nemzetgyűlés eldöntökésének köszönhető. Új elnevezésének közhírtételét várjuk!

Argirus-história. — Gulyás József sárospataki tanár a Magyar Néprajzi Társaság egyik ülésén ismertette Gyergyai Albert valamikor rendkívül népszerű törtérijának szinpadí feldolgozását. A háromfelvonásos énekes játékot Balogh István írta. Színműve sikerülten dolgozta egybe a mese legszebb motívumait. Balogh István kézírata most került elő a Nemzeti Színház könyvtárának kisejltözése alkalmával.

Pázmány Péter. — A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem föllállította aulájában nagy alapítójának márványszobrát s ezzel mintegy újból magára vállalta régi tradícióinak megszilárdítását. Pázmány Péter és — a galileista szellem! Hirdesse a mi ősi egyetemünk ünnepélyes külső formákkal is, hogy a tudományos előhaladást a nemzet javára csak a komoly felelősség-érzet szellemében lehet művelni.

Apáczai Cseri János. — Erdély magyarsága a kolozsvári ref. teológia hallgatóinak közreműködésével estély keretében ünnepelte meg Apáczai Cseri János születésének háromszázadik évfordulóját. Tavaszí Sándor előadást tartott, Reményik Sándor pedig felolvasott.

Kisfaludy Károly eldrerezett festménye. — Súlyos gazdasági viszonyaink Kisfaludy Károly egyik festményét a Kinizsi-utcai árverési csarnokba juttatták. Kikiáltási ára mindössze másfél millió korona volt. A nyomorszülte festmény így enyhíti a nyomort.

Himnusz-pör. — A vágsellyei asszonyok és leányok nemzetiségi izgatás miatt a nyitrai csah törvényszék elé kerültek, mert kegyeletes szokásuk szerint tavaly Szent István napján a templomban a Himnusz énekelték. A bíróság a Himnusz első versszakának ismertetése után a vádlottakat felmentette azzal az indokolással, hogy az ott előforduló „ellenség“ szó nem vonatkoztatható a csahokra.

Széchényi Istrán. — Viszota Gyula egyik akadémiai felolvasásában ismertette azt a politikai eljárást, melyet Metternich, az akkori hatalmas államférfi, Széchényi ellen indított 1835-ben országgyűlési szereplése miatt, különösen a magyar nyelv érdekében kifejtett buzgólkodásáért.

Az Akadémia megalapítása. — Az Akadémia az idén ünnepli megalapításának százéves évfordulóját. Ez alkalomból Viszota Gyula ismertette a megalapítás történetét a bécsi udvari titkos levéltár anyagának felhasználásával. Széchényi István azzal a szándékkal jelent meg az országgyűlésen, hogy az országot kiemeli elmaradottságából. A hatalmon levők azonban nem jó szemmel nézték föllépését.

Zalán Futása. — A M. T. Akadémia a Zalán Futása megjelenésének százéves évfordulójának emlékére ünnepi ülést tartott. Az elnöki megnyitót Berzeviczy Albert mondotta. Utána Császár Elemér felolvasást tartott a Zalán Futásáról.

Vörösmarty-ünnep a cseh határ közelében. — Zemplén vármegye a Zalán Futása megjelenésének századik évfordulóján nagy ünnepséget rendezett a Bodrog-közben, mivel a fenséges eposznak legszebb lírai részletei, Ete és Hajna szerelmi jelenetei, itt játszódnak le. A cseh határtól egy puskalövésnyire gyűlt össze az ünnep közönsége, majd a régi Kazinczy-kert közepén álló mauzoleumhoz vonult, hol Orlai Petrich Somának hatalmas falképe Vörösmarty és Kazinczy találkozását ábrázolja.

Kriza János. — Az erdélyiek kegyelettel ünnepelték meg Kriza János halálának ötvenedik évfordulóját a kolozsvári unitárius kollégium dísztermében. Sajnos, Kriza János sírja gondozatlan, még csak vadrózsa sincs rajta. Maholnap talán egy egyszerű sírkő sem mutatja az érdemes püspök nyugvóhelyét.

Diszgyűlés Petőfi születése napján. — A Petőfi-Társaság a Kiskőrösi Petőfi Irodalmi Kör-rel Kiskőrösön tartott diszgyűlésén elhatározta, hogy minden év utolsó napján, Petőfi születési évfordulóján, Petőfi szülőházában közös diszgyűlést tartanak. A nagyközönségnek ugyanakkor Petőfi-ünnepélyt rendeznek.

Arany János sztenogramma. — Téglás Géza a Gyakorló Gyorsírók Társasága diszgyűlésén előadás keretében ismertette Arany János két gyorsíró sorának megfejtését s gyorsírástörténelmi szempontból méltatta a felfedezés jelentőségét. Arany János valószínűleg az 1843-ban kiadott Taylor-Dobrossy-féle magyar gyorsírási könyvből tanulta meg a gyorsírást.

Arany János-emléktábla. — Az Erkel-utca 20. számú ház falán a háztulajdonosok díszes márványtáblát helyeztek el annak emlékére, hogy Arany János 1860—1864 között ott lakott a második emelet egyik sarokszobájában. Arany János ebben az időben főtítkára volt az Akadémiának, igazgatója a Kisfaludy-Társaságnak. Lakásán jöttek össze az akkori irodalom vezéregyéniségei. Itt alkotta a Buda Halálát, itt szerkesztette a Figyelőt és a Koszorút és itt írta irodalmi tanulmányainak legnagyobb részét.

Nagykőrösön Arany János-Társaság alakult. — Nagykőrös közönségének évtizedes törekvése vált valóra az Arany János-Társaság megalakulásával. A Társaság elnöke Benkő Imre nyug. főgimn. tanár lett, az Arany János-kultusz egyik lelkes vezére. A közgyűlés után Arany János nagykőrösi szobrát

nál, melynek fölállítását Bárd Miklós és neje lelkes izgatása tette lehetővé, rögtönzött ünnepséget tartottak.

Arany János kisebb költeményei. — Voinovich Géza szerkesztésében a Franklin-Társulatnál megjelentek Arany János összes kisebb költeményei. A kötetet Arany János arcképe díszíti. A versek megfelelő tárgyi magyarázatokkal vannak ellátva.

Arany Juliska díszstrhelyen. — Nagyszalonta régi temetőjét most úrtik ki. Arany Juliska holttestét hozzátartozói kívánságára exhumálták és az új temetőben a Nagyszalonta által adományozott díszsírhelyen temették el.

Jókai-breviárium. — Jókai Mór a maga munkáiban szétszórt aforizmáinak gyűjteményét még negyven évvel ezelőtt összeállította egy német kiadó kérésére. Akkoriban Negyven Év Visszhangja címmel a Révay-testvéreknél magyar nyelven is megjelent ez az aforizma-gyűjtemény. Az új kiadás a régebbin alapul. A kötet Jókai gondolatainak csak elenyészően csekély részét foglalja magába.

Jókai-ereklyék kiállítása. — A Nemzeti Múzeum Jókai személyével kapcsolatos ereklyékből kiállítást rendezett. A kiállítás anyagát Rédey Tivadar válogatta ki és állította egybe tudással és szeretettel. A kiállítás méltán sorakozott a centennáriumi ünnepségek közé.

Jókai-sorsjáték. — A Petőfi-Társaság az ország szellemi integritásának megvédésére alkotandó hatalmas irodalmi alap megteremtésére Jókai-sorsjátékot rendez. A Jókai arcképével ellátott sorsjegyek darabonként 20.000 K-ért kaphatók. A főnyeremény 200 millió korona.

A városi mérnökök Jókaiért. — A városi mérnökök országos szövetsége Szombathelyen tartott második vándorgyűlésén Szalai Lajos *Jókai és a mérnökök* címen tartott előadást. Rámutatott arra, hogy Jókai sok regényében megörökítette a mérnököket, azért a mérnökök hálából igyekezzenek utcákkal, terekkel, épületekkel, ligetekkel és fasorokkal hódolni Jókai emlékének.

Madách Imréné sírját nem találják. — Madách Imréné Fráter Erzsébetnek a nagyváradi öreg temetőben nem találják a sírját. A boldogtalan asszony úgyszólván az árokból került a nagyváradi kórházba és onnan a temetőbe. A Fráter-család tagjai közül azonban senki sem tudja megmondani, hogy hol fekszik a megvetett asszony. Még a temető-csész sem tud felvilágosítást adni nyugvóhelyéről, mert sem kő, sem egyéb jel nem mutatja ismeretlen sírját. Az az egy bizonyos, hogy valahol hátul a kórházi halottak temetőjében pihen.

Az Ember Tragédiájának színházi tiszteletdíja. — Paulay Ede, aki az Ember Tragédiáját először alkalmazta színpadon, a Nemzeti Színház akkori intendánsával abban állapodott meg, hogy munkája fejében a mindenkori előadás bruttó bevételének tíz százalékát kapja. Halála után a proletár-diktatúra korszakáig özvegyének is kiutalták a jutalomdíjat, de azután a folyósítást megtagadták. Hosszas tárgyalás után a kultuszminisztérium és az özvegy abban állapodtak meg, hogy a tantiémeket 1924 január 1-ig visszamenőleg megkapja az özvegy, de az addig ki nem utalt összegekről lemond. Minthogy azonban a darabot a Nemzeti Színház most már Hevesi Sándor átdolgozásában játssza, az özvegy elesett volna a jutaléktól. Hogy ez ne történjék meg, Hevesi Sándor az özvegy javára lemondott a jutalomdíjról.

Tóth Edéről. — Az idén volt ötven éve annak, hogy Tóth Ede halhatat-

lan népszínművét, *A falu rosszt*, először játszotta a Nemzeti Színház. A darab ötven év alatt 290-szer került színre.

Lauka Gusztávné. — A hajdanában Nagybecskerekre került költő özvegye 68 éves korában mindenes cselédnek állott be, hogy mindennapi kenyerét megszerzhesse. Nem bírta a munkát, az utcára került. Az elgyötört özvegyet Szekeres József volt vármegyei hajdú vette magához szegényes lakásába. Halála után temetéséről is ő gondoskodott. Rövid az eset, a tanulság azonban... „Mégis ne szóljon erről ajakad, nehogy ki távol sír e nemzeten, megutálni is kénytelen legyen.“

Váradi Antal emlékezete. — A Petöfi-Társaság felolvasó ülésén Petri Mór hosszabb tanulmányban újította fel a Társaság volt alelnökének és tiszteleti tagjának, Váradi Antalnak emlékezetét. Megrajzolta az író és költő alakját és egész munkásságát.

Móra István jubileuma. — A Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság nemrégiben ünnepelte Móra István negyvenéves írói jubileumát műsoros ünnepély keretében. Móra István érdemes író, de az élelmes pályatársak és kiadók már régen háttérbe szorították.

Kőrösi Henrik. — A Gárdonyi Géza Irodalmi Társaság ünnepet tartott Kőrösi Henrik negyvenéves írói jubileuma alkalmából. Az ünnepeltnek írói munkásságát Köveskúti Jenő ismertette. A Társaság Kőrösi Henriket dísztagjává választotta.

Papp-Váry Elemérné síremlékének leleplezése. — A magyar Híszkegy halhatatlan írónőjének síremlékét bensőséges ünnep keretében leplezte le a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége a kerepesi temetőben, a Deák-mauzóleum közelében. A síremléket közadakozásból emelték. Érdekes adata a gyűjtésnek, hogy az első honvéd gyalogezred legénysége, ezek az egyszerű katonák, kétszer annyit adtak a síremlékre, mint az összes budapesti pénzintézetek együttvéve! Nem érdektelen az sem, hogy a sajtónak az a része, mely a botrányoknak, gyilkosságoknak és szerelmi drámáknak annyi helyet juttat. Papp-Váry Elemérné emlékére alig szentelt néhány sort. Akadt olyan lap is, mely az ünnepről meg sem emlékezett!

Ady Endre betegsége. — Ady Endre kezelőorvosa előadást tartott Ady Endre betegségének kérdéséről és bebizonyította, hogy Ady Endre alkoholizmusban szenvedett, de paralízise nem volt. Ez előadás visszhangjaként nyilatkozott egy orvosprofesszor, hogy Ady Endrénél talán veleszületett ivási hajlamosságról is van szó. Nem paralízise volt, hanem álparalízise, stb. Nem tudjuk, hogy az orvosok hogyan tartják összegeyzetothetőnek nyilatkozataikat a kötelező orvosi titoktarással, de a józtlés nevében mindenképen tiltakoznunk kell az ellen, hogy Ady Endrének — s általában kiváló embereinknek — belső ügyeit nyilvánosan tergessék. Minden ember életében többé-kevésbé akadnak olyan dolgok, amelyek nem tartoznak a nyilvánosság elé. Hogy egyesek kéjjel tárgyalják az ilyen szenzációs eseteket: valóságos botrány.

Ady Endre Kultúrtársaság. — Párizsban ezen a címen az ott élő magyarok között egyesület alakult az ottani magyarság kulturális szükségletének kielégítésére. Az alakuló ünnepségen megjelent egy francia író is, beszédet mondott s Adyt a legmagyarabb magyarnak nevezte. Azután csárdás járta, de szólt a jazz-band is, szóval igazi poeti estét rendeztek.

Ady Endre koszorúja. — Az Ady Endre emlékére szerzett verseket Rozsnyay Kálmán terjedelmes kötetben állította össze. Juhász Gyula, Babits Mihály, Tóth Árpád, Szép Ernő és mások szerepelnek a gyűjteményben.

Förster Aurél ünneplése. — Följegyezzük ezt az ünneplést, mert a magyar anekdotának ez a művésze a maga olthatatlan magyar fajszeretetével mondott néhány jó megfigyelést ünneplése alkalmából. A világ minden népénél, úgymond, a fővárosok vezetnek a nacionalizmusban, csak Budapest áll elszigetelten a vidékkel szemben. Budapestnek meg kell változnia, polgárságának az erősebb nemzeti érzés útján kell haladnia. A világot nem a királyok és kormányok igazgatják, hanem az agitátorok, újságírók és bankárok New-Yorktól Moszkváig.

Aachs Mihálytól Adorján Györgyig. — Gulyás Pál magyar életrajzi lexikonjának, ennek a monumentális vállalatnak, most jelent meg az első füzete. Minden magasztatást megérdemel. Olyan alkotás lesz ebből, hogy a késő századok is hálával fogják forgatni köteteit. Gulyás Pál közölni szándékozik mindazoknak az életrajzát is, akiktől legalább egy újságcikk jelent meg.

Böhm Károly stremléke. — A kiváló magyar bölcselethez az egyszerű fakereszt helyett magyarnyelvű díszes márványtáblával jelölték meg sírját Besztercebányán. Az emlék közadakozásból készült. A gyűjtés még a háború előtt megindult, de a közbejött események sokáig megakadályozták az emlék felállítását. A Böhm-kultusz továbbra sem marad félbe. Bartók György, Böhm Károly jeles tanítványa, ki fogja adni mesterének hátrahagyott kéziratait.

Pornografia. — Újabb időben még az úgynevezett jobb körök is kezdik írószámba venni és valódi művésznek tartani az olyan pornografust, akit a bíróság ismételtelen elítélt. Izlésváltozás ide, izlésváltozás oda: a pornografus nem író, nem is művész, hanem egyszerűen nemi szélhámos, az írása eredmények pedig semmi köze sincs az irodalomhoz. Olyan irodalmi szegénylegények ezek a pesti alakok, akik tolluk tisztességét odaadják a pénzért, mert, sajnos, vannak olyan erkölcsi nyomorékok és rokkantérszűsiek, akik azt megfizetik.

Egy pornografus halála. — Egy „népszarú” osztrák író Bécében egy fiatalember revolverlövésekkel agyonlőtt. Agyonlőtte azért, mert a hírhedt pornografus regényeivel és folyóiratával a nemi élet és korlátlan szerelmi szabadság agitátoraként lépett föl. Nemzeteryesztő műveit az élvezethajhász emberek izgatott érdeklődéssel olvasták: valósággal kapkodták és falták. A morényletet éppen ezért az iránya elleni szörnyű visszahatásnak kell tekintenünk. A magyar sajtó egy része, természetesen, rajongó rokonérzéssel gyászolta az elhunyt szerencsétlent.

A színpad erkölcsstelensége. — A Városi Színház az egyik állami alkalmazott rendezésében egy operát és egy némajátékot mutatott be. A rendező a darab szellemétől eltérő durva erotikával hozta színre az egyes jeleneteket, amit az egyik kritikus erősen kifogásolt. A rendező ezért a kritikáért becsületértés és hitelrontás címén pert indított! A bíróság a kritikust felmentette. Különös, hogy éppen az teszi meg a följelentést, akit elsősorban kellett volna felelősségre vonni.

A megrendelt darabot elő is kell adni. — A budapesti törvényszék ítéletben kötelezte az Unio színházi részvénytársaságot, hogy Verő Györgynek megrendelt és előadásra elfogadott Pesti Nóta című darabját még ebben az

évben előadja. Az ítélet indokolása szerint a megrendelés és elfogadás tényében benne van az a kötelezettség is, hogy a darabot csakugyan előadják.

Mikszáth Kálmán emlékének gyalázása. — MórícZ Zsigmond a Színházi Élet hasábjain megjelent Bródy-nekrológiájában durva sértést követett el Mikszáth Kálmán emlékéen. Többek között ezt írta: Mikszáth a tót *paraszt-nemes, iparos-gyerek... pénzért* pucolta a *rozsdás ideálokot*, de közben leköpködte, kicsúfolta, kinevette őket. Ez a förmédvény általános fölháborodást keltett, mert a közvélemény egyik nagy emberünk nyegle megsértését látta a kegyelet nélküli nyilatkozatban. A magyar nemzeti irodalomtörténet egyik halhatatlan értéke végre is nem útszéli rongy. Mikszáth Kálmán, a költő fia, feljelentést adott be a bíróságnál MórícZ ellen és példás büntetést kért.

Háborúság a Gárdonyi-filmekért. — A Gárdonyi-örökösök szerződésileg megengedték egy moziszínésznek, hogy a Göre-könyvekben előforduló alakok felhasználásával egy estét kitöltő erkölcsös filmszkeccset írhasson, azt filmre felvehesse és 1927 májusáig Magyarországon és Amerikában játszhassa. A jogért Magyarországon négy százalékot, Amerikában tíz százalékot kötöttek ki. A színész azonban nem fizetett, hanem bejelentette az örökösöknek, hogy Amerikában csődbe jutott. A Gárdonyi-örökösök úgy értesültek, hogy az új hazában pompásan jövedelmezett a film, amit a színész-vállalkozó levélben közölt is itthoni barátaival, sőt az egyik lapban tudósítás jelent meg arról, hogy miképen kell meggazdagodni Amerikában egy magyar színdarabból.

Norella-pör az ügyészségen. — KarinthY Frigyeset Az Estben közreadott Fekete miso című novellája miatt a kir. ügyészség szemérem elleni vétség és vallásgyalázás miatt pörbe fogta. A pörben Herczeg Ferenc volt a szakértő. Véleménye szerint a Fekete misének, melyben KarinthY Hans Heinz Ewors buja irányát akarta kifigurázni, irodalmi értéke van. Nem szállunk perbe a kiváló szakértő véleményével, de az erkölcsteleenség semmiféle vonatkozásban sem lehet irodalmi értékű.

Juhász Gyulát pörbefogták. — Juhász Gyulát, a Petőfi-Társaság tagját, egy vezércikke miatt Szeged volt kormánybiztosa rágalmazás és becsület-sértés miatt feljelentette. A cikkben azt írta Juhász Gyula: „Nem akarunk többé bolsevistát látni, aki a hazafiság álarca alatt orgoványi és britanniás hűstetőkkel dicsekszik, aki a nemzet újjászületésének hajnalát honfitársának vérevel szenteli fel és nem akarunk többé hivatali denuncianst és ellenforradalmárt látni.“ A volt kormánybiztos viszont demagóg vezérnek nevezte a költőt, aki Szegeden munkás-színpadot csinál, a forradalom alatt a szegedi színházat igazgatta, s a város közepén szétverette a magyarokat. A bíróság Juhászt rágalmazás vétségében bűnösnek találta s hárommillió korona pénzbüntetésére ítélte el.

Zerkovitz Arácska-pöre. — Zerkovitz Bélát Hubor Miksa karmester nagyobb összegű kártérítésért bepörölte. A zeneszerző melódiáit ugyanis ő összhangosította és hangszerelte, de a zeneszerző nem fizette meg őt kellőképen. A bíróság húszmillió korona fizetésére kötelezte Zerkovitz Bélát, aki százmillióra becsülte a darabból befolyó jövedelmét. A bíróság a társzerzői viszonyt nem állapította meg.

Gyóni-pör. — Egy műkedvelői előadáson az egyik szereplő elszavalta Gyóni Gózának Cézár én nem megyek című versét. A királyi ügyészség a

mükedvelőt izgatásért perbe fogta. Az elsőfokú bíróság fölmentő ítéletet hozott, de a királyi tábla megállapította az izgatást s megbüntette a mükedvelőt. Ezzel szemben a Kúria kimondta, hogy a világháború folyamán katonai szolgálatra önként bevonult, hadi szolgálatát híven teljesítő, az orosz hadifogságban elhalt, de magyar lélekből fakadó költeményeivel halhatatlan emléküvé vált Gyóni Géának Cézár én nem megyek című verse izgatást nem tartalmaz. A királyi tábla tévedett a költemény tartalmának magyarázata tekintetében s ennek folytán abban is, hogy a költemény elszavalása izgatás volna. A mükedvelőt fölmentették.

Maróczy Géza pöre a Franklin-Társulattal. — Maróczy Géza és Szemere Imre ozelőtt huszonöt évvel A sakkjáték kézikönyve címmel összefoglaló munkát írtak, mely a Magyar Könyvtár kiadásában jelent meg. A kapós könyv a háborús évek alatt teljesen elfogyott. A szerzők, látva a sakkörök érdeklődését, átdolgozták munkájukat, de közben a Franklin-Társulat elhatározásából újra megjelent régi könyvük, melyen még az sem volt föltüntetve, hogy második kiadás. Maróczyék a szerzői jogbitorlás megállapítása és százmillió korona vagyoni okégtétel iránt keresetet indítottak a kiadó ellen. A pör egyezséggel fejeződött be.

Nem bizonyítható, hogy a zsidóság ellensége az államnak. — Trenkó József A zsidóság szerepe a bécsi forradalomban címmel cikket írt A Cél folyóiratba. A cikk azt állította, hogy a forradalomnak szocialista rablássá való elfajulása mindenütt a zsidók müve. A zsidó a legsúlyosabb idegbántalmakra hajló faj, a zsidóság pedig semmi egyéb, mint állandó összecsküvés az állam és ennek jogrendje ellen. A keresztény felekezetű egyénnel szemben a zsidóságot a bosszú és a gyűlölet érzése vezeti. A bíróság ezeket a fejtegetéseket s még inkább a többi, jóval indulatosabb állítást a tárgyilagos bírálaton túlmenőknek minősítette s a valódiság bizonyítását nem engedte meg.

A tudományos társulatok fővárosi bizottsági tagjelölése. — A székesfőváros törvényhatósági bizottságának újjászervezéséről szóló 1924:XXVI. törvénycikk 13. §-ának rendelkezései szerint az Akadémia, a Szent István Akadémia, a Kisfaludy-Társaság és a Petöfi-Társaság egy-egy tagot jelölhet, hatósági biztos jelenlétében, a fővárosi törvényhatósági bizottságba. A négy jelölt közül egy kap tagsági kinevezést, de ugyanakkor pl. az ügyvédi kamara több tag beküldésére jogosult! Az eset nagy megdöbbenést keltett városszerte. Mind a négy Társaság fölemelte tiltakozó szavát s a jelölést nem ejtette meg. A kínos helyzetbe került belügyminiszter nem tudta rákényszeríteni a jelölést a négy Társaságra. A tudományos közvélemény hallatlan megalázás gyanánt fogta föl az egész ügyet s ez volt az oka a szenvedélyes ellenállásnak.

Az Akadémia jutalmazottjai. — Az akadémiai nagyjutalmat Berzeviczy Albert Az abszolutizmus kora Magyarországon című munkájának ítelték oda, a Marczibányi-mellékjutalmat Hóman Bálint kapta meg Magyar pénztörténet című munkájáért. A Samuel-díjat vitéz Házy Jenőnek a Soproni magyar szöjegy-zék című értekezése nyerte el, míg a Riedl Frigyes díj Zlinszky Aladárnak jutott Klasszicizmus és romanticizmus című művéért. Az ünnepélyes közgyűlést Jókai emlékének szentelték. Rákosi Jenő Jókai hibáiról tartott előadást, Négyesy László pedig Jókai költői és nemzeti értékéről szóló ünnepi dolgozatát olvasta fel.

Választás az Akadémiában. — Az Akadémia idej nagygyűlésén Berzevicy Albertet újból elnökké választották. Alelnök Illosvay Lajos lett. A tagválasztó teljes ülés tiszteleti tagokká választotta Ravasz Lászlót, Károlyi Árpádot és Teleki Pált. Rendes tagok lettek: Horváth Cyrill, Takács Sándor és Sigmond Elek. Levelező tagok: Zichy István, Zsigmond Ferenc, Moór Gyula, Schütz Antal, Gombos Ferenc, Madzsar Imre, Szekfű Gyula, Groh Gyula, Ortway Rezső és Csiki Ernő. A teljes ülés elhatározta Fraknói Vilmos arcképének megfestését.

Akadémiai mozzanatok. — Császár Elemér az Akadémia ünnepi ülésén kegyeletes hangon újította föl Bayer József emlékeztétét. Élettörténetével kapcsolatban ismertette tudományos munkásságának eredményeit és drámatörténeti dolgozatait. — Fináczy Ernő emlékbeszédben méltatta Apáczai Cséri János érdemeit. A nagyrahatott magyar tudós örökének őrzésére és ápolására ma, mikor egyedüli fegyverünk a kultúra, nagyobb szükségünk van, mint valaha.

Székfoglaló az Akadémián. — A Magyar Tudományos Akadémia első osztályának fölolvásó ülésén Kéky Lajos *Helyi színek költészetünkben* címmel tartotta meg székfoglaló előadását. Vizsgálta azokat az elemeket, melyek egyes vidékek hangulataiul kerültek irodalmunkba. Sorra vette a nagy Alföldet, a Dunántúlt, a Felföldet és Erdélyt. Mindegyik területről megállapította annak éghajlata és földje sajátossága szerint azokat a befolyásokat, amelyeket költőinkre tettek.

A Kisfaludy-Társaságból. — A Társaságban a költői hely betöltése alkalmával nagyobb küzdelem fejlődött ki Zilahy Lajos és Szathmáry István jelöltek között. A választást mindkét párt részéről korteskedés előzte meg, mely azonban mindvégig előkelő színvonalon maradt. A választás is szépen, szabályszerűen folyt le s Zilahy Lajos győzelmével végződött. — Szász Károly a Társaság nagyérdemű titkárára másirányú nagy elfoglaltságai miatt a titkárságról lemondott. Utódjául egyhangúlag Voinovich Gézá-t választották.

A Kisfaludytákról. — A Kisfaludy-Társaság legrégebbi tagja Rákosi Jenő, akit még 1869-ben választottak meg. Vargha Gyula 1883 óta, Apponyi Albert, Hogedűs István, Herczeg Ferenc és Kozma Andor 1893-tól tagjai a Társaságnak. Jakab Ödön, Radó Antal harminc esztendeje tagok. A legfiatalabb tag Zilahy Lajos, aki akkor még nem élt, amikor Vargha Gyula tag lett. Régebbeni tagok a már említettekén kívül Ambrus Zoltán, Benodek Elek, Berzevicy Albert, Csengery János, Ferenczi Zoltán, Négyesy László, Pekár Gyula és Szabolcska Mihály. Négy tagon kívül a többi mind Budapesten él. A tagok között van négy volt miniszter, két államtitkár, négy képviselő, egy püspök és tizenkét egyetemi tanár.

A Petőfi-Társaság nagydíjainak kiosztása. — A Petőfi-Társaság Jókai Mór emlékének szentelt márciusi nagygyűlésén osztotta ki 500.000 koronás nagydíjait. A Petőfi-nagydíjat Vargha Gyulának, a Jókai-nagydíjat Bársony Istvánnak, a tőzsdei nagydíjat Császár Elemérnek ítélték oda.

Az Irodalomtörténeti Társaságból. — A társaság fölolvásó ülésén Galamb Sándor a magyar alsóbbfajú drámai művek fejlődésével foglalkozott. A magyar operett Bényei István színész és Allaga Géza karmester egyfelvonasos *A szerelmes bojtár*-jával 1862-ben született meg Molnár György Budai

Népszínházában. Miklóssy Gyula pesti színházának és a pesti Népszínház első korszakának ismertetése után Rákosi Jenőt mutatta be, mint a magyar operett legkiválóbb mesterét. Végül az operett hanyatlását vázolta az alsóbbfajú drámai irodalom legújabb ágának — a kabaré-tréfáknak, filmjátékoknak és revü-műfajnak — szerepét világította meg. — Harsányi István egy XVII. századi most felfedezett virágénekről és a debreceni grammatika eddig ismeretlen szerzőjéről értekezett. Kimutatta, hogy a Halmi Megyek cím vers szerzője Győry Mihály és hogy Balassa Bálint istenes énekeinek függelékében két vers szerzője Kőrösi István.

A Filológiai Társaság jubileuma. — A magyar szellemi élet számos kiválóságát magába foglaló Társaság fennállásának 50 éves évfordulója alkalomból ünnepélyes közgyűlésen áldozott egyik alapítója Pónori Thewrewk Emil, kiváló vezére, Heinrich Gusztáv és több más érdemes férfiú emlékének.

A Földtani Társulat jubileuma. — A Magyar Földtani Társulat most ünnepelte fennállásának 75 éves évfordulóját. Mauritz Béla elnöki megnyitójában a társulat múltjával foglalkozott s elismeréssel méltatta a tagok munkásságát. A társulati tagok sorában vannak olyanok, akik már 59, 55 és 50 év óta tagjai a társaságnak.

Az Iparművészeti Társulat jubileuma. — A Trefort Agoston alapította társulat most ünnepelte fennállásának negyvenedik évfordulóját. A társulat sokat tett az általa képviselt művészeti ág fellendülése és fejlődése körül. Tagjai sorában mindenkor helyet foglaltak legkiválóbb műtörténészeink és társadalmi kiválóságaink. Több külföldi kiállításon sikerrel képviselte a magyar iparművészetet.

Magyar Katonai Írók Köre. — Ez az irodalmi kör a magyar katonai irodalom művelésére alakult. Elnöke Hazay Samu lett, másodelnöke Szurmay Sándor, ügyvezető alelnök Pilch Jenő, főtítkára De Scardelli Cézár.

A Vörösmarty-Akadémia. — Az őszirózsás forradalomnak ez a jól ismert alakulata most már előlépett, hogy „a tömörülés erejével próbáljon irányítóan hatni a mai irodalmi anarchia között“. Az Akadémia tagjai: Ambrus Zoltán, Babits Mihály, Barta Lajos, Biró Lajos, Elek Artur, Fenyő Miksa, Füst Milán, Gellért Oszkár, Hatvany Lajos, Heltai Jenő, Herczeg Ferenc, Ignotus, Juhász Gyula, Karinthy Frigyes, Kemény Simon, Kosztolányi Dezső, Krudy Gyula, Laczkó Géza, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Móricz Zeigmond, Nagy Lajos, Nagy Zoltán, Osvát Ernő, Révész Béla, Schöpflin Aladár, Szép Ernő, Szini Gyula, Szomor Dezső, Tersánszky Jenő, Tóth Árpád. Az akarata ellenére megválasztott Herczeg Ferenc kijelentette, hogy a forradalomban s még inkább a bécsi „emigrációban“ kompromittált elemekkel semmi körülmények között sem akar együtt lenni.

Bibliotheca Apponyiana. — A nemrégben elhunyt gróf Apponyi Sándor anyagi értékben felbecsülhetetlen könyvtára a Magyar Nemzeti Múzeumba érkezett. Ebben a ritka gazdagságú gyűjteményben körülbelül 3000 darab XV—XVIII. századi külföldön megjelent magyar vonatkozású nyomtatvány van. Megtudjuk belőle, hogy XV—XVIII. században miként vélekedett rólunk a bennünket ma meg nem értő Európa. A könyvtárt ugyanúgy helyezik el Budapesten, ahogyan az a lengyel kastélyban állott. A rendezés munkájában az özvegy grófné is részt vesz. A nemzet mindenkor kegyelettel fogja megőrizni az elhunyt gyűjtő nemes emlékét.

Könyvforgalmunk. — A magyar könyvkereskedelmi statisztikának múlt évi adatai azt mutatják, hogy külföldi könyvbehozatalunk a békeévekkel összehasonlítva nagy visszaesést mutat. 1924-ben 5461 q könyv érkezett hozzánk, míg az utolsó békeév behozatala 22.473 q volt. Mostani területünk sajnos egyharmada csak az akkori Magyarországnak és ha még hozzávesszük, hogy 3444 q-t egy Kopenhágában nyomtatott képeslap teszi ki, akkor megállapíthatjuk, hogy a békebeli mennyiségnek csak kis részét hozzuk ma be könyvekben. Németországból 858 q, Ausztriából 845 q, Cseh-Szlovákiából 120 q, és Franciaországból 110 q könyv érkezett. A német könyvbehozatal erősen csökkent, míg a francia körülbelül a békebeli állapotnak felel meg. Az elmúlt esztendőben 500 esetben körülbelül egy milliárd értékű magyar könyv került külföldre. Legnagyobb volt a kivitel Cseh-Szlovákia felé, azután Ausztriába, Romániába, Németországba, Jugoszláviába és az amerikai Egyesült Államokba. Mennyiségileg meg lehetnének elégedve a kivitellel, mert körülbelül félmillió kötet könyv jutott át a trianoni határon; minőségileg azonban kevés jót mondhatunk a kivitt könyvekről. Legfőbb cikk a füzetes regény és gyöngye külföldi regények magyar fordításai. A jó könyv ritka, mint a fehér holló, a nemzetnevelő könyvek pedig teljesen megakadnak a trianoni határokat védő szuronyerdőben.

Drágák a magyar könyvek. — A drágaság oka a csekély példányszám. Németországban átlag 20.000 példányban nyomják a könyveket, nálunk 3000 példánynál többet nem szoktak nyomtatni egy könyvből s 2000 példánynál több nem is igen fogy el. Egyik kiadóvállalatunk egy sorozat erotikus regényt 4—5000 példányban nyomtat s az előjelek arra mutatnak, hogy a könyveknek erre a fajtájára már van vevőközönség. Egy 280 oldalas elsőrangú kiállítású könyv darabjéért, ha 3000 példányban nyomják, 12.000 K-t kell a nyomdának fizetni. Ehhez járul még a 25 százalék könyvárusi jutalék, a 10 százalék írói honorárium, úgyhogy egy ilyen könyvért a kiadó kb. 25.000 koronát fizet. Amennyivel többet kér a könyvért, az a kiadó haszna. Ha 20.000 példányban nyomnának nálunk egy könyvet, 12.000 K-nál többre nem kerülhetne még egy vaskosabb regény sem. Érdekes, hogy ma a közgazdasági könyveknek van aránylag a legnagyobb kelendőségük. Az utóbbi időben Kozma Andor Goethe Faust-fordításának volt nagy könyvsikere. Már két kiadásban jelent meg s rövid idő alatt 6000 példány fogyott el belőle. Szomorú jelenség azonban, hogy a magyar írók legtöbbször nem találhatnak kiadót. A szerzők javarészből saját kiadásukban jelentetik meg könyveiket s csak díszül teszik rá a könyvkiadó nevét.

Könyvkiadók versenye. — A Dante Könyvkiadó Vállalat Hugo Victor jogutódától megszerezte a Nyomorultak fordítási jogát. A regény meg is jelent 140.000 koronás áron. Ez a körülmény versenyre indította a Révay-Testvéreket, akiknek már régóta készen áll a szedése. Hirtelen elhatározással forgalomba hozták a regényt 84.000 koronás áron. Hogy a versenyt meddig bírják a kiadók és hogy melyikük fizet rá, az bizonytalan: a lényeg az, hogy a közönség aránylag olcsón jut a regényhez. Félünk azonban, hogy a kiadók abbahagyják az olcsósági versenyt s a könyv árát közös egyetértéssel — felemlik.

Két kocsit könyv. — Az Athenaeum könyvkiadó r. t. címére két vasúti kocsira való könyv érkezett Edinburghból. A részvénytársaság az Athenaeum

könyvtár köteteit annak idején, hogy minél olcsóbban juttathassa a közönség kezébe, a skót Nelson-cégnél nyomatta. A háború miatt a példányok egész serege kinrokodt. Sikerült nemrégiben felszabadítani és hazahozatni a könyvkészletet. Móricz Zsigmond, Heltai Jenő, Szemere György, Tóth Béla, Szini Gyula és más magyar szerzők mellett Zola, Kellermann, Balzac, Maupassant, Murger, Dickens, Tolsztoj, Gorkij, Meresovszkij munkái szerepelnek a kötetek között.

A világ 1923. évi könyvtermése. — A legtöbb könyv Angliában jelent meg: 12.247 drb. Franciaországban: 9159 drb. Az Egyesült Államokban: 8873 drb. Legkevesebb könyv jelent meg Luxemburgban: 140 drb. Az előző évhez képest minden államban szaporodás mutatkozik, kivéve Franciaországot, ahol 173-mal csökkent a megjelent könyvek száma. Magyarországon 1923-ban 1762 könyv jelent meg. Ebből eredeti 1349, fordított 413.

Orientalista könyvgyűjteményeink kivándorlása. — Goldzieher Ignác gazdag könyvtára egy angol mecénás bőkezűségéből ajándékképpen a jeruzsálemi zsidó egyetem birtokába került. Most Venetianer volt újpesti főrabbi értékes orientalista gyűjteménye is külföldre vándorolt.

A mai szerkesztőség. — Egy mostani nagy napilapnak körülbelül a következő állandó alkalmazottai vannak: 46 szerkesztőségi tag, 90 kiadóhivatali tisztviselő, 200 kihordó, 50 éjjeli és nappali expedíció alkalmazott, 20 szolga, 6 öntő, 3 gépmester, 1 villanyszerelő, 12 segédmunkás, 3 korrektor, 2 metőr, 5 kéziszedő és 11 gépszedő, vagyis összesen 449 többnyire családos ember. Ha azonban még ideszámítjuk a külföldi tudósítokat, az alkalmi munkatársakat s a külső cikkírókat, még jóval több azoknak a száma, akik egy nagy szerkesztőségben munkához jutnak.

Felelős szerkesztő fölé nem lehet szerkesztőbizottságot állítani. — A Kúria nemrégiben elvi jelentőségű ítéletet hozott, melyben kimondotta, hogy a felelős szerkesztő nem köteles elfogadni a fölébe helyezett szerkesztőbizottságot, mert nem vállalhat felelősséget akkor, ha a lapot minden feltétel nélkül mások irányítják.

A sajtószabadság. — Nagyon sok szó esett mostanában a sajtószabadságról. Persze azok beszéltek legtöbbet, akik valamikor kézigránátos terrorfiúkkal gyakorolták a sajtószabadságot. Ma persze elénségei minden lapbetiltásnak. Egy bizonyos. Hogy ha valaki a sajtószabadságot valóban nagy dolognak tartja, akkor el kell ismernie a sajtó felelősségét is és nem engedheti meg, hogy ezzel a legrútábbul visszaéljenek.

Színház és cenzúra. — A kultusztárca költségvetésének parlamenti tárgyalása során a színházakról szóló szakasznál az egyik felszólaló a többek között a következőket mondotta: A mai színházi produkcióban igen kevés a művészet. A legtöbb színházban olyan darabokat játszanak, melyek legföljebb egy jó vacsorához, vagy egy jó éjszakához ébresztenek kedvet. A mai színházak valósággal a szexuális büntények közönséges mutatványos bódéivá süllyedtek. — Ebből a felszólalásból lett is azután hadd el hadd. A nyilatkozatok és cikkek özöne harsogott a felszólaló által kívánt színházi cenzúra ellen. Történt pedig mindez a művészet szabadságának védelmében. Az egyik cikkíró buzgalmában odáig ment, hogy Sophoklész Oedipusának, Shakespeare Hamletjének és Katona Bánk Bánjának a másorról való levételét kérte, félre

nem érthető ironikus célzattal. Bodónéként azonban arról, amiről a felszólaló tényleg beszélt, egy szót sem szóltak: hogy tudniillik vannak színházaink, amelyek valóban olyanok, aminőknek a felszólaló jellemezte. Ezeknek pedig nem ártana egy kis kijózanító cenzúra.

Imaoka japán tanár színházainkról. — Szerinte színházaink szemérmetlenek. Allandóan a szerelmet variálják. Japánban katasztrófa lenne a színházban szerelemről beszélni. Ott a hiúság büntetéséről, a barátságról, a szülői tiszteletről, a bátorság dicsőítéséről és nem a nemi életről szólnak a színdarabok. A japán tanár a pesti lokálokban szégyelte magát az erkölcsatlenség tombolása miatt. Lesújtó bírálat, de mi magunk is tudjuk, hogy előadott darabjaink jórésze nem az irodalmat szolgálja, hanem némely embernek a zsebét és igen sok embernek mohó élvezetvágát.

Egy nagy színház költségei. — Egy nagyobb budapesti drámai színház havi átlagos kiadása körülbelül 1500 millió korona. (Dologi kiadásokra 430 milliót, személyzeti kiadásokra 520 milliót, adókra és egyéb járulékokra 500 milliót költenek.) Az operett-színházak kiadásai, a maguk végzetesen kifejlesztett primadonna-rendszere miatt, legalább 25 százalékkal magasabbak. (Természetesen a helyárák is ennyivel drágábbak, hogy a költségtöbblet megtérüljön.) Ha a színházak nem akarnak napi kiadásaira ráfizetni, a napi jegyeknek legalább 60 százalékát el kell adniok, ami nem mindig sikerül.

Zöld Szamár Színház. — Ilyen is van már Budapesten, a Csengery-utcában. A legfiatalabb színészek és írók vállalkozása március végén tartotta első előadását. Színre került két scenírozott költemény, egy frógép-orchester, egy jazzband recitativ és egy szatirikus komédia. Az egyik darab főszerepeit két grammofon, egy fényképezőgép, egy oroszlán és egy strucc játszották.

A magyartalan filmfeliratok ellen. — A Magyar Színpadi Szerzők Egyesülete egyik rendkívüli közgyűlésén tiltakozott a magyartalan és ízléstelen filmfeliratok ellen. Míg műveltebb íróink általában vigyáznak a magyar nyelv tisztaságára, addig a filmek magyar föliratai megsúfolják a magyar nyelvet. Az egyesület minden eszközt igénybe óhajtott venni, hogy a tiszta magyar nyelvet a filmfeliratokban uralomra juttassa és jogába iktassa.

Az erkölcstelen színdarabok ellen. — A newyorki ügyesség hadat üzent az erkölcstelen színdaraboknak és tizenkét darabot levétetett a műsorról. Egy magyar darab is van köztük: Vajda Ernő Háremje. Ezentúl minden darabot jól megvizsgálják előadása előtt. Nálunk sem ártana, ha a kifogástalan darabok biztosítására megfelelő intézkedések lépnének életbe.

Állástalan írók és újságírók. — Gazdasági helyzetünk egyik tünete az állástalan írók és újságírók szervezkedése. Ma kevés olyan magyar író van, aki írásából kollő jövedelmet tudna magának biztosítani. A legnagyobb tárca-honorárium egymillió korona, de négy-öt novellánál többet egy hónapban nem lehet elhelyezni. Jónévű írók 300–400.000 koronáért kénytelenek értékesíteni novelláikat. Egy regényből legfeljebb 3000 példányt nyomnak. Ha az írónak sikerül kiadót találnia a regénynek nagy a sikere, legfeljebb 15 millió koronát kap munkájáért. A verskötetektől ne is szóljunk. Az írók fő jövedelme a fordítás, különösen a színdarabok fordítása. Ha a darabnak nagy a sikere, 6–7 millió koronát lehet vele keresni. Egy tízfős regény fordításáért 3 millió koronát adnak. Azonban a kiadók a regényfordítások egy részét olcsóbb

munkaerőre bízzák. Elmondhatjuk, hogy kiváló írók ma kétségbeesetten és minden remény nélkül küzdenek a mindennapi kenyérért. Körülbelül 150 újság-író és vagy 50 jobbnévű magyar író van, akiknek nincs semmi biztos jövedelmük és megélhetésük.

Írói fizetések Angolországban. — A londoni napilapok szerkesztőségében a riporterek és az alsóbb kategóriába tartozó munkatársak hetenkint negyfel millió koronát keresnek. Fölfelé alig van határa az újságírói fizetéseknek és honoráriumoknak. Mr. Gardiner egy 1500 szavas vezércikkért 7 millió koronát kap. Másoknak még többet fizetnek. Igaz, hogy egy-egy lap több milliót.

Könyrnymtatási iparunk válsága. — A veszített háború s a nyomában járó gazdasági elszegényedés megcsökkentette a nyomdai munkások számát. A háború előtt Budapesten 1505 gép és 5658 munkás dolgozott, míg a vidéken 2195 gép mellett 4306 munkás talált foglalkozást. Napjainkban Budapesten 1255 gép és 3760 munkás dolgozik, míg a vidéken 838 gép 1388 munkást foglalkoztat.

A magyar irodalom a prágai egyetemen. — Bujnák Pál evangélikus lelkész és tót irodalomtörténész a prágai cseh egyetemen a magyar irodalom magántanárára lett.

Az első tót színdarab magyar nyelven. — Faragó Ödön színigazgató Szvetoszláv F. Urbanovics tót író Poklesky című négyfelvonásos színművét elfogadta előadásra. A darabot Botlások címen Kassán fogja bemutatni a jövő színi évadban. Ez lesz az első tót színdarab magyar színpadon.

Országh Pál. — Fájó örömmel olvastuk, hogy a nagy tót költőnek A császár felesége című verses regénye Schöpflin Géza eperjesi kollégiumi tanár magyar fordításában „Bratislavában“ megjelent. Fáj nekünk, hogy ezt a könyvet Bratislavában nyomatták, de örülünk is, mert a fordításból igazolt-nak látjuk, hogy Országh Pál valóban jeles költő volt, munkája értékes alkotás. Országh Pál Miskolcon tanult, Budapesten szerzett ügyvédi oklevelet, majd kir. járásbíró lett, később pedig ügyvédi gyakorlatot folytatott. Méltó tolmácsolója volt tót nyelven Petőfinek, Aranyak és Madáchnak, akiktől minden bizonnyal ihletést is kapott.

Jókainak sem kegyelmeznek meg a szerbek. — A szerb belügyminisztérium nem engedte meg a szabadkaiaknak, hogy Jókai-emlékünnepeket rendezzenek. A majdnem 1 milliót számláló délvidéki magyarságnak nincs színháza, mert magyar színjátszásra nem lehet engedélyt kapni. Ha valami ártatlan vígjátékot vagy operettet tanulnak be a műkedvelő társaságok, akkor a legnagyobb üldözésnek teszik ki magukat, mert a magyar szót a szélsőséges szerb nemzeti elemek kihívásnak tekintik.

Ady Endre verseinek szerb fordítása. — Manojlovics Tódor, a modern szerb költők vezére, a Szeretném ha szeretnének című kötet verseinek nagy részét szerb nyelvre fordította. A fordító nagyváradi akadémiai tanulmányi ideje alatt hozzátartozott Ady Endre baráti köréhez. Ennélfogva jól ismeri Adyt és irányát.

Tisztújítás a temesvári Arany János-Társaságban. — A Társaság kulturális programját kibővítve újra alakult. Díszelnökök lettek Szentkláray Jenő és Szaboleska Mihály. Jároasy Dezsőt elnökké, Uhlyarik Bélát ügyvezető-elnökké, Jörgné Draskóczy Ilonát alelnökké és Réthy Imrét főtítkárrá választották. A tisztújítás után a tagválasztást ejtették meg.

A Délvidéken irodalmi társaság nem alakulhat. — Szántó Róbert pap-költő mozgalmat indított a Délvidéken a Vajdasági Magyar Irodalmi Társaság létesítése érdekében. A szerb belügyminiszter a Társaság megalakulását nem engedélyezte. A Délvidéken tilos a magyar irodalom, üldözött a magyar kultúra.

Magyar szerzők és Páris. — A párisi szinigazgatók eddig az idegen szerzőket nem juttatták szóhoz színpadjaikon, a gyakori darab-bukás azonban arra indította őket, hogy megnyissák színházaikat idegen szerzőknek is, köztük a magyaroknak. A bevonulandó magyar szerzők között találjuk Herczeg Ferencet Kék rókájával, Molnár Ferencet Farkasával, Fazekas Imrét Altonájával, Vajda Ernőt Délibábjával, Lakatos Lászlót A fej vagy írásával, Fodor Lászlót Navarrai Margitjával. Egy-kettőtől eltételezve talán több értékes darabot is találtak volna párizsi kivitelre.

Az első párisi magyar színtelodadás. — A párisi magyarok két színtársulatot is alakítottak. Az egyik a Párisi Magyar Színház, a másik a magyar színészekből alakult Párisi Kamara-Társulat. Az előadások magyarnyelven folynak és francia szerzők darabjai kerülnek előadásra. Első alkalommal Jean Sarmant Hamlet házassága című darabját játszották. A francia kritika megelégedéssel emlékezett meg erről az előadásról.

Magyarnyelvű újság Párisban. — Az „emigránsok“ Párisban Köztársaság címmel magyar lapot indítottak. A lap az „októberi vívmányok“ jel-szavával az „öszirózsás forradalom alapján“ indult meg. A vezető cikket gróf Károlyi Mihály írta bele „a leláncolt magyar szabadságért“. A többi cikket gróf Károlyi Mihályné, Jászi Oszkár, Linder Béla és a többi jólismert nagyság írták. Van-e, ki e neveket nem ismeri? És amit e nevekhez gondol...

Encyclopaedia Britannica. — Nem rég jelent meg ennek a hatalmas angol lexikonnak három pótkötete, melyek az 1910–21-ig terjedő idők eseményeit ölelik fel. Nekünk magyaroknak is jutott hely ebben a világot jelentő gyűjteményben. Kétezer szóban el van mondva benne irodalmunk története is. Az ismertetést Zolnai Béla írta. Némi hiba Zolnai Béla hibáján és akaratán kívül becsúszott ebbe az ismertetésbe. Reméljük azonban, hogy ezek a legközelebbi kiadásban kiigazíthatók.

Angol irodalmi újdonság magyar szerzőtől. — Ferenczy Árpád volt jogakadémiai tanár, Thümmel Timotheus Hangyái címen egy társadalmi szatirát adott ki angol nyelven. Az angol lapok rendkívüli könyvnek mondják és némelyek Swift írásaihoz hasonlítják. Palágyi Lajos egy nyilatkozatában azt állítja, hogy ő is írt a hangyákról egy könyvet, szintén társadalmi szatirát. Könyve 1910-ben résztvett a Kisfaludy-Társaság pályázatán. A könyvpiacra nem került, mert szerzője attól félt, hogy „nálunk ma a szatirát félreértik s destruktív motívumokat magyaríznak bele“. Ferenczy annak idején gyakran felkereste Palágyi társaságát szokott találkozóhelyükön, ahol ismételten szóba került a kéziratos mű, sőt Ferenczy abba betekintést is nyert. Várjuk ezek után hogyan fog végződni a hangya-pör?

Mit tudnak rólnak az olaszok? — Nem sokat. Az egész világ irodalmát feldolgozó milánói Almanacco Letterario például egyetlen sorban emlékszik meg a magyar irodalomról, pedig a kötet 400 oldalas. Magyar szerzők könyvei nincsenek meg az olasz könyvtáraknál, holott Herczeg Ferenc Kék Rókája és Erdős Renée János Tanítványa érdeklődést keltett az olasz színpadon.

Heltai Jenő 111-es című regénye is megjelent olaszul. A regényhez Guido da Verona írt terjedelmes előszót.

Dante-fordítás prózában. — A Franklin-Társulat kiadásában megjelent Kenedy Gézától Dante Isteni színjátékának (Pokol, Purgatórium, Mennyország) prózai fordítása egy kötetben. A magyarázatok és a jegyzetek külön kötetbe vannak foglalva; azonban a mai könyvnyomtatási viszonyok miatt ezek nem jelenhettek meg a fordítás szövegével egyidőben.

Magyar esték Finnországban. — A testvér finn nép irodalmi társasága helsinki pompás színházában február 18 án ünnepelte Jókai születésének száz éves évfordulóját. Jókai életét és műveit Faragó József hazánkfia méltatta. Az ünnepély műsorán Petőfi-versek is szerepeltek finn fordításban, azonkívül magyar népdalok és kurucnóták. — Madách Imre emlékének február 23 án áldoztak a finn Nemzeti Színházban. A műsor a magyar Himnusz-szal kezdődött, majd az Ember Tragédiájának hatodik színét játszották el. Csekey István „Allambölcseleti elemek Madách Az Ember Tragédiájában” című tanulmányát olvasta fel.

Molnár Ferenc Lilioma Kínában. — A sanghai-i német színtársulat tíz évi szünetelés után újból megkezdte előadásait. Műsorán Molnár Ferenc Lilioma is szerepelt. Az első előadás fényes ünnepségek között folyt le. A kínai kormány képviseltette magát az előadáson; megjelentek a kínai irodalmi társulatok, színigazgatók, színészek és számos kiválóság. A darab nő főszerepét egy magyar zongoraművész nő játszotta. A shanghai-i angol lapok lelkes hangon írtak az előadásról s Molnár Ferenc művét a színpad legsikerültebb alkotásai közé sorozták.

A Biblia. — A legnagyobb példányszámban nyomják s a legtöbbet vásárolják ma is a bibliát. A múlt évben tízmilliót kötet fogyott el belőle. A legtöbb Kínában kelt el, jöllehet ott a lakosságnak csak igen kis százaléka keresztény, ezek azonban buzgón olvassák a bibliát. Kínában a múlt évben negytmilliónál több kötetet adtak el a legkülönbözőbb tájszólásokon készült fordításokból. Legkevesebb biblia kell Oroszországban, mert a szovjetkormány megtiltotta a szentkönyv terjesztését.

Új Biblia-fordítás. — Masznyik Endre, volt pozsonyi teológiai akadémiai tanár Károli Gáspár nyomába lépve, lefordította az Új Testamentumot. A fordításról egyházi és irodalmi tekintélyek úgy nyilatkoztak, hogy nemcsak a magyar protestantizmusnak, hanem a magyar irodalomnak is nyeresége és díszo lesz. Kit lep meg ezek után az a szomorú tény, hogy Masznyik Endre nem kap kiadót?

A biológia magyar úttörői. — Méhes Gyula és Karl János Természet-történelem címmel egy új könyvsorozatot indítottak meg. A most megjelent I. kötet húsz magyar természettudós életrajzát foglalja magába. (Apáczai Csere János, Miskolczi Gáspár, Grossinger János, Kitaibel Pál, Diószegi Sámuel, Brassai Sámuel, Petényi Salamon, a két Fridwaldszky, Hanák János, Margó Tivadar, Hazslinszky Frigyes, Xantus János, Herman Ottó, Jurányi Lajos, Entz Géza, Borbás Vince, Paszlavszky József, Simonkai Lajos, Daday Jenő, Apáthy István.) Tudósoknak, papoknak, tanároknak, egyszerű és szegény, de tudásban gazdag és lelkes embereknek állítottak itt emléket. (Az életrajzok írói: Geszti Lajos, Horváth Károly, Karl János, Méhes Gyula, Szilády Zoltán, Varga Sándor, Zalányi Béla.)

Magyar régiségek és furcsaságok. — Trócsányi Zoltán ezen a címen egész sereg történelmi adalékot adott ki. Művelődéstörténeti kérdéseket is figyelt. Ezek közül legérdekesebb az a tanulmánya, melyben azt igyekszik igazolni, hogy az első nyomtatott magyar könyv Galeotti De Homine című munkája volt. A nyomtatvány szerint 1471-ben vagy 1472-ben jelent meg Budán, a Hess András által vezetett nyomdában. Ez a nyomda adta ki aztán a Budai Krónikát 1473-ban. Irodalomtörténeti szempontból fontos megállapítása Dávid Ferencről, hogy őt korábban Herthelnek hívták, mint Heltai Gáspárt Helthnek. Mindketten erdélyi-észász-származásúak.

A debreceni színház története. — Szathmáry Zoltán debreceni újságíró tollából figyelemre méltó könyv jelent meg a debreceni színházról. A színház történetén kívül bemutatja a színre került darabok teljes jegyzékét is. A 152 oldalas munka a debreceni Méliusz-nyomda kiadásában jelent meg.

Erdélyi irodalmi előadások. — A székely egyetemi hallgatók egyesülete öt előadást rendezett, hogy a magyar közönséggel megismertesse a megszállott területen és Budapesten élő erdélyi költőket. Bevezető beszédet Ravasz László ref. püspök mondott, Hartmann János az erdélyi líráról, Perényi József az erdélyi prózáirókról, Csanády György és Asztalos Miklós a Magyar országon élő erdélyi írókról és költőkről, Imre Sándor Erdély kulturális életéről, Bodor Aladár az erdélyi nőirókról, Solymossy Sándor a székely népbaladákrol tartott előadást. Az egyes előadásokon a megfelelő verseket és énekszámokat neves művészek mutatták be.

Gragger Róbert egyetemi tanár. — A pécsi egyetem elhatározta, hogy tiszteletbeli nyilvános rendes egyetemi tanári kinevezéssel terjeszti föl Gragger Róbert berlini egyetemi tanárt, a berlini magyar intézet alapítóját és igazgatóját. Gragger Róbert erre a kitüntetésre tudományos működése révén valóban rászolgált. Ha már nem tudtak helyet szorítani számára valamelyik magyar egyetemen, legyen meg legalább ez a kitüntetése.

Külföldi Magyar Tudományos Intézmények Szövetsége. — Gragger Róbertnek a berlini Magyar Intézet igazgatójának kezdeményezésére alakult ez a magyar szempontból felbecsülhetetlen eredményeket létrehozható szövetség. Az alakuló összejevetelen ott voltak Farkas Gyula a berlini egyetem magyar lectorsa: Echaradt Ferenc a bécsi magyar történelmi intézet részéről, Lábán Antal a bécsi Nagy Collegium Hungaricum részéről, Divéky Adorján Varsóból, Csekey István egyetemi tanár és Virányi Elemér egyetemi lector Dorpatból. Megbeszélték azokat a kérdéseket, melyek a magyar tudomány külföldi művelőit érdeklik. Elhatározták, hogy folytatják a magyar vonatkozású bibliografikus anyag gyűjtését minden államban s feldolgozzák a magyarországi és a külföldi államok között mutatkozott kulturális és gazdasági kapcsolatokat.

A szerkesztők és kiadók figyelmébe. — A név kötelez. A nagy kiadónak és a tudományos szerkesztőknek ügyelniük kell arra, hogy munkatársaik ne kövessenek el merőnyleteket a magyar nyelv legelősebb szabályai ellen. Legutóbb megjelent egy tudományos kötet, amelynek előszava így indul meg: „Ez a két kötet 1913-ban készült és 1914 óta kiszedve várták, hogy napvilágra jussanak.” Mivel célunk nem a kipollengézés, hanem az irodalmi gondosság sürgetése, nem írjuk ki a kiadó, szerkesztő és szerző nevét, csak sajnálkozunk,

hogy az emberek a legegyszerűbb gondolatokat sem tudják tisztességesen kifejezni.

Helyreigazítás. — Az Irodalomtörténet legutóbbi füzetének 158. lapján megjelent levélre (Ady-ügy) Rédey Tivadar választ írt szerkesztőségünkbe. Ebben kifogásolja, hogy a levélíró a pamflet definíciójában a Révai-lexikont használta forrásul a visszautasítja bírálójának leckéztetését.

Új könyvek.

Verses kötetek.

- Ady Endre: Új versek. 8. kiad. Bp. 1925. 120 l. Athenaeum.
 Boda Béla és Gonda Ferenc: Igric-antológia. Kaba. 1925. 48 l.
 Bodor Aladár: Töredelem. Bp. 1925. 100 l. Stádium.
 Boross Sándor: Arvaság. Bp. 1924. 126 l. Corvina.
 Darás Gábor és Rissányi József: Két életből. Ujpest. 1925. 74 l.
 Forbáth Sándor: Vidéki örökség. Bp. 1925. 94 l.
 Hangay Sándor: Csaba útján csillag porzik. Bp. 1925. 212 l.
 Kemény György: Vas András. Detroit. 1922. 188 l.
 Kiss Dezső: Hazám. Bp. 1925. 96 l. Centrum.
 Mécs László: Rabszolgák énekelnek. Berlin. 1925. 152 l. Voggenreiter.
 Némethy Géza: Az ész tragédiája. Bp. 1925. 164 l. Kisfaludy-Társaság.
 Orosz Iván: Fekete tulipán. Zalaegerszeg. 1925. 80 l.
 Radó Ernő: Könnyes tegnapok. Bp. 1925. 46 l. Meteor.
 Reményik Sándor: Egy eszme indul. Kolozsvár. 1925. 134 l. Stádium.
 Sajó Sándor: Muzsikaszó. Bp. 1925. 160 l.
 Szilágyi-Simon Erzsébet: Én, az asszony. Bp. 1925. 100 l. Genius.
 Tamás Ernő: Idegen istenek. Bp. 1925. 30 l. Pax.
 Thirring Gusztávné: Dalok és mesék. Bp. 1925. 64 l. Stádium.
 Vidor Marcel: Muzsikál az élet. Bp. 1925. 32 l. Fáklya.
 Vörösmarty-anthologia. Bp. 1925. 192 l. Napkelet.

Elbeszélő kötetek.

- Bródy Sándor: Rembrandt. Bp. 1925. 176 l. Athenaeum.
 Erdélyi történetek. Benedek E'ek előszavával. Bp. É. n. 238 l. Athenaeum.
 Finta Sándor: Szenvedés. Szombathely. 1925. 98 l.
 Földi Mihály: Az élet tolvaja. Bp. É. n. 120 l. Franklin.
 Gárdonyi Géza: Isten rabjai. 4. kiad. Bp. 1925. 339 l.
 Hallósy Mártha: Két Eva. Bp. 1925. 144 l. Pallas.
 Komáromi János: Hé, kozákok. Bp. 1925. 182 l. Stádium.
 Komáromi János: Zúg a fenyves. Bp. 1924. 168 l. Napkelet.
 Lakatos László: A teve. Bp. 1925. 170 l. Athenaeum.
 Lázár István: Krisztus! 2. kiad. Bp. 1924. 178 l. Omnia.
 Mikszáth Kálmán: A fekete város. Bp. 1925. 525 l. Franklin.
 Moly Tamás: Karneval. Bp. É. n. 112 l. Franklin.

- Nádas Sándor: Akiért csak a kezét kell kinyújtani. Bp. 1925. 168 l. Genius.
 Pekár Gyula: Lord Burlington arcképe. Bp. 1925. 158 l. Singer és Wolfner.
 Radó Ernő: A nagy betegség. Bp. 1925. 158 l. Meteor.
 Radó Imre: Az akarat szárnyán. Bp. 1925. 182 l. Pantheon.
 Szederkényi Anna: Amiért egy asszony visszafordul. Bp. 148 l. Athenaeum.
 Tabéry Géza: Szarvasbika. Bp. É. n. 232 l. Athenaeum.
 Térey Sándor: Visszatérés. Bp. É. n. 224 l. Franklin.
 Új Élet. Gyűjtemény ifjú erdélyi írók műveiből. Bp. 1925. 48 l. Centrum.

Szindarabok.

- Bibó Lajos: A juss. Bp. 1925. 88 l. Pallas.
 Bodnár Gyula: Mikes. Bp. 1925. 38 l. Szerző.
 Csito Károly: A kis Jókai. Szentgotthard. 1925. 14 l. Kókai.
 Csito Károly: Melyiket a kilenc közül? Bp. 1925. 19 l. Kókai.
 Szomaházy István: Januári regé. Bp. É. n. 140 l. Athenaeum.
 Zilahy Lajos: Süt a nap. 2. kiad. Bp. 1925. 101 l. Athenaeum.

Tudományos munkák.

- Aiszeghy Zsolt: Vázlatok. Bp. 1925. 146 l. Pallas.
 Bene Kálmán: Arany természetérzéke. Csurgó. 1925. 50 l.
 Bognár Cecil: Tanulmányok a gyermeki lélekről. Berlin. 1925. 114 l.
 Borbély István: A mai unitárius hitelvek kialakulásának története. Kolozsvár. 1925. 104 l.
 Császár Elemér: A magyar irodalmi kritika története a szabadságharcig. Bp. 1925. 410 l. Pallas.
 Darkó Jenő: Pecz Vilmos emlékezete. Bp. 1925. 26 l. M. T. Akadémia.
 Dengl János: A hazai felső kereskedelmi iskolai tanárok képzésének és képesítésének multja és jelen állapota. Bp. 1925. 74 l. Lampel.
 Gábor Ignác: A magyar ritmus problémája. Bp. 1925. 194 l. Lampel.
 Gál János: Jókai élete és írói jelleme. Berlin. 1925. 304 l. Voggenreiter.
 Gopcsa László: Emlékezések. Bp. 1925. 110 l. Pfeifer.
 Gyárfás Elemér: Bethlen Miklós kancellár. Dicsőszentmárton. 1924. 226 l. Stud.
 György Lajos: Balogh Endre emlékezete. Kolozsvár. 1925. 36 l. Minerva.
 Harsányi István: Szinyei Gerzson élete és munkái. Sárospatak. 1925. 48 l.
 Hóman Bálint: A magyar hún-hagyomány és hún-monda. Bp. 1925. 106 l.
 Hóman Bálint: A Szent László-kori Gesta Ungarorum és XII—XIII. századi leszármazói. Bp. 1925. 108 l. M. T. Akadémia.
 Horváth Ödön: Brodeczky Sámuel élete. Bp. 1924. 412 l.
 Hosvai Péter: Az híres nevezetes Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről és baynokságáról való história. A szöveget a legrégibb löcsei kiadás után Dési Lajos közli. Bp. 1924. 24 l. Magyar Bibliofil-Társ.
 Kallós Ede: Görög élet és műveltség. Bp. É. n. 200 l. Athenaeum.
 Kozári Gyula: A Madách-kérdés. Pécs. 1925. 107 l. Szent István.
 Kozma Andor: Gróf Zichy Géza emlékezete. Bp. 1925. 25 l. M. T. Akadémia.
 Loczka Alajos: Az alchimia története. Bp. 1925. 218 l.
 Löwy-Schmidt Ede: A mérnöki rendtartás XVIII. századvégi elő nyomain Magyarországon. Bp. 1925. 24 l. Egyetemi nyomda.
 Méhes Gyula és Karl János: A biológia magyar úttörői. Bp. É. n. 236 l. Ath.

- Nagy Sándor: Jókai. Brassó. 1925. 112 l. Brassói Lapok.
 Neményi Imre: Apáczai Csere János. Bp. 1925. 180 l. Lampel.
 Osváth Gedeon: Petőfi aszódi ifjúsága. Aszód. 1925. 24 l. Stádium.
 Papp Viktor: Arcképek a magyar zenevilágból. Bp. 1925. 168 l. Stádium.
 Pastinszky János: Gyakorlati magyar-török szótár. Bp. 1925. 1377 l.
 Pauler Akos: Böhm Károly emlékezete. Bp. 1924. 12 l. M. T. Akadémia.
 Schmidt József: Ázsia világossága. Bp. É. n. 288 l. Athenaeum.
 Schöpflin Aladár: Irók, könyvek, emlékek. Bp. É. n. 136 l. Franklin.
 Ifj. Somsich Andor: Liszt Ferenc élete. Bp. 1925. 480 l. Napkelet.
 Steier Lajos: Az 1849-i trónfosztás. Bp. É. n. 388 l. Genius.
 Szathmáry Zoltán: A debreceni színház története. Debrecen. 1924. 152 l.
 Szendrey Zsigmond: Nagyszalontai gyűjtés. Bp. 1924. 370 l. Kisfaludy-Társ.
 Takáts György: A budapesti áll. Mária Terézia leánygimn. tört. Bp. 1925. 132 l.
 Törös László: Jókai regényíró művészete a Debreceni Lunatikus alapján. Nagy-
 körös. 1925. 44 l.
 Trócsányi Zoltán: Magyar régiségek és furcsaságok. Bp. 1924. 255 l. Dante.
 Woszely Ödön: Nagy pedagógusok. 2. kiad. Bp. 1925. 319 l. Lampel.
 Viazota Gyula: Gróf Széchenyi István naplói. Bp. 1925. 924 l.

Fordítások.

- Andersen: Összes mesék és történetek. IV. köt. Ford. Hevesi Sándor. Bp. 324 l.
 Ba'zac: A Nucingen-ház. Ford. Szini Gyula. Bp. 374 l. Genius.
 Bashkirtseff Mária Naplója. Ford. Berend Miklósné. Bp. 478 l. Genius.
 Benoit: A király gyűrűje. Ford. Révay József. Bp. 280 l. Genius.
 Bordeaux: A jelenkori gondolkodás mesterei. Ford. Fredericzy M. és Irmei F.
 Bp. 212 l. Athenaeum.
 Cocteau: A párisi fiú. Ford. Szinnai Tivadar. Bp. 104 l. Genius.
 Curwood: A farkasember. Ford. Szinnai Tivadar. Bp. 140 l. Genius.
 Dosztojevszkij: Netocska Nezvanova. Ford. Szabó Endre. Bp. 212 l. Franklin.
 Géraldy: Ezüstlakodalom. Ford. Salgó Ernő. Bp. 190 l. Genius.
 Hastie Vilmos: A református gondolkodás alapelvei. Ford. Budai Gergely. Bp.
 1925. 188 l.
 Hémon: Maria Chapdelaine. Ford. Csetényi Erzs. Bp. 162 l. Franklin.
 Huysmans: Uton. Ford. Várkonyi Nándor. Bp. 1925. 464 l. Athenaeum.
 Jerome K. Jerome: Minden út a kálváriára vezet. Ford. Bartos Zoltán. Bp.
 294 l. Franklin.
 Thomas Mann: A varázshegy. Ford. Túróczi József és Révay József. Bp. 660
 l. Genius.
 Maupassant: A Tellier-ház. Ford.: Király György. Bp. 190 l. Athenaeum.
 Maupassant: Tóni bá'. Ford.: Lányi Viktor. Bp. 162 l. Athenaeum.
 Maupassant: Parent úr. Ford. Kuncz Aladár. Bp. 196 l. Athenaeum.
 Papini: Krisztus története. Ford. Révay József. Bp. 572 l. Athenaeum.
 Rouquette: A kóbor állat. Ford. Kosáryné Réz Lola. Bp. 232 l. Athenaeum.
 Schopenhauer: Eletbölcsesség. Ford. Kelen Ferenc. Bp. 1925. 278 l. Pantheon.
 Shaw: Szent Johanna. Ford. Hevesi Sándor. Bp. 230 l. Athenaeum.
 Szentirás. Harmadik kötet. Ford. Frenkel Bernát. Bp. 1925. 344 l.
 Wells: Bealby. Ford. Szinnai Tivadar. Bp. 254 l. Genius.
 Zuccoli: Ilát így történt. Ford. Komor Zoltán. Bp. 122 l. Athenaeum.

Egyéb könyvek.

- Bitter Illés: *Salse dicta*. Bp. 1925. 52 l. Magyar Jövő.
- Borbély István: *Jókai emlékezete*. Kolozsvár. 1925. 16 l.
- Budai Gergely: *Miért és hogyan tanulmányozzuk a Bibliát*. Bp. 1925. 50 l.
- Gajdács Gyula: *Bírálatok a zene és a pedagógia köréből*. Tótkomlós. 1925. 80 l.
- Gábor Géza: *A katolikus Sopron*. Sopron. 1925. 32 l.
- Hazádnak rendületlenül. I. Magyar Nemzeti Káté. II. Hazafias lírai költemények. Bp. 1925. 126 l. Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége.
- Karl János és Varga György: *Képek hazánkból*. Bp. 266 l. Franklin.
- Loisch János: *Rudolf Weber*. Bp. 1925. 126 l.
- Lósy-Schmidt Ede: *Beszámoló*. Bp. 1925. 16 l.
- Marton János: *A sárospataki főiskola Jókai ünnepélyének beszédei*. Sárospatak. 1925. 24 l.
- Milotay István: *Tíz esztendő*. 2. kiad. Bp. 1924. 368 l. Pallas.
- Murgács Kálmán *első nótáskönyve*. Bp. 1925. 24 l. Nádor.
- Pásztor Árpád: *Tolsztoj tragédiája*. Bp. 200 l. Athenaeum.
- Ravasz László: *Százados énekek*. Bp. 1925. 54 l. Studium.
- Révész Béla: *Beethoven miniatürök*. Bp. É. n. 144 l. Athenaeum.
- A sárospataki ref. főiskola Apáczai Csere János-ünnepélyének beszédei. Sárospatak. 1925. 20 l.
- Vajda Gyula: *Evszázados Emlékeink*. Sopron. 22 l.
- Wagner-Radó: *Ahítat*. Vallásos énekek. Bp. 1925. 8 l.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1925. évi február hó 14-én tartott választmányi üléséről. — Elnök: Vízota Gyula.

1. Alszeghy Zsolt titkár indítványozza, hogy a választmány a közgyűlésnek tiszteleti tagokul ajánlja: Négyesy László elnökünket és Badios Ferenc választmányi tagtársunkat. A választmány egyhangú lelkesedéssel elfogadja az indítványt.

2. A titkár jelenti, hogy Agner Lajos pénztáros lemondott. Indítványozza, hogy a választmány a közgyűlésen is szavazzon köszönetet Agner Lajosnak sok évi fáradtságáért. Helyébe pénztárosnak Oberle Józsefet ajánlja. Az indítványt a választmány egyhangúan elfogadja.

3. A titkár a választmány megharmadolására kiküldött bizottság nevében a következőket ajánlja választmányi tagokul a közgyűlésnek előterjesztésre: Régiek: Agner Lajos, Bajza József, Borbély István, Ferenczi Zoltán, Galamb Sándor, Gragger Róbert, Horváth János, Jakab Ödön, Kisparti János, Kürti Menyhért, Lengyel Miklós, Madzsar Imre, Morvay Győző, Papp Ferenc, Pekár Gyula, Radó Antal, Sajó Sándor, Solymossy Sándor, Vargha Damján, Vári Rezső, Zlinszky Aladár. Újak: Agárdi László, Hartmann János, Kocsis László, Korpás Ferenc, Kovács Dezső, Prónay Lajos, Rédey Tivadar, Teveli Mihály, Timár Kálmán. Az indítvány elfogadásra talál.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1925. évi február hó 14-én tartott rendes közgyűléséről. — Elnök: Vizota Gyula.

1. Vizota Gyula alelnök Jókai Mór emlékének szentelt beszéddel a nagy író születése századik évfordulóján tartott közgyűlést megnyitja.

2. Perényi József: Jókai, a drámaíró címmel tart felolvasást.

3. Alszeghy Zsolt titkári jelentését terjeszti elő.

4. Az elnök indítványára a közgyűlés hálás köszönetet szavaz a Magyar Tudományos Akadémiának és Budapest fővárosnak a Társaság iránt tanúsított jóindulatáért.

5. Az elnök a közgyűlésnek kiváló érdemeik elismeréséül Négyesy László elnököt és Badics Ferenc. vál. tagot tiszteleti tagokul ajánlja. A közgyűlés egyhangú lelkesedéssel fogadja az Elnök indítványát. Négyesy László és Badics Ferenc meghatottan hajolnak meg a közgyűlés akarata előtt s hálásan fogadják a megtisztelő kitüntetést.

6. Perényi József jelentést tesz a pénztár állapotáról a számvizsgáló bizottság nevében. A bizottság mindent a legnagyobb rendben talált s kéri a pénztárosnak a felmentvény megadását.

7. Az elnök meleg szavakkal adózik a pénztárosnak eddigi működéséért. A választmány nevében utódjául Oberle Józsefet ajánlja. A közgyűlés az előterjesztést elfogadja. Oberle József köszöni a megtisztelő bizalmat és igéri, hogy minden erejével iparkodik megfelelni.

8. Az elnök a választmány megharmadolására kiküldött bizottság nevében a választmánytól elfogadott tagokat ajánlja a közgyűlésnek megválasztásra. A közgyűlés egyhangúlag hozzájárul az előterjesztéshez.

TARTALOM.

Alszeghy Zsolt: Összefoglaló könyvszemle	3, 114, 180
Baros Gyula: Gróf Gvadányi József és az utókor.....	171
Pitroff Pál: Rátkay László.....	105
Tolnai Vilmos: Miért szűnt meg Kármán József Urániája?.....	175
Bírálatok	198
Folyóiratok szemléje	29, 132, 206
Figyelőcikkek	72, 146, 229
Társasági ügyek	102, 168, 265

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Pintér Jenő, Budapest, I., Attila-utca 1.
 Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. — Szabó T. István.

Societas Historiae Hungaricae Litterariae.

Societas Historiae Hungaricae Litterariae anno 1911. ad excolendam historiam rei litterariae Hungaricae coaluit. Praeses societatis: Ladislaus Négyesy. Vicepraesides Ludovicus Dézsi, Julius Viszota, Carolus Szász, Irenaeus Zoltvány. Ab epistulis: Zoltanus Alszeghy. Moderator ephemeridis societatis: Eugenius Pintér. Actuaris: Fridericus Brisits. Arcarius: Josephus Oberle.

Ungarische Gesellschaft für Literaturgeschichte.

Die Ungarische Gesellschaft für Literaturgeschichte wurde im Jahre 1911 zur Pflege der ungarischen Literaturgeschichte gegründet. Vorsitzender: Ladislaus Négyesy, Stellvertretende Vorsitzende: Ludwig Dézsi, Julius Viszota, Karl Szász, Irenaeus Zoltvány. Sekretär: Zoltán Alszeghy. Herausgeber der Zeitschrift der Gesellschaft: Eugen Pintér. Schriftführer: Friedrich Brisits. Kassenverwalter: Josef Oberle.

Historia Litterarum.

Commentarii Societatis Historiae Hungaricae Litterariae.

Moderator: Eugenius Pintér, sodalis Academiae Scientiarum Hungaricae.
Fasciculus XIV. 1925.

Argumentum :

Julius Baros: Dissertatio de Josepho Gvadányi, auctore Hungarico. — Vilhelmus Tolnai: Dissertatio de ephemeride Urania, anno 1794. edita. — Brevis conspectus librorum anno 1925. editorum. — Conspectus ephemeridum — Breves notitiae. — Archivum manuscriptorum. — Scriptores emortui. — Miscellanea. — Libri novi. — Acta Societatis Historiae Hungaricae Litterariae.

Literaturgeschichte.

Zeitschrift der Ungarischen Gesellschaft für Literaturgeschichte.
Herausgegeben von Eugen Pintér, Mitglied der Ung. Akademie der Wissenschaften. XIV. Jahrgang. 1925.

Inhalt :

Julius Baros: Joseph Gvadányi. Abhandlung über den bekannten Ungarischen Schriftsteller der 1790-er Jahre. — Wilhelm Tolnai: Abhandlung über die Zeitschrift Urania, 1794. — Zusammenfassende Übersicht der im Jahre 1925 erschienenen Bücher. — Zeitschriftenrundscha. — Kurze Notizen. — Die Manuskripte unserer Mitglieder. — Verstorbene Schriftsteller. — Vermischtes. — Neue Bücher. — Nachrichten der Ungarischen Gesellschaft für Literaturgeschichte.

OLVASÓINKHOZ!

Folyóiratunk ezidőszereint 1200 példányban jelenik meg, de ezt a példányszámot nagyobbá akarjuk tenni. Azért is kérjük olvasóinkat, szíveskedjenek ismerőseik figyelmét felhívni az Irodalomtörténetre.

A jövő évi tagsági díjakról (100.000 korona) és előfizetési díjakról (200.000 korona) a boríték 2-ik oldala nyújt felvilágosítást.

A folyóirat nyomdaköltségeire adakoztak: Léderer Károly 5.000.000 koronát, Rádió-igazgatóság 2.100.000 koronát, Dalmady Ödön 200.000 koronát, Tordai Anyos 100.000 koronát, Pintér Jenő 100.000 koronát, Gragger Róbert 100.000 koronát, Bartóky József 60.000 koronát, Lakatos Vince 60.000 koronát, Óvári Ferenc 60.000 koronát, Schiller István 60.000 koronát, Werner Adolf 60.000 koronát, Székesfeváros 50.000 koronát, Alszeghy Zsolt 50.000 koronát, Farkas Gyula 40.000 koronát, Imre Sándor 40.000 koronát, Szigetvári Iván 40.000 koronát, Vargha Zoltán 40.000 koronát, Benő Béla 10.000 koronát, budapesti állami Árpád reálgimnázium önképzőköre 10.000 koronát.

IRODALOMTÖRTÉNET.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóirata, az Irodalomtörténet, beható tájékozást nyújt a magyar irodalom és irodalomtörténet haladásának minden fontosabb mozzanatáról. A folyóirat 1926-tól kezdve kéthavonként jelenik meg. Évi 100.000 koronáért minden érdeklődő megrendelheti. Iskolák, könyvtárak és társaskörök számára az évi előfizetés 200.000 korona. Külföldi megrendelés egy évre 200.000 korona. A jelzett összegek a Magyar Irodalomtörténeti Társaság pénztárosának, Oberle Józsefnek küldendők be postautalványon (Budapest, I., Attila-utca 1.), vagy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 30.309. számú postatakarék-pénztári csekkszámlijára fizetendők be.

ÉLET.

Szépirodalmi képes folyóirat. Megjelenik kéthetenként. Kéltéményeket, műfordításokat, novellákat, regényeket, művészeti, kritikai, filozófiai és művelődéstörténeti cikkeket közöl. Szerkeszti: Alszeghy Zsolt. Megrendelhető félévre 80.000 koronáért: Budapest, I., Horthy Miklós-út 15/c.

SZÁZADOK.

A Magyar Történelmi Társulat folyóirata. Tárgyköre: a magyar történettudomány eredményeinek ismertetése. Szerkeszti: Domanovszky Sándor. Megrendelhető évi 200.000 koronáért a Társulat titkári hivatalában: Budapest, I., Országos Levéltár. A Társulat tagjai a folyóiratot 90.000 korona évi tagdíjuk fejében kapják.

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Pintér Jenő. Budapest, I., Attila-utca 1.
Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. — Szabó T. István.